

E. HIIE · L. MOKS

LUGEMIK-ÕPIK

II KLASSILE

II OSA

~~A~~

ÕPIKU KASUTAJALE.

Tee tarkuse varasalve juurde nõuab hoolt ja püsivust. Olen Sulle sellel teel abiliseks, nõuandjaks ja seltsimeheks. Minu lehekülgedel leidub palju vajalikke teadmisi. Olen neid meeleldi nõus Sinuga jagama. Selle eest pead aga mind hästi hoidma, et võiksin järgmisel aastal Sinu nooremaid koolikaaslasti niisama hästi teenida.

Õpik.

A-30682

E. HIIE • L. MOKS

LUGEMIK-ÕPIK

II KLASSILE

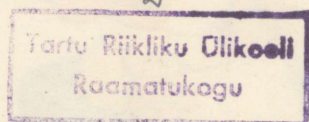

KIRJASTUS „VALGUS“ TALLINN 1970

4 E
H 55

Kunstiliselt kujundanud ja illustreerinud S. VALJAL.

Kinnitanud Eesti NSV Haridusministeerium.

78306

UUEL AASTAL.

V. Beekman.

Tulid näärid tuisand teega,
oli see vast uhke sõit,
tulid näärid laia reega,
uue aasta kaasa tõid.

Mets on meelitav ja sume,
põues süttib suusaind,
üle värske valge lume
kutsub suusatama sind.

Küll on palju, palju vaja
korda saata näärikuul,
uisurajal võidu ajab
meiega ka talvetuul.

sume – hämar ning pehme, mahe

KAKSTEIST SÕPRA.

O. Saar.

Ma tunnen üht perekonda, kus on kaksteist last. Kõik nad on minu pool külas käinud. Kuid kunagi ei tule nad korraga, vaid ikka ükshaaval.

Ma ootan kõigi nende kaheteistkümne küllatulekut väga. Sest mis siin salata – nad toovad kaasa toredaid kinke! Mõnel neist on külakostiks aasatäied siniseid, punaseid ja kollaseid lilli, teisel terved mäed magusaid maasikaid ja lõhnavaid vaarikaid. Kolmas laob kõik korvid ja vaagnad täis priskeid ploome ja ruskeid kirsse, neljas aga toob virnade viisi pakatavaid hernekaunu ja kopsakaid porgandipoisse. Isegi lookleva suusaraja, uisutee ja laeni ulatuva näärikuuse toob mõni neist kaasa.

Kõiki kinke ma ei jõuagi üles lugeda, sest neid on nii palju. Alati, kui uus külaline on tulemas, püüan tema vastuvõtuks valmistuda.

Vahel ma rohin ja rehitsen, vahel künnan ja külvan, vahel pesen ja puhastan. Riidedki püüan külalise järgi selga panna – mõnikord lillelise suvekleidi, teinekord karvase kasuka. Ja siis me mängime koos. Mõnega supleme meres ning peame kilgates veesõda, teisega jälle laseme päevad otsa liugu, nii et ninad on pakasest punased.

Alati, kui oodatud külaline ära hakkab minema, on mul kahju nagu ikka heade sõprade lahkumise puhul. Kuid ma tean, et varsti tuleb ta jälle tagasi. Kõik nad tulevad tagasi . . .

Aga nimeta parem sina nende kaheteistkümne sõbra nimed. Sina tunnend neid ju niisama hästi kui mina, sest nad on ka sinu külalised.

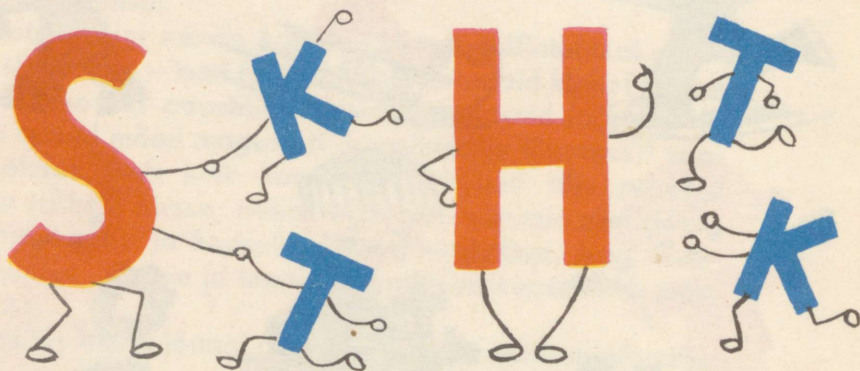
ruske – pruunikas, pakatav – avanev

- 1) Mis selles palas sulle meeldib?
- 2) Leia piltide juurde sobiv tekst.

K, P, T S-i JA H KÕRVAL.

Häälikuühendid st, sk, ht ja hk.

Harjutus 90. Vaatle s-i ja h järel esinevaid tähti.

Laske rasked kastid vankrisse tõsta!

Kuskilt kostis laste hõiskeid.

Lehte tegi akna lahti, et värsket õhku tuppa lasta.

Missugused tähed esinevad siin s-i järel? h järel?

Harjutus 91. Leia lugemispalast „Kaksteist sõpra“ 10 sõna, kus s-i ja h järel on k või t. Kirjuta sõnad vihikusse. s ja h ja neile järgnev k või t kirjuta värviliselt. Pealkirjaks:

k ja t s-i ja h järel.

Pea meeles: s-i ja h järel kirjutatakse alati k või t,
mitte kunagi g või d
(raske, õhk, kast, lahti).

Töövihik II, harjutused 121, 122.

I

Kui tähejuht Rein pärast talvist koolivaheaega oma oktoobrilaste juurde tuli, oli tal esimene asi küsida: „Kes siis näärikingiks uisud said?“

Klassis läks kohe röömukisa lahti. Imelik küll. Näärimees oleks nagu teadnud, et pioneerid tänavu kooli õue liuvälja tegid. Peale Aivari olid kõik teise klassi lapsed kingituseks uisud saanud. Aga Aivaril olid liurauad enne olemas. Reinul oli hea meel. „Tore lugu!“ kiitis ta. „Homme võime siis võistluse korraldada, kes kõige rohkem kukub.“

Uisumanikud hakkasid seepeale naerma. Nad teadsid väga hästi, et kukkumises ei korralda keegi võistlust. Võistlusi korraldatakse jooksmises, suusatamises, kelgusõidus ja uisutamises muidugi ka. Aga selleks peab enne uisutama õppima. Küll see Rein neid õpetama hakkabki, aga kõik muu on viguri-jutt.

II

Järgmisel päeval olid oktoobrilastel uisud kaasas. Kui viimane tund lõppes, koguneti liuvälja äärde. Rein ootas, kuni lapsed uisud jalga said. Siis küsis:

„Ei tea, mis täna juhtub, kui minu imevilet puhuda?“ Uisutama õppijad vaatasid põnevusega Reinu vilenööri poole. Matkal „Tere, sügis“ oli nende suur sõber just niisamuti küsinud. Siis kukkus vilepuhumise peale kuuse otsast kümme õuna alla. Aga mis nüüd võis juhtuda?

„Rein, luba, mina puhun!“ palus Viivi.

Siuh! libises Rein eest ära. „Kes kukkumata väljakuservalt minu juurde kõnnib, see võib puhuda.“

Oi, kui raske on esimest korda elus uiskudega astuda! Aga just niimoodi uisutama õppimist alustatakse. Terve teine klass kõndis ning kukkus.

III

Suurest tasakaaluhoidmisest õhetav, jõudis Aivar viimaks vile juurde. Hele triller veeres kõlinal üle õue. Ja näe! Liuvälja äärel seisva puukuuri ukсед läksid äkki raginal lahti. Aga kuurist justnagu hüppas välja väike redel. Redelit hoiti kummaski otsast. Mõlemal hoidjal oli peas hirmsate hammastega mask ning taga vägev saba. Nii et nad pidid igatahes hundid olema.

„Buu! Trumbuu!“ tegid hundid lähemale uisutades kole-dat häält. Aga Rein ütles: „See on uutmoodi autobuss: hundid roolis, sõitjad koolis!“

Mitu tiiru hundibuss sellel päeval tegi, mina küll ei tea. Aga sõita said kõik soovijad. Buss aina kihutas, ning kes seal oli reisijaks olnud, õppis jääl libisemise varsti selgeks.

õhetama – hõõguma, punetama;

triller – kahe naaberheli kiire vaheldumine

- 1) Mis on selles palas lõbusat?
- 2) Vaata pilti ja kirjelda, kuidas hundibuss aitas oktoobrilistel uisutamist õppida.

3) Aseta kavapunktid õigesse järjekorda:
Küll tahaks imevilet puhuda!
Aivar nõiub välja hundibussi.
Kõik uiskudele!

*4) Iseloomusta pioneer Reinu selle ja varem õpitud palade põhjal.

Häälikuühendid ks, ps, ts.

Harjutus 92. Jälgi, missugune täht on s-i ees.

Uks läks järsku lahti ja üks laps, müts otsmikul, lipsas õue. Ta krapsas maast oksa ja jooksis sellega vehkides metsa poole.

Pean meeles: s-i kõrval on harilikult k, p, t
(oks, laps, müts).

Harjutus 93. Kirjuta igasse tulpa neli sõna.
Ütle nende sõnadega lauseid.

oks
ühiksa

laps
tops

müts
Ats

Töövihik II, harjutused 123, 124.

SUUSASÕIT.

R. Parve.

Rõõmust õhetavad palged,
allamäge liugleb suusk —
ees on lumeväljad valged,
igiroheline kuusk.

Hoogu juurde ühtelugu!
Tormikeerul jätkub sõit.
Härmas mets kui muinaslugu,
kuuseokstel tuhat õit.

Küngastik jääb selja taha,
julgest pöördest uhke kaar,
lumele jääb ainult maha
suusajälgi sirge paar.

Kui siis päike vajund looja,
käes on juba õhtutund,
teki all sa voodis soojas
möödund päevast näed veel und.

igiroheline — alati roheline

Töövihik II, harjutused 125, 126, 127.

LIHVITUD SUUSAD.

J. Rannap.

I

Nääritaat tõi Vellole kauaoodatud suusad, alt kollased, pealt helepunased. Kohe järgmisel hommikul läks Vello neid proovima. Ta ronis Keldrimäe harjale, seadis suusad alla ja hüüdis nagu naabri Ats: „Tee vabaks, hohoi!“

Agagi kui suusad hakkasid hoogu võtma, tundis Vello kohe, et midagi on korrast ära. Vasem suusk kiskus vasemale, parem paremale. Poole mäe peal lõppes sõit kukerpalliga.

Nutuvõru suu ümber, upitas Vello end püsti. Parajasti sõitis mööda üks suur poiss. „Oi!“ peatus ta Vello juures. „Sul uued suusad!“

„Uued küll...“ nuutsatas Vello. „Uued küll, agagi juba rikkis.“

„Ai, ai...“ oli suur poiss kaastundlik. „Ehk saab viga parandada? Kas vaatame järele?“

Sealsamas mäenõlval keerati mõlemal uuel suusal põhjad ülespoole. „Viga pole õnneks suur,“ lohutas Vello abiline. „Suusataldu on tarvis ainult natuke lihvida. Selle asjagi teed ruttu korda.“ Ja ta näitas sedagi, kus on paras pisike rinnak niisuguse töö tegemiseks.

II

Mitu päeva lihvis Vello Keldrimäe allservas suusataldu. Kukkus vahel, agagi ei hoolinud. Kange tahtmine oli suuski kordagi teha. Suur poiss jälgis hoolega Vello pingutusi. Lõpuks arvas ta: „Võid vist juba mäetipust sõita. Paistab, et nüüd on suusad hästi lihvitud.“

Eks sa näe, olidki! Kui Vello Keldrimäe harjalt alla kihutas, jooksid nad päris õigesti.

Nüüd sõidab meie maja Vello tõepoolest nagu naabri Ats. Ja „hohoi“ hüüab ka.

- 1) Kuidas võisid Vello uued suusad rikkis olla?
- 2) Leia pala peamõte. Vasta ühe vanasõnaga.
- *3) Miks on sõnad selliselt rühmitatud?

suusasõit
jäähoki

kõrvik
sall

härmatas
tuisk

.....
.....

.....
.....

.....
.....

Jätka ise!

SILBITAMISE JA POOLITAMISE KORDAMINE.

Harjutus 94. Vaatle sõnade poolitamist, milles on kaashäälikuühend.

rong	ron-gi	kors-ten	korst-nast
järv	jär-ve	kamb-ris	
karp	kar-pe	kart-sin	

Miks pole poolitatud esimese tulba sõnad?
Kuidas poolitatakse teise tulba sõnu? Kolmanda ja neljanda tulba sõnu?
Missugune häälik peab poolitamisel alati silbis olema?

Harjutus 95. Kirjuta lugemispalast „Lihvitud suusad“ vihikusse kaks lauset II osa algusest. Kriipsuta alla kaashäälikud. Poolita sõnad püstkriipsuga. Pealkirjaks:

Poolitamine.

Kontrolli, 1) kas silbi alguses on ainult üks kaashäälik,
2) kas sa pole eraldanud kusagil ühetähelist silpi.

Töövihik II, harjutused 128, 129, 130.

PÕHJATUUL.

Eesti muinasjutt.

I

Põhjatuul läks jalutama. Ta oli väga vallatu ja tegi alatasa kõiksugu koerust. Aias murdis ta lilli, rebis õunad ja pirnid maha ning loopis mudasse. Metsas ja põllu peal möllas ta veel hullemini, peksis viljakõrred puruks, kiskus puudelt oksad ja lehed ning pildus õhku laiali. Vanad ja nõrgad puud rebis ta kõige juurtega üles.

II

Inimesed läksid tuulekuninga juurde kaebama ja jutustasid, missugust suurt kurja põhjatuul oli teinud.

Kuningas kutsus põhjatuule enda ette ja küsis, kas see tõsi on, mis tema peale kaevatakse. Põhjatuul ei saanud salata, sest rikutud aed ja purustatud puud seisid kõikide silma ees.

III

„Miks sa oled kogu seda pahandust teinud,“ küsis kuningas.

„Ma ei mõelnud sealjuures midagi paha,“ kostis põhjatuul. „Tahtsin lillede, õunte ja teiste asjadega ainult mängida. Ma ei osanud sugugi arvata, et see neile paha teeb!“

Seepeale lausus kuningas: „Kui sa mängides nõnda hoolimatu ja meeletu oled, siis ei tohi ma sind nii ruttu välja lasta. Ma näen, et sa kõlbad ainult jääpankade ja lumekuulidega mängima. Seepärast pean sind terve suve kinni hoidma. Talvel, kui lilled ei õitse, lehti ega vilja ei ole, võid sina välja mängima minna.“

Sellest ajast peale puhubki kõle põhjatuul enamasti talvel.

TUISUPOISID.

H. Runnel.

Uhkat-tuhkat tuisupoisid,
küünlakuised külmapoisid
marsivad maale ja linna,
naksavad näppu ja ninna.

Uhkat-tuhkat tuisupoisid,
suusupoisid, uisupoisid,
ei pane kasukat selga,
nemad külma ei pelga.

Uhkat-tuhkat tuisupoisid,
ei need ole muidu poisid –
õõtsuma, lõõtsuma kanged,
puhuvad õued hange.

Mõistata: Kes tuleb mujalt maalt,
katab merd ja katab maad?
Igavene tünnike, pooleaastane kaaneke?
Kes teeb silla üle vee ilma kirve ja naelata?
Vihma kardab, külma ei kardab?
Õues mäena, toas veena?

Töövihik II, harjutused 131, 132, 133, 134.

SIPSIK VAATAB TIHASEID.

E. Raud.

I

Talv oli külm ja paks lumi oli maas. Anu ja Mardi tehtud lumememm seisis õuel, luud käes. Anul oli hea meel, et see lumememm veel sugugi sulama ei hakka, vaid nii uhkesti oma luuda hoiab. Aga väikestele lindudele tõi talv kaasa palju muret. Linnud ei saanud paksu lume alt toitu kätte, ja muudkui lendasid ja keksisid igal pool ringi, et kas või mõnda pisikest ivakest leida. Üks kollase kurgualusega tihane lendas koguni Anu ja Mardi akna taha ja toksis nokaga vastu akent, just nagu paludes, et Anu ja Mart talle midagi süüa annaksid.

Siis Mart otsustaski, et teeb lindudele söögimaja. Ta võttis oma tööriistakasti välja ja saagis ja viilis ja kopsis kohe kaua aega. Lõpuks sai lindude söögimaja valmis ja isa aitas Mardil selle akna taha üles seada. Ema tõi sahvrast suure pekitüki ja sidus nööriiga lindude söögimajja rippuma. Tihastele meeldib väga, kui suur pekitükk nööri otsas ripub — sellepärast neid kutsutaksegi mõnikord rasvatihasteks.

II

Anu aga istus ja ootas ja tal hakkas oodates isegi natuke igav, sest ühtegi lindu ei tulnud. Korraga ütles Sipsik oma mängunurgast:

„Ma tahan ka tulla akna alla linde ootama.“

Anu oli sellega kohe nõus, võttis Sipsiku ja pani ta aknalauale istuma. Ja nüüd ei olnudki Anul enam igav oodata, sest Sipsik oli talle seltsiks ja nad ajasid omavahel juttu.

„Ei tea küll, miks ühtegi lindu ei tule?“ arutas Anu.

„See on ju alles uus söögimaja,“ ütles Sipsik. „Linnud ei tea veel, et seal ripub niisugune suur pekitükk. Me peame kannatlikult ootama.“

III

Ja nad ootasid kannatlikult. Korraga tuli lennates tilluke kollase kurgualusega tihane ning istus söögimaja katusele. See võis olla sama tihane, kes enne oli nokaga vastu akent toksinud. Aga ta võis ka olla mõni hoopis teine tihane, sest tihased on ju nii kangesti ühte nägu. Katuselt lendas see tihane söögimajja sisse, võttis varvastega pekitükist kinni ning hakkas koos pekitükiga nõöri otsas kiikuma. Anu hüppas toolilt püsti, plaksutas rõõmu pärast käsi ja hüüdis:

„Näe! Näe, kuidas kiigub!“

Kuid äkki oli tihane kadunud. Ta tegi vaid: „Siuts!“, lehvitab tiibadega ja oligi läinud. Ainult pekitükk nõöri otsas kiikus veel edasi.

IV

„Ei tea, miks ta küll minema lendas?“ imestas Anu. Aga Sipsik ütles:

„Sa ehmatasid teda. Sa pead istuma niisama vaikselt kui mina, muidu ta kardab.“

Varsti tuli see tihane uuesti tagasi. Nüüd istus Anu pea-aegu niisama vaikselt kui Sipsik. Ta ei liigutanud üldse ja ainult sosistas tasakesi Sipsikule:

„Vaata, kuidas ta nokib!“

Nad vaatasid mõlemad, kuidas tihane pekki nokkis, ja tihane ei kartnud enam sugugi, vaid pilgutab neile koguni silma. Pärastpoole tuli söögimajja veel teisi tihaseid. Anu ja Sipsik vaatasid alati pealt, kuidas tihased nõöri otsas kiikusid ja pekki nokkisid. Ning Anu püüdis alati istuda niisama vaikselt kui Sipsik, sest Sipsik teadis kõige paremini, kuidas peab tihaseid vaatama.

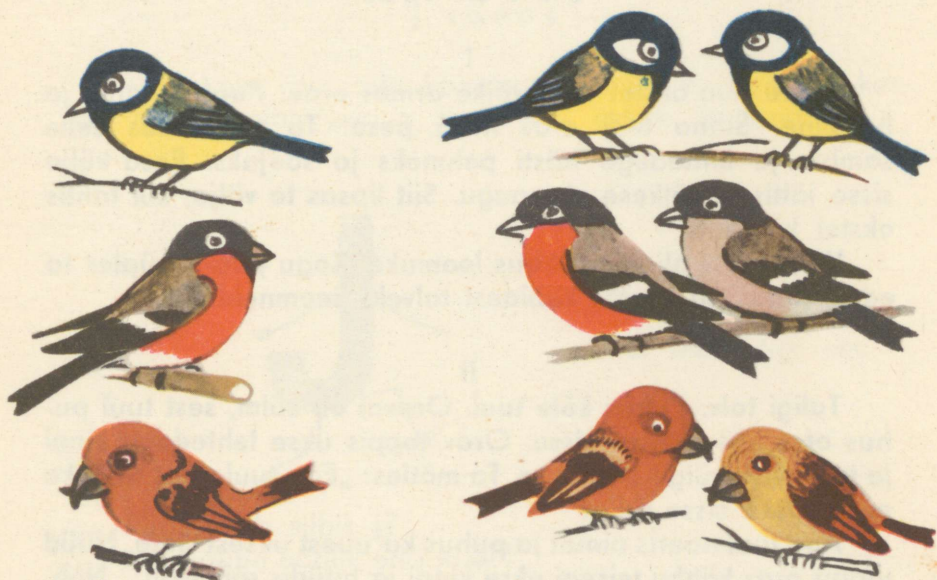
- 1) Jutusta, kuidas Sipsik koos lastega linde vaatas.
- *2) Leia lindude nimed. Mõtle, kes neist toidulauda külastasid.
(H. NAITE, U. KÄÄPSE, E. VELIKE, O. KÕBI, Ö. KOLE, H. NÄR, D. NULKOKK, V. RABNELA)

Rahvatarkust:

Kui tihane ulualla tikub, tuleb vali pakane.
Kui lumi katuselt maha tuiskab, tuleb sula.
Kui talvel mets kohiseb, tuleb sadu või sula.

Harjutus 96. Kirjuta vihikusse meil talvituvaid linde ainsuses ja mitmuses. Pealkirjaks:

Linnud.

Ainsus.

Mitmus.

Harjutus 97. Kasuta antud sõnu jutukeses. Pealkirjaks:

Linnud talvel.

paugub, vaatab, siutsuvad, lendavad, nokivad, jälgib, tänavad.

ORAV JA TUUL.

I

Suure puu okstel elas väike armas orav. Puu oli vana ja haruline. Sinna tegi orav ilusa pesa. Ta vooderdas selle sambla ja lehtedega hästi pehmeks ja soojaks. Pesa külje sisse jättis ta väikese ukseaugu. Siit lipsas ta välja, kui tahtis okstel kõndida.

Väike orav oli väga lõbus loomake. Kogu päeva hüples ta edasi-tagasi ja korjas käbidest talveks seemneid.

II

Tuligi talv. Puhus kõle tuul. Oraval oli külm, sest tuul puhus otse ukseaugust sisse. Orav toppis ukse lehtedega kinni ja tegi teise külge uue ukse. Ta mõtles: „Ega tuuletaat siit ikka enam oska sisse tulla!“

Aga tuul naeris ainult ja puhus ka uuest uksest sisse. Nüüd toppis orav kähku teisegi ukse kinni ja hüüdis rõõmsalt: „Noh, tuulevana, lõõtsu nüüd väljas nii palju kui tahad, mul pole sellest midagi!“

Orav istus oma soojas pesas ja nagistas isukalt kuuse-seemneid. Ei pannud tähelegi, kuidas tuul puid sasis.

vooderdama – seestpoolt katma

1) Miks on see pala ilus?

*2) Esita pala kohta vähemalt kaks küsimust.

I JA J ÕIGEKIRI.

Harjutus 98. Kirjuta lugemispalast „Orav ja tuul“ kümme sõna, milles on **j**. **j** ja talle järgnev täht kirjuta värviliselt. Pealkirjaks:

j sõnas.

Harjutus 99. Kirjuta antud sõnades **j** värviliselt. Poolita sõnad püstkriipsuga. Pealkirjaks:

j sõnas.

maja, koju, vaja, tuju, kaja, sajab, palju, kirju, varjus, korjab, ajab, soojad, karjub, suusataja, rajale, matkaja.

*J on väga uhke mees,
sõnas, silbis kõige ees.*

Kuhu jääb silbis **j**?
Missugune häälik on **j** järel?

Pea meeles: j on ainult silbi alguses. j järel on alati täishäälik.

Töövihik II, harjutused 135, 136.

VIISTEIST VIHTA.

A. Jõgar.

Kuhu Tiit viib viisteist vihta?
Sammub sauna vist?
Vihub tulist turja, pihta.
Oi! Saab vihtlemist!

Aga ennäe, kuhu tüürib!
Mehel metsa tee!
Ei seal keegi ennast küüri...
Mis me Tiit siis teeb?

Harjutus 100. A. Loe sõnad silpide kaupa. Kus asub silbis i?

maias, majas, Koidu, koju, kivi, saiad, sajab, Kaie, meie,
Kaja, vaja, vaiad, oja, hoiab.

B. Kirjuta sõnad silbitatult vihikusse. i silbi lõpus ja j silbi
alguses märgi värviliselt. Pealkirjaks:

J silbi alguses.

Harjutus 101. Kirjuta laused.

Jahimees

Juhan

Jaan

Juta

Jüri

joonistab

jalutab

jõuab

jookseb

jälitab

jaama.

jänest.

Juhaniga.

jõge.

jääle.

Harjutus 102. Kirjuta lause, kus kõik sõnad algavad j-ga, ja
teine lause, kus kõik sõnad algavad i-ga.

Töövihik II, harjutused 137, 138, 139.

KAKS KÜLMA.

E. Särgava.

I

Oli külm talvehommik. Puud seisid hõbehärmas, lumi säntendas päikesepaistel, nagu oleks ta klaaspärlitega üle külvatud. Selle kõik olid külmataadi pojad teinud. Rahulikult sammusid nad mööda metsateed edasi ja rõõmustasid oma nalja üle.

Igal pool valitses surmavaikus.

Korraga . . . till, till, till! . . .

Külmapoised vaatasid ümber . . .

Selja taga oli kutsariga saan. Saanis istus isand suures kasukas – vaevalt ninaots paistis välja. Saani järel sõitis talumees reega.

„Ikka veel hingelist näha!“ lausus vanem vend pahaselt. Ka noorem vihastas, et nende tööd segati.

„Lähme ja külmetame nad ära!“ sõnas noorem külmapoiss. „Võta sa kasukaga mees käsile, sa nagu vanem ja tugevam. Ma katsun tagumisega toime saada!“

„Olgu!“ naeris vanem vend. Ja mõlemad hüppasid sõitjaile järele.

II

Õhtul istus vanem vend puu all ja ootas nooremat: ei tule teine ega tule! Viimaks ometi ilmus noorem vend.

„Kus sa nii kaua olid?“ küsis vanem.

Noorem tegi suured silmad ja oigas: „Oh, ära päri! Hea, et hing veel sisse jäi. Kuidas sina omaga toime tulid?“

„Minu asi läks ruttu,“ vastas vanem külm. „Kargasin tasehilju saani, pugesis isandale põue ja hakkasin näpistama. Tema kiskus end ikka koomale ja koomale; mina pugesis aga aina südamele lähemale . . .

Oleksin varsti omaga üsna valmis saanud, kuid sõitjad jõudsid pärale. Kutsar aitas isanda saanist üles ja talutas tupa . . .

„Aga kuidas sinu käsi ikkagi käis?“

III

„Oh, mis seal rääkida!“ kostis noorem haleda häälega. „Ma kargasin ka reele ja tormasin kohe mehe kallale. Aga kus tema! Kohe lipsti! reelt maha ja järele jooksmas. Vihub ise kätega. Vaata, et silmi ära ei löhu!“

Ootoot! mõtlesin, küll ma sust võidu saan!

Metsas pidas mees hobuse kinni ja hakkas puid raiuma. Katsusin teda kõrvalestast näpistada, aga põletasin näpud ära. Auras teine lausa! Viimaks viskas kasukanatukesegi seljast. — Nii, nüüd on paras aeg! arvasin ma. Poen kasukasse! Tehtud!

Lõunaajal hakkas mees kasukat selga ajama, aga kasukas kõva nagu juurikas. Mina ei saanud naeru pidada. Aga mu naer läks nutuks! Mees mässis kasuka rulli ja hakkas puuhaluga kolkima. Mul käis tuli silmist välja. Siis hakkas mees kasukat veel tulel paistma. Hing oli mul niidiga kaelas: katsu, kuidas aga jalad kasukakarvadest välja saad! Viimaks ometi pääsesin tulema! Aga kõik mu luud-kondid valutavad!"

„Teinekord ole targem,“ naeris vanem külmapoiss. „Ära enam töömehe kallale jookse!“

1) Miks ei saanud noorem külmapoiss mehele paha teha?

*2) Leia tegevuse aeg:

koht:

meeldivaid lauseid:

Akna taga tuulehood,
kambris vanaema koob. –
Vaikselt veereb jutukera,
kuulab Mall ja kuulab ema.

KARUTEENE.

Taat, kes elas üksi metsas, oli noore karu üles kasvatanud. Karu oli taltsas nagu koerakutsikas. Ta kandis puid ja vett tupp, vaatas maja järele ja tegi kõiksugust muud tööd.

Ühel suvisel päeval heitis taat murule puhkama. Karu istus ta kõrval ja peletas kärbeid, kes magaja und häirisid. Üks kärbes oli iseäranis jultunud. Juba kümme korda oli karu ta ära ajanud, sõge kärbes tuli aga ikka uuesti tagasi. Kui ta jälle magaja laubale lendas, mõmises karu vihasealt:

„Oot-oot, ma tahan sind õpetada, kuidas minusugust meest narritakse!“

Karu võttis suure kivi, sihtis hästi ja – kärbes oli valmis. Aga temaga ühes heitis hinge ka taat.

taltsas – vagusaks muudetud; **häirima** – rahu rikkuma, segama; **jultunud** – häbematu; **sõge** – taipamatu, rumal; **laup** – otsaesine

Miks on jutul selline pealkiri?

Ükskord lasti sead kesale. Hakkasid teised seal kõik ilusasti kes tuhnama, kes rohtu sööma. Üks väike põrsas aga ei söö rohtu ega tuhni ka.

„Mispärast sa ei söö?“ küsib emis.

„Kus ma's võin süüa,“ kostab ninatark-põrsas, „kui ohakad torkavad!“

„Siis tuhni!“ käsib vana siga.

„Kärss on kärnas, ei saa!“ viriseb põrsas vastu.

Jääbki siis seekord niisama ja põrsas lamab aga pealegi päikesepaistel. Kodus aga sööb oma osa nahka ja muist teistegi oma veel tagantjärele.

Teinekord lähevad sead jälle kesale ja vana viripill aeleb jälle samuti ühest kohast teise.

„Mispärast sa ei tuhni?“ pärib põrsa ema.

„Maa on külmunud, ei saa!“ vastab põrsas, et aga ennast kuidagi vabandada.

Noh, siis sai emis viimaks kurjaks ja käratas: „Oh sina laiskvorst! Temal maa keset suve külmunud! Pole sul kärss kärnas, pole maa külmunud. Laisk oled!“

No ei siis põrsal muud, kui hakkas tuhnama.

kärss – nina seal, siilil jt.

*Paha siga, mitu viga:
kärss kärnas, maa külmunud.*

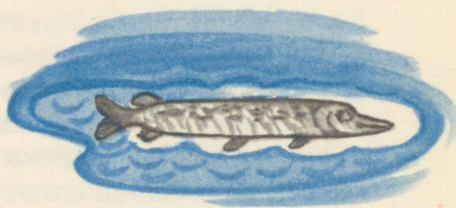

H SÕNA ALGUSES.

Vaatle sõnu h-ga ja h-ta.

Hall hani hirmutas last.

Haug ujub.

h sõna alguses

hall (värv)
hallikas (värv)
haug
hobune, hunt, hiir, hani,
hernes, hommik, hammas;
hüüab, hüppab, hakkab,
heliseb, hiilib, hammustab,
haugub;
hoolas, hirmus, hele;

h-ta

all (vastand sõnale ülal)
allikas
auk
õhtu, õng, udu, ööbik, ämblik,
ämbler, arst, uni;
ulub, ujub, õõtsub, oigab,
ärkab;
õrn, äkki, ammu;

Töövihik II, harjutus 140.

VARSA HIND.

Eesti rahvajutt.

Hobune sõi varsaga koplis. Hunt nägi seda ja tal hakkas suu varsa järele vett jooksuma. Ta läks hobuse juurde ja küsis: „Mis sa varsa eest tahad, kui sa ta mulle müüd?“

Hobune kostis: „Kahjuks olen hinna ära unustanud, aga sepp kirjutas selle mu tagumise jala alla. Kui sa lugeda mõistad, võid sealt ise järele vaadata, aga kui ei mõista, siis pead küll varsa ostmata jätma.“

Hunt kiitles oma lugemisoskusega ja rõõmustas, et nii kergesti kaubale sai. Hobune käskis nüüd hunti tahapoole vaatama minna. Hunt läks, ajas silmad hästi suureks, et varsa hinda paremini näha. Hobune aga virutas hundile jalaga niisuguse hoobi, et sel silmist tuld löi.

Hundil ei tulnud enam meeldegi varsa hinda vaadata, vaid katsus, et uludes metsa sai.

Sea silpidest vanasõna:

Tar	kõi	ra	kal	on
	va	ge	lim	kus

Harjutus 103. Kirjuta lugemispalast „Varsa hind“ vihikusse sõnad, mis algavad **h**-ga. Pealkirjaks:

h sõ n a a l g u s e s .

Kasuta väljakirjutatud sõnu uutes lausetes.

Töövihik II, harjutus 141.

KUKK, KASS, KOER JA OINAS.

Muinasjutt.

I

Eidel-taadil olid kukk, kass, koer ja oinas. Elased teised kõik ilusti. Ei olnud nende vahel tüli ega riidu. Eit talitas kodus, taat põllul, kukk iaulis, kass püüdis hiiri, koer valvas maja ja oinas andis villa. Viimaks tuli aga pahandus vahele.

Kass varitses kogu öö hiiri, ei suutnud aga ühtki tabada. Tühja kõhuga hiilis ta hommikul tuppa, silmas laual koorepütti ja hakkas maiustama. Eit jõudis jaole ja kass sai luuavart.

II

Nutab vaeseke kuuri all ja paitab valutavat põske.

„Kulla tubane turtsu, mis sinul viga on?“ küsib kukk. Kass jutustas sõpradele oma õnnetusest.

„Oh-oh!“ imestas koer.

„Ei ole hää!“ kaebas oinas.

„Kuhu see kass nüüd kodus?“ pahandas eit õue astudes. „Või tema tuleb püti kallale!“ Ja eit rääkis lugu taadile, kes parandas aidatrepil atra.

„Vanaks jääb see meie kass,“ sõnas taat. „Ei jõua enam hiiri püüda.“

„Pole neist suuremat asja enam ühestki!“ pahandas eit. „Tapame kuke ära, kassi ja koera viskame jõkke, oinast saame vähemalt naha hinna.“

„Küll on hull!“ kaebas kukk.

„Ei ole hää!“ kurtis oinas.

„No-noh!“ imestas koer.

„Põgeneme ära!“ julgustas kass. Ja nad läksidki.

III

Õhtuks jõudsid põgenejad paksu metsa. Kõigil neljal kõhud tühjad. Kass, kaval mees, vaatab ringi: eemalt paistab maja. Lähenevad majale. Maja seest valge, laual kõiksuguseid sööke ja jooke, laua ümber istuvad mehed ja pidutsevad.

„Ei see küll õige asi ole,“ arvab koer, kes kodus eidelt-taadilt mõndagi kuulnud. „Need on röövlid!“

„Mis teha?“ ehmatab oinas.

„Ajame kurjategijad minema ja asume ise majasse!“ julgustab koer.

„Kuidas me nad minema kihutame?“ kardab kass.

„Pole viga!“ õpetab nutikas koer. „Sina, oinas, mine akna alla, mina ronin sulle selga, kass hüppab mulle kukile, kukk lendab kassi küürule ja siis kisendame, mis jõuame!“

IV

Õeldud-tehtud. Loomad ronisid üksteise kukile ja pistsid täiest kõrist karjuma.

„Võtke röövlid kinniiii!“ kisendas kukk.

„Ei ole hää!“ karjus oinas.

„Auh-auh, autud!“ hurjutas koer.

Kass aga tegi nii koledat häält, et oinal läksid jalad nõrgaks.

Röövlid kargasid püsti, nägid: nelja peaga koletis vahib aknast sisse ja ähvardab kallale tungida. Hirmuga andsid kurjategijad jalgadele tuld ja põgenesid tagaukse kaudu metsa. Meie neli sõpra asusid nüüd majasse, sõid kõhud täis ja olid eluga rahul: Võib-olla elavad nad seal veel praegugi.

nutikas – kaval, arukas, nupukas;

hurjutama – hirmutama, kurjustama

Pane tähele, kuidas loomad omavahel räägivad.

HUNT, SOKK JA KAPSAD.

C. R. Jakobsoni järgi.

Üks mees pidi hundi, soku ja korvitäie kapsaid üle jõe viima. Aga paat oli nij väike, et ta neist korraga üheainsa peale võis võtta.

Esiti mõtles ta: „Kõige sündsam oleks, kui hundi enne üle viin, muidu võiks ta mul soku ära murda.“

Hunti paati viies nägi ta aga sokku nii hiilgavate silmadega kapsaste peale vahtivat, et ta ruttu ümber pööras, hundi kapsaste juurde jättis ja sokuga üle jõe minema tõttas. Mees oli selle targa nõu üle väga rõõmus ja naeris hundi pahameelt, kes tusasel näol sokust lahkus ja kapsaste poole ei vaadanudki.

Aga kui mees teist korda tahtis sõita, tuli uus mure. „Võtan ma hundi kaasa,“ mõtles ta, „siis pean ta soku juurde jätma, kui kapsaste järele tulen, ja ma tean, mis siis juhtub. Võtan ma aga kapsad ja jätan hundi ootama, siis sööb ahne sokk seni tõesti mu kapsad ära, kuni ma hundiga teel olen. Mis ma, mehike, nüüd pean tegema?“

Mehel oli hea nõu kallis. Inimesi ligidal ei olnud, köisi ka mitte; muud midagi, kui pidi nõu leidma.

Lõpuks hüüdis ta: „Käes ta on!“ Ja vaata, nõu oli hea. Mees viis oma voori üle jõe nii, et keegi teisele kahju teha ei saanud.

Kuidas mees seda tegi?

sündsam – sobivam

Töövihik II, harjutused 142, 143.

I

Jänes sai siiliga kokku ja ütles: „Sina, siil, oled muidu igapidi kena loomake, ainult su jalad on kõverad ja käivad all risti-rästi.“

Siil vihastas ja vastas: „Mis sa irvitad; minu kõverad jooksevad kiiremini kui sinu sirged jalad. Las ma käin korra kodus ära, siis võime sinuga võidu joosta!“

Siil läks koju ja ütles naisele: „Ma vedasin jänesega kihla – hakkame võidu jooksuma!“

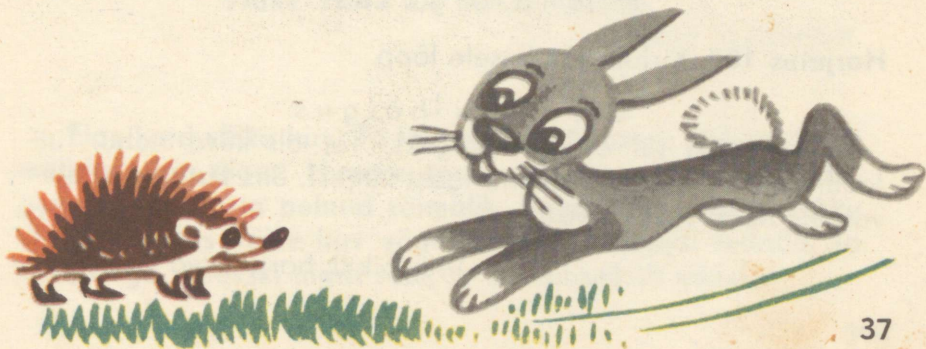
„Sa oled vist aru kaotanud!“ lausus siili naine. „Kuidas saad sa jänesega võidu joosta? Temal ju väledad jalad, sul aga kõverad ja tõntsid.“

Kuid siil ütles: „Olgu temal väledad jalad, minul aga on väle aru. Sa tee ainult nõnda, nagu ma käsin. Lähme põllule.“

II

Nad läksid põllule, kus jänes neid ootas; seal ütles siil naisele: „Sa jää vao otsa peitu, meie aga jänesega alustame teisest vao otsast jooksu. Niipea kui ta hoogu satub, pööran ma tagasi. Kui ta sinu juurde jõuab, siis tule välja ja ütle: „Aga mina ootan juba ammu siin!“ Ta ei oska sinu ja minu vahel vahet teha ning arvab, et see olen mina.“

Siili naine peitis enese vaku ära ja siil alustas jänesega teisest otsast jooksu.

III

Kui jänes hooga jooksema pani, pöördus siil tagasi ja peitis enese ära. Jänes lippas vao lõpuni, kuid nägi, et siili naine istub juba seal. Too hüüdis jänele nähes: „Aga mina ootan juba ammu siin!“

Jänes ei osanud siili naise ja siili vahel vahet teha ning mõtles: „Mis imelugu see küll on! Kuidas ta minust ette jõudis?“

„Kuuled sa,“ ütles ta, „jookseme veel kord!“

„Jookseme!“

Jänes pistis tuldud teed tagasi, jõudis vao teise otsa, vaatas – siil juba seal!

„Oh, vennas,“ lausus siil, „sina jõudsid alles nüüd, mina aga olen juba ammu siin.“

„Mis imelugu see küll on!“ mõtles jänes. „Mina jooksin ju üpris kiiresti, aga tema jõudis ikkagi minust ette.“

„Noh, jookseme veel kord, nüüd sa enam ette ei aja!“

„Jookseme!“

Jänes lippas kõigest väest, vaatas – siil istus juba ees, ootas.

Sedaviisi jooksis jänes edasi-tagasi, kuni ära väsis. Ta andis alla ja lubas, et ta tulevikus enam iialgi siiliga vaidlema ei hakka.

üpris – üsna, väga

Harjutus 104. Moodusta kaheksa lauset, kasutades tabelis (lk. 31) antud h-ga algavaid sõnu. Pealkirjaks:

h sõ n a a l g u s e s .

Harjutus 105. Kirjuta jutukesele lõpp.

E l e v a n d i h a i g u s .

Loomaaias jäi elevant haigeks. Tal oli kõva nohu. Tuli loomaarst. Ta kuulas elevanti igast küljest. Siis kirjutas ta elevantile nohu vastu tilku.

Töövihik II, harjutused 144, 145.

VÄIKE HIRV JA SUUR TIIGER.

Hiina muinasjutt.

I
Elas kord väike hirv. Ta läks nõlvakule rohtu sööma. Seal
möödus suur tiiger. Hirveke tardus hirmust. Mis ta pidi te-
gema? Ära joosta polnud võimalik. Kogu oma julgust kokku
võttes otsustas väike hirv vägevat tiigrit ninapidi vedada. Ta
tegi, nagu polekski tiigrit seal, ja söi rahulikult edasi.

Tiiger oli üllatunud. „Miks ei jookse see loom minu eest ära? Näib, et ta ei karda mind!“ mõtles ta, läks lähemale ja ütles: „Tere, minu armas! Miks on sul sellised kummalised sarved peas?“

„Selleks, et saaksin tiigrit paremini tükkideks rebida!“ vastas hirm.

Tiiger kokkus. „Aga miks on sinu nahal sellised valged laigud?“ küsis ta edasi.

„Iga kord, kui ma mõne tiigri ära süüa, tuleb mul üks selline plekk juurde. Vaata mind ainult! Ma olen juba nii palju tiigreid süüa, et ma oma valgeid laike enam lugesagi ei jõua! . . .“

II

Tiiger jooksis minema nii ruttu, kui jalad võtsid. Ta jooksis ja jooksis, kuni tuli vastu rebane. „Võimas tiiger, miks sa nii jooksed?“ küsis rebane üllatunult.

Tiiger vaatas hirmunult ringi. Kui ta aga nägi, et teda keegi ei jälita, jutustas ta, mis juhtunud oli.

Rebane naeris ta välja. „Sinu õudne loom ei olnud keegi muu kui väike hirm. Ta tüssas sind. Võta mind oma selga ja lähme koos hirve juurde, siis sa näed, et mul oli õigus!“

Kui hirm mõlemaid tulemas nägi, taipas ta kohe, mida rebane oli tiigrile rääkinud. „Nüüd nad tahavad mind kinni võtta!“ mõtles ta.

Aga ta ei kaotanud ka seekord rahu ja hüüdis kõvasti: „Tere päevast, armas vend rebane! Ma tänan sind! Alles eile töotasid, et tood mulle suure tiigri. Mind rõõmustab, et sa oma sõna pidasid – millise ilusa tiigri sa töid! Nüüd alles saame maitsva lõunasöögi!“

Kui tiiger seda kuulis, haaras ta rebane raevunult lõugade vahele ja kadus sealt ümber vaatamata.

tarduma – liikumatult paigale jääma; **õudne** – hirmuäratav, kole; **tüssama** – petma, valetama; **raev** – pöörane, metsik viha

Mida arvad hirvekesest?

Harjutus 106. Kirjuta piltidest ja antud tegusõnadest laused.

ujub, hirnub, ulub, laksutab, krõbistab, ronib, kaagatab.
Pealkirjaks:

Kes mida teeb?

Kontrolli piltide järgi kirjutatud sõnade õigekirja tabelist
(lk. 31.).

UUS KUNINGAS.

Kevadel, kui soojalt paistma hakkas, ärkas talveunest. , suur kiidu + , oli kohe kohal ja sõnas: „Kas sa, + käpp , ka tead, kes nüüd loomade on?“ – „Eks ikka ,“ nohises unine karupoeg. „Ei ole enam!“ kilkas jänes. „ laskis lövi maha ja kogu metsapere – , , , ja nii edasi – valisid mind uueks kuningaks.“ – „Tohoo!“ ehmus karupoeg. „Kas siis . . .“ Jänes ei lasknud tal mõtet lõpetada, vaid praalis edasi: „Nüüd kardavad mind kõik – ja ja . . .“ Samal hetkel hiilis ühe tagant välja. Niipea kui jänes teda märkas, pani ta kiirelt plagama. „Kuhu nüüd?“ imestas karupoeg.

Mis teie, , arvate, miks jänes minema jooksis?

- 1) Asenda pildid sõnadega ja loe pala.
- *2) Tuleta meelde loetud palasid. Kes loomadest oli:
julge kaval hoopleja laisk

PURIKALIMPSIJAD.

E. Esop.

Rebase jõmpsid leidsid kord purika,
leidsid kord purika, suure kui kurika.

Purikat limpsiti, purikat lakuti,
purikat kõigile poistele pakuti.

Küll oli lahe!
Ja jahe! Ja jahe!

Külm aga purikast välja end siputas,
rebasepoistele kaela end riputas.
Seal ta neid näpistas, seal ta neid pures,
väikestes voodites suured nüüd mured . . .

PERETÜTAR JA VAENELAPS.

Eesti muinasjutt.

I

Muiste kasvasid ühes talus peretütär ja vaenelaps koos üles. Peretütär, keda ema väga hellitas, oli tige, laisk ja sõnakulmatu. Vaesellapsel oli hea süda ja ta täitis nobedasti vöörasema käske. Siiski oli vaeselapse põli väga vilets. Malk mõõtis tema selga sagedasti.

Kord küpsetas perenaine leiba ja andis kõikidele katsekakku maitsta. Vaenelaps palus ka. Perenaine kaapis küna küljest natukene taigat, veeretas seda tuhas ja viskas ukse taha, lausudes: „See on sinu jagu!“

II

Vaeselapse kõht oli väga tühi. Ta läks pätsikest võtma, see aga pistis punuma. Vaenelaps ruttas talle järele. Teel tuli lammast vastu ja ütles: „Hea laps, niida mind. Mul on väga palav. Pool minu villadest võta enesele vaevapalgaks!“

Vaenelaps näitis lammast, kuid villu ei võtnud sugugi. Päts aga hakkas jälle veerema, vaenelaps tema kannul. Teel tuli lehm vastu, lüpsik sarvil. Lehm palus ennast lüpsida ja lubas poole piima vaevapalgaks. Vaenelaps tegi, mida lehm soovitud. Piima aga andis kõik tagasi.

Päts tormas edasi ja jäi lõpuks ühe hurtsiku ette seisma. Hurtsikust astus välja vana eideke ning palus tüdrukut: „Kulla lapsuke, küta mulle saun, et saaksin ennast puhtaks pesta!“

Vaenelaps oli meelsasti nõus. Kui ahi köetud, ütles eideke: „Tiri mind nüüd juukseidpidi sauna ja vihu vitstega!“

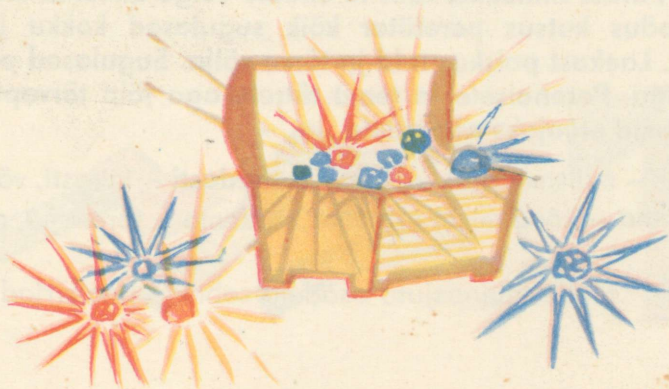
Vaenelaps talutas eidekese hellalt lavale, valmistas pehme viha ja pesi vanakese õrnalt puhtaks.

Pärast vihtlemist viis vanakene vaeselapse kambrisse, kus palju kastikesi oli, mõned kullast ja hõbedast, teised puust.

„Vali enesele üks vaevapalgaks,“ ütles vanake. Vaenelaps võttis tagasihoidlikult kõige kehvema.

„Mine nüüd koju,“ lausus vanake. „Kutsu kõik külaelanikud kokku ja tee kastike lahti. Küll siis näed, mis seal sees on.“

Vaenelaps läks koju ja tegi, nagu kästud. Kast oli kulda ja kalliskive täis. Perenaine tahtis need küll ära riisuda, kuid ei julgenud. Nägijaid liiga palju.

III

Vaeselapse õnn tegi perenaise väga kadedaks. Ta küpsetas jälle leiba, andis kõikidele katsekakku. Üksnes oma tütre osa viskas ukse taha. Kakuke hakkas veerema. Perenaise tütar talle järele.

Teel tuli neilegi lammas vastu, rauad sarvil. Lammas palus ennast niita. Peretütar niitis ja võttis villad koos raudadega enesele.

Katsekakk ruttas edasi. Lehm tuli vastu, palus ennast lüpssta. Peretütar lüpsis, aga piima võttis ära. Jõi nii palju kui jõudis. Mis üle jäi, selle viskas koos lüpsikuga kraavi. Vana eidekest sõitles ta tigidalt ja tegi kõik täpselt eide sõnade järgi. Pärast vihtlemist valis ta endale kõige uhkema kastikese.

Kodus kutsus peretütar kõik sugulased kokku ja avas laeka. Laekast paiskus tuld ja tõrva välja. Sugulased pääsesid vaevaga. Perenaisele ja tema tütrele aga jäid tõrvaplekid ja tulearmid eluajaks näo peale.

muiste – muistsel ajal, vanasti; **nobedasti** – kiiresti, väledasti; **talutama** – kõndimisel toetama; **sõitlema** – tõrelema, riidlema

Mõtles muinasjutu osadele sobivad pealkirjad.

VETEVANA HEATEGU.

Eesti muinasjutt.

I

Vaene sulane raiub järve kaldal puid. Korraga kargab kirves varre otsast ja lendab järve. Küll otsib sulane järve põhjast kirvest, aga kõik asjata. Mis läinud, see läinud!

Sulane läheb peremehelt uut kirvest küsima. Peremees, vana ihnus, vastab: „Kui kirve järve viskasid, siis raiu millega tahad, aga töö olgu õhtuks valmis. Muidu päevapalka ei saa!“

Sulane läheb järve äärde tagasi ja hakkab uuesti kirvest otsima. Aga ei paremat midagi! Siis istub ta järve kaldale kivile ja ohkab: „Mis sa, hing, nüüd tahad teha! Kirvest ilma ja päevapalgast ka!“

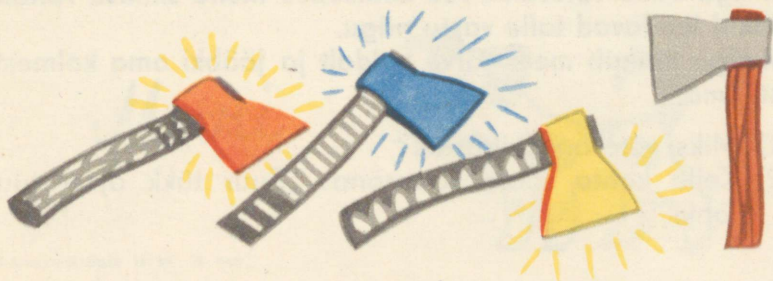
Vaevalt saab ta nii öeldud, seal näeb ta halli habemega vanakest veest välja kerkivat, vaskkirves käes. „Kas see on sinu oma?“ küsib ta sulaselt.

„Ei see küll minu ole!“ vastab sulane.

Sedamaid kaob vanake jälle vee alla. Natukese aja pärast tuleb ta uuesti nähtavale, hõbekirves käes. „On see siis sinu oma?“ küsib ta.

„Ei ole ka see!“ vastab sulane.

Jälle kaob vanake vee alla ja kui ta uuesti nähtavale tuleb, on tal kuldkirves käes. Sedagi pakub ta sulasele, aga sulane on aus mees ega himusta võõra oma. Alles neljanda korraga toob vetevana sulase kirve veest välja. Sulane võtab selle tänuga vastu. Aga vetevana kingib talle ka vask-, hõbe- ja kuldkirve.

II

Sulane jätkab nüüd pooleli jäänud tööd ja jõuab sellega õhtuks õnnelikult lõpule. Koju jõudnud, jutustab ta juhtunust ka peremehele. „Oh sina rumal küll!“ mõtleb ahne peremees. „Ei mõistnud kalleid asju muidu vastu võtta kui vägisi pakkudes! Mina teen seda palju paremini!“

Teisel hommikul paneb ta kolm kirvest lõdvalt varre otsa, läheb järve äärde ja raiub nad kõik üksteise järel järve.

Siis istub ta kalda äärde kivile ja ohkab: „Mis sa, hing, nüüd tahad teha! Kirvestest ilma ja päevapalgast ka!“

Sedamaid tõuseb vetevaim järve põhjast veepinnale, kolm kuldkirvest käes. „Needsamad vist sinu omad ongi?“ küsib ta.

Peremehe silmad löövad ahnusest särama. „Jah, needsamad!“ hüüab ta ja sirutab juba käe neid haarama. Samal hetkel aga kaob vetevana vee kohiseses mehe silmist. Ainult vahutükid lendavad talle vastu nägu.

Häbiga lahkub mees järve kaldalt ja jääbki oma kolmest kirvest ilma.

1) Miks vetevana vihastas?

*2) Kelle kohta sobib vanasõna: „Suur tükk ajab suu lõhki.“?

SUUR ALGUSTAHT NIMEDES.

Harjutus 107. Jälgi suurt algustähte nimesdes.

Vello Luik elab Viljandis Jalaka tänavas. Ta istub Raivo Sepaga ühes pingis. Raivo elab Õuna tänavas. Raivo vend Heino töötab Narvas. Praegu on ta Tallinnas. Homme sõidab Heino rongiga Moskvasse. Rong peatub Tartus. Seal elab Heino ja Raivo tädi Linda. Tartu asub Emajõe kaldal. Suvel käisid Vello ja Raivo vanematega Saaremaal, Muhumaal ja Pärnus. Pikem peatus tehti Vatla külas. Seal elab Vello onu Peeter. Onu koerad Muri ja Sulli olid väga kurjad. Onunaine Liisa lüpsab kolhoosis lehma. Kõige paremad lehmad on Kirjak ja Punik.

Harjutus 108. Kirjuta eelmisest harjutusest vihikusse:

1. Inimeste nimed.
2. Linnad.
3. Tänavad.
4. Külad.
5. Loomade nimed.

Pea meeles: inimeste, loomade, linnade, külade, tänavate, jõgede nimed kirjutatakse suure algustähega.

Muri

Häbelik

Aevastaja

Doktor

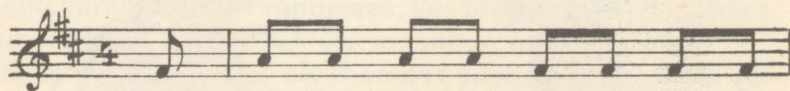
Toriseja

Unimüts

Önneseen

PÖIALPOISTE TÖÖLAUL.

Me tok- tok- tok- tok tok - si - me ja

rõõm - salt töö - ta - me. See

töö - ta - mi - ne, tok - si - mi - ne

mei - le rõõ - mu teeb.

Ninatark

RIKAS VEND JA VAENE VEND.

Eesti muinasjutt.

I

Elasid kord kaks venda. Üks oli rikas, teine puruvaene. Nagu see juba ammugi teada, ei hooli rikka rikkus vaese vaesusest midagi. Nõnda oli lugu ka meie vennastega. Rikas vend ei andnud vaesele vennale lusikatäit leentki.

Juhtus nüüd, et rikas vend pidas suurt pidu. Vaene vend lootis, et ehk palutakse ka teda peole. Ootas ja lootis, aga asjata! Seal tuli mehikesele hea mõte. Ta läks jõeale, püüdis kolm suurt haugi ja ütles: „Viin need vennale meelega. Ehk on temagi siis sõbralikum.“

Rikas vend võttis kalad vastu, lausus: „Ole terve!“, pööras siis vaesele selja ja läks minema. Teisel ei jäänud ka muud teha, kui ära minna.

II

Teel kippus vaesele mehele nutt peale: „Vend sul nimepidi ikka on, aga halvem veel kui vōhivōoras!”

Seda kurtmist kuulis vanamees, kes tee ääres jalgu puhkas. Vanamees kohe pärima: „Miks sa, sõber, nii norus oled?”

„Miks ma olen vōi ei ole!” vastas vaene vend. „Viisin rikkale vennale kolm ilusat kala, ei saanud suutāit kaljagi tänuks!”

„Noh, midagi sa ikka said?” päris vanamees.

„Õeldi: „Ole terve!” See on see midagi!”

Vanamees vastu: „Anna see „ole terve!” mulle. Annan selle eest sulle head nõu.”

„Vōta peale!” vastas vaene vend.

„Mine nüüd koju,” õpetas vanamees. „Vōta vaesus ahju alt vālja ja viska jōkke. Küll siis nāed, kuidas su käsi käima hakkab.”

III

Vaene vend tegi, kuidas vanake õpetanud. Imelik lugu, kuidas nüüd vaese mehe töö õnnestuma hakkas! Kōik, mis ta ette vōttis, läks paremalt kui paremini korda. Pōld paisus ja kari kasvas. Aidad ja laudad, saunad ja saanid olid tal varsti ilusamad kui rikkal vennal.

Kui rikas vend seda nägi, hakkas kadedus ta hinge nārima. Ta otsustas vālja uurida, kust vaese venna rikkus pärit on. Vaene vend tūdines lõpuks tema lunimist kuuldes āra ja lausus: „Kust ma sain? Püüdsin vaesuse ahju alt kinni ja viskasin jōkke.”

„Vōi sealt sa kōik said!” kirus rikas vend.

„Küll toon vaesuse sulle tagasi! Niisugune tahab minust etem olla!”

Rikas vend läks jõe äärde ja hakkas vaesust püüdma. Püüdis, püüdis ja saigi viimaks kätte.

„Sina oled mu päästja! Tänutäheks ei lahku ma sinust iialgi!“ hüüdis vaesus, hüppas lipsti! käest maha ja kadus rikka venna oma ahju alla. Seal ei saanud teda keegi enam kätte. Rikas mees läks silma nähes ikka vaesemaks ja vaesemaks. Vaeseks ta sai ja vaeseks ta ka jäi.

leem – supp (eriti supivedelik);

lunima – nuruvalt, pealekäivalt paluma, manguma;

etem – parem

Kes teisele aku kaevab, see ise sisse langeb.

Töövihik II, harjutused 146, 147.

KÄÄBUSED.

Vendade Grimmide muinasjutt.

I

Ennevanasti oli üks kingsepp tööpuudusel väga vaeseks jäänud. Tal ei olnud enam muud kui tükike nahka paari kingade jaoks. Mees lõi ka õhtul kingapealsed välja, et hommikul kingad valmis teha. Suur oli aga tema imestus, kui hommikul valmis kingad laual seisisid. Kingi lähemalt vaadates leidis kingsepp, et need olid väga ilusasti ja korralikult valmistatud. Varsti ilmus ka ostja, kellele kingad nii meeldisid, et ta maksis nende eest kahekordse hinna. Kingsepp võis saadud raha eest osta nahka kahe paari kingade jaoks.

II

Õhtul lõi kingsepp välja kaks paari kingi ja tahtis järgmisel hommikul hakata tööle uue julgusega. Kuid seda ei olnud tarvis! Hommikuks oli kaks paari kingi jälle valmis ja nõnda ilusad ja hästi valmistatud, et kingsepp sai nende eest raha nelja paari kingade jaoks. Needki olid järgmisel hommikul valmis ja nii läks see ikka edasi ja kingsepp sai peagi jõukaks meheks.

III

Ühel õhtul ütles kingsepp naisele: „Tahaksin väga teada, kellele me tänu võlgname. Kuidas oleks, kui me täna öösel valvaksime, kes on meie salapärane abiline!“

Naine oli nõus. Nad süütasid küünla ja peitsid end toanurka riiete varju.

Keskööl ilmusid tuppa kaks pisikest mehikest. Nad istusid kingsepa lauale ja hakkasid nobedasti tööle. Kui kõik kingad valmis said, kadusid kääbused nagu maa alla.

Nüüd ütles naine kingsepale: „Kääbused on aidanud meid ja teinud meile palju head. Meie peaksime neile kuidagi oma tänu avaldama. Kingime neile midagi.“

Kingsepp oli mõelnud sedasama. „Aga mida me kingime?“

„Ma õmblen neile särgid, kuued ja püksid ning koon sukad. Sina tee neile saapad!“

„Hea küll!“ oli kingsepp nõus.

IV

Kui kingitused olid valmis, pani kingsepp need õhtul töö asemel lauale. Ise peitis aga enda jälle toanurka, et näha, mis kääbused teevad.

Keskööl tulid kääbused nagu ennegi ja tahtsid tööle hakata. Leides naha asemel väikesed ülikonnad ja saapakesed, olid mehikesed väga üllatunud. Nad tõmbasid ülikonnad kohe selga ja saapad jalga ning hakkasid suure rõõmu pärast hüppama ja tantsima. Tantsisid üle toolide ja pinkide ning viimaks uksest välja.

Pärast seda ei tulnud kääbused enam tagasi, aga kingsepa käsi käis hästi edasi. Kõik õnnestus tal, mis ta ette võttis.

Tee head, siis näed head.

Moskva

Tallinn

Harjutus 109. Kirjuta laused. Aseta lünka puuduvad nimed.

Nõukogude Liidu pealinn on Meie sünnimaa on Nõukogude Eesti. Eesti NSV pealinn on

Pean meeles: kirjutame Nõukogude Liit, Eesti NSV, Nõukogude Eesti.

Harjutus 110. Kus on nende laste kodukoht? Kirjuta harjutus vihikusse.

Külli ja Heiki kodulinn on

ANLT
ILN

Jüriil

TRA
UT

Juhanil

RUV
Ö

Toivol ja Marel

ÄP
NUR

Leelo kodukoht on

RVA
NA

Töövihik II, harjutused 150, 151, 152.

MIDA TEGI TIKUKE, VÄIKE, ÕIGE PIKUKE?

M. Kesamaa.

1. Mall see mõtleb: „Tikk on kena, turult veel ei tule ema. Mis siis ikka – röömsas hoos mängime me vähe koos.“
2. Põrandale heitsid tikupoisid segi – vend ja õde nendest röömsalt tähti tegid. Süttis ümar väävelpea – ai, ai, ai! kui valus! „Kustutage! Kustutage!“ tikukene palus. Leeke kardinaisse kargas tulikuumi leeke. Põletasid pabereid, seina peal tapeete. Igal pool on suits ja ving, nii et kinni jääb su hing...

3. Aga äkki –
kiivreis mehed
askeldavad aknal!
Tuletõrjujad on nad –
lapsi päästma tulevad.
Voolikutest voolab vesi,
kustutades leeke.
Niisutades põrandaid,
suitsevaid tapeete.
Susisedes, sisisedes
taandub leeke visisedes.
Mehed tules rassivad,
lapsi välja tassivad.
4. Olgu ema poes või turul,
mängima kui tikk end nurub,
ära usu tiku juttu,
ta toob valu, ta toob nuttu,
süütab toad ja süütab majad,
tänav appihüüdest kajab –
peame seda meeles!

taanduma – taganema, tagasi tõmbuma

- 1) Millest tekib tulekahju?
- 2) Kuidas tuleb tulekahju korral käituda?

Töövihik II, harjutus 153.

VAHVA KOER.

L. Tolstoi.

I

Tuletõrjujad olid õpetanud suure tugeva koera nii targaks, et ta oskas päästa sülelapsi põlevaist majadest. Ta haaras neil ettevaatlikult riideist kinni ja kandis nad tulest välja.

Ühel päeval puhkes jällegi tulekahju. Kui tuletõrjujad kohale jõudsid, oli suur maja juba üleni leekides. Keegi naine nuttis rahva hulgas ja karjus südantlõhestavalt, et ta aastane laps on põlevas majas, teisel korrusel. Ta tahtis ise joosta last päästma, kuid naabrid hoidsid teda vägisi kinni, sest trepikoda oli võtnud juba tuld.

Et muud võimalust lapse päästmiseks enam polnud, saatsid tuletõrjujad koera majja. Kiiresti nagu välg tormas vahva loom läbi leekide ja suitsu trepist üles. Hinge kinni pidades jäid kõik ootama ta tagasitulekut.

Võis olla möödunud vaevalt paar minutit, kui ta ilmiski jälle nähtavale, laps hammaste vahel. Väetike oli suurest kuumusest ja lämmatavast suitsust kaotanud küll meelemärguse, kuid muidu oli ta täiesti terve. Ema haaras lapse oma sülle.

Vaevalt vabanes koer oma koormast, kui ta juba tormas kõikide imestuseks teist korda põlevasse majja. Tuletõrjajate teades ei võinud seal olla enam ühtki elavat hinge, sellepärast hüüdsid nad teda tagasi. Kuid asjata.

Järgnes jällegi mitu minutit põnevat ootamist. Koera aga ei tulnud. Äkki nähti teda ühel teise korruse aknal. Küllap ta vist ei pääsenud enam trepist alla. Tugeva veejoaga purustasid tuletõrjajad aknaruudud ja tõmbasid kiiresti pingule hüppelina. Osavasti hüppas koer linale. Suus ta aga kandis haledasti näuguvat kassipoega. Nii päästis vahva koer sel päeval surmast kaks elu.

- 1) Mida arvad koerast?
- *2) Mõttele, missugused sõnad peale „vahva“ sobivad veel selle koera kohta.

Tuli öelnud vanasti: „Pange tähele! Kui ma kämblalaiune olen, siis saate mind kinni võtta. Aga kui ma sülega mõõta olen, siis enam ükski mind kinni ei võta!”

Address.

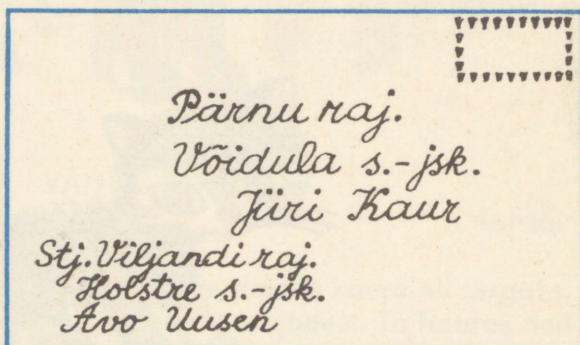
Harjutus 111. Vaata ja pea meeles, kuidas kirjutada ümbrikule aadress.

Viljandi
Mäe tn. 3 krt. 2
Raivo Tamm

Stj. Viljandi
Jalaka tn. 7, krt. 1
Meelis Raba

The envelope is shown with a blue border and a dashed rectangular stamp area in the top right corner.

Pärnu raj.
Võidula s.-jšk.
Jüri Kaur

Stj. Viljandi raj.
Holstre s.-jšk.
Avo Uusen

The envelope is shown with a blue border and a dashed rectangular stamp area in the top right corner.

Lühendid kirjal on järgmised:

raj. – rajoon

s.-jšk. – sidejaoskond

tn., t., tän. – tänav

stj. – saatja

krt. – korter

Harjutus 112. Kirjuta ümbrikule oma sõbra (vanaema, tädi, onu, tuttava) aadress.

Kiri ja aadress kirjutatakse a l a t i tindiga ja väga korraliku käekirjaga.

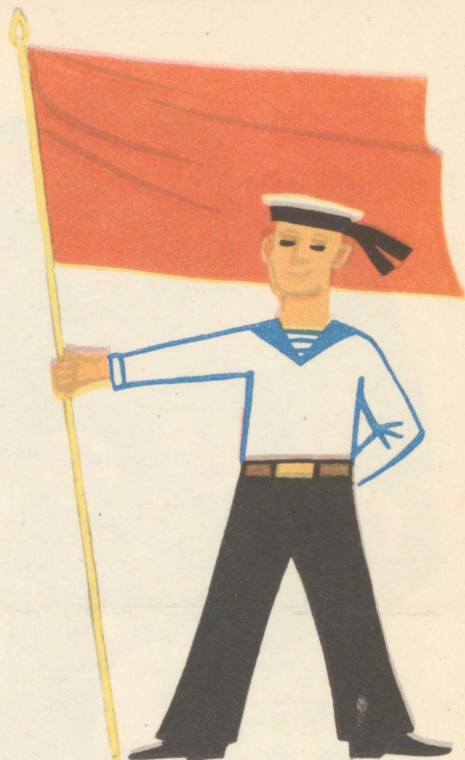
MEIE KALLIS ARMEE.

L. Nekkassova.

Kaitseb vapralt koduranda
meie Liidu meremees.
Uhkelt punalipu-kangas
lehvib laeval üle vee.

Lendurid, me kangelased,
õhus valvel päeval, ööl.
Lendurid, me kangelased,
kaitsmas rahulikku tööd.

Kodu kaitsel täitmas kohust
me armees on vapralt kõik,
et me kasvaks eemal ohust,
et ei sõda tulla võiks.

- 1) Miks nimetatakse Nõukogude armeed rahuarmeeks?
- 2) Mis annab tunnistust Nõukogude armee võimsusest?
- *3) Missuguse pildi joonistaksid sina Nõukogude armee sünnipäevaks?

Harjutus 113. Kirjuta suur algustäht, kuhu vaja.

Reet ja teet elavad saaremaal. Nende kodu on salme külas. Reeda ja teedu onulapsed andres ja ülle elavad ansekülas. Nõukogude armee aastapäeval käisid reet, teet, andres ja ülle tehumardi kangelaskalmistul ja viisid lilli langenud kangelaste kalmudele. Siia on maetud ka nende onu jaan, kes langes võitluses saaremaa eest.

Töövihik II, harjutused 154, 155, 156.

KALLIS KULDNE KODUKENE.
K. Merilaas.

Kallis kuldne kodukene,
igavesti meelde jääd.
Pole kuskil nõnda palju
soojust, valgust, rõõmu, hääd.

SEITSE VENDA.

Ühel isal oli seitse poega, kes ühtepuhku üksteisega riidlesid, nii et tööd ja tegemisedki seejuures tegemata jäid.

Ühel päeval kutsus isa kõik seitse poega enese ette, andis seitse keppi, mis ühte kimpu olid köidetud, nende kätte ja ütles: „See, kes selle kimbu katki murrab, saab mult rikkaliku kingituse.“

Igaüks proovis nüüd oma õnne, aga ilmaaegu. Kellelgi ei olnud nii palju jõudu, et ta isa soovi oleks võinud täita. „Ometi on see kerge asi,“ ütles isa. Ta võttis kimbu lahti ja murdis kepid ilma suurema vaevata üksteise järel katki.

„Nõnda võib neid ju iga laps katki murda!“ hüüdsid pojad.

Isa aga vastas: „Nii nagu lugu nende keppidega on, nii on ta ka teiega. Kui te kokku hoiate, saate üle igast raskusest. Kui aga teid enam miski kokku ei seo, siis käib teie käsi niisamuti kui neil keppidel, mida te praegu siin katki murtult enese ees maas näete.“

ühtepuhku – kogu aeg, sageli

MÕISTATUSED.

A. Roosnaallik.

Kaie ja Pireti lemmiksaadeteks raadios ja televiisoris on „Mõista, mõista!“, olgu siis mõistatuste andjaks Buratino või keegi muu. Tüdrukud hakkasid ka ise mõistatusi välja mõtlema.

„Kes ronib üles kõrgele ja naerab?“ küsis Piret. Kai mõistatas: „Orav!“ ÷ „Ei. Kõrgemale kui kuuseladvad?“ – „Aa, tean!“ leidis Kai lahenduse. „Päike!“ – „Õige!“

„Aga pealt on karvane ja sees on mesi?“ esitas Kai oma-poolse mõistatuse. Piret jäi mõtlema, kuid Kai ei mällanud oodata, vaid lisas: „Mõmiseb . . .“ – „Karu?!“ – „Jah.“

„On toa ja õue vahel?“ tuli Piret välja raske mõistatusega. „Ei tea,“ tunnistas Kai pärast põgusat mõtlemist. „Algab „a“-ga . . .“ – „A“-ga . . .?“ – „Jah, „a“-ga.“ – „Teine täht?“ tah-
tis Kai teada. – „K.“ – „Ak . . .“ – „Jah, ak . . .“ – „Ak . . .
ak . . . akk . . . Tean!“ rõõmustas ta: „Akkliha!“

„Rumal!“ pahandas Piret. „See ju kirjutatakse „h“-ga. Järgmine täht on „e“. – „Aken!“ taipas Kai.

Nii nad annavad teineteisele mõistatusi ja lahendavad neid. Mõned on nii rasked ja keerulised, et isegi isa ja ema ei suuda lahendada. Vanaema aga mõistatab. Vanad inimesed on üldse väga targad. Nad on oma pika elu jooksul palju tarkust kogunud. Vanaema teab ise ka väga palju mõistatusi. Need on kõige toredamad. Vanaema jutustas, et vanasti küpsetasid karjalapsed tule ääres kartuleid ja mõistatasid. Nii veetsid nad oma aega. Mõistatamine tegi pea hästi nutikaks, kooli minnes oli siis rehkendamise tunnis kerge.

põgus – kiire, lühiajaline;
rehkendamine – matemaatika

Mõistatame:

Isa laps, ema laps ja ometi ei ole kellegi poeg?
Kaks ema, kaks tütar, ühtekokku kolm?
Ühel isal oli seitse tütar ja igal tütrele üks vend
Mitu last oli isal?

SÖNALÜHENDID.

Peaa meeles lühendid:

a. – aasta

t. – tund

min. – minut

kl. – kell

p. – poeg

t. – tütar

Harjutus 114. Kirjuta harjutus vihikusse. Kasuta sõrendatult trükitud sõnade asemel lühendeid. Pealkirjaks:

Lühendid.

Tema nimi on Eva Hansu tütar Jänes. Ta vend on Endel Hansu poeg Jänes. Koosolek algab kell 18.00. See oli 1965. aastal.

1 tund 30 minutit = 90 minutit.

Kontrolli, kas lühendid on punktiga.

Töövihik II, harjutused 157, 158, 159.

KUMMAL ON ROHKEM?

A. Tigane.

I

Õues kiikumisest tüdinud, hakkas Liia järsku uhkustama, ja kelle ees? Eks ikka endast väiksema Maarika ees: „Mul on toas pildiraamatuid!“

„Mul ka,“ vastas Maarika.

„Aga minul on neid hoopis rohkem kui sinul!“

„Ei tea sugugi,“ arvas Maarika.

„Sugugi, sugugi! Ma toon omad välja, siis näed. Sina too omad.“

Tüdrukud vadisid majja. Peatselt olid nad õues tagasi – Maarika ühe raamatuga, Liia terve kandamiga. Liia seadis oma raamatud pingile laiali, loendas nad näpuga üle ja võidurõõmutses: „Kümme tükki!“

II

Maarika astus ligi ning lõi Liia esimese raamatu lahti – see oli seitsmest kitsetaldest. Kuid piltidel olid talled pliitsiga mustaks kritseldatud, nende maja peale suur tindiplekk aetud, mõni lehekülg üleni määritud.

„Ma ei näe siin midagi,“ kaebas Maarika ja avas Liia teise raamatu. Selles oli Punamütsike ära kortsutatud, vanaema alt oli voodi pooleks rebitud, hunt välja lõigatud. Kolmanda ja neljanda raamatuga osutus lugu veel halvemaks . . .

„Parem vaatame minu oma,“ võttis Maarika oma ainsa raamatu kätte. Liia poleks tahtnud sinna sisse mitte pilku kah heita. Ent seda ometi teinud, silmitses ta juba kõiki pilte. Seal oli Lumivalgeke ilus puhas, põialpoisid viimseni terved, koguni nõid täpselt näha.

Kui meelsasti oleks Liia oma kümme raamatut selle ühe vastu vahetanud. Ainult küllap Maarika ütleks nüüd: „Ei vaheta sugugi!“

vadima – kiiresti liikuma, jooksmas

Võrdle Liiat ja Maarikat.

Harjutus 115. Kirjuta antud sõnad lausetes õiges järjekorras.

Liia ja Maarika.

1. Liial raamatuid on palju.
2. on määrduanud, katkised Need täis ja kritseldatud.
3. hoiab Ta oma halvasti raamatuid.
4. vähem on Maarikal raamatuid.
5. väga on puhtad ja Tema ilusad raamatud.
6. lugeda hea vaadata Neid on ja.
7. on väikeselt Liial Maarikalt õppida palju.

Harjutus 116. Vaatle, millest jutustavad pildid.

1. Leia piltidele pealkiri.
2. Koosta piltide järgi jutuke.
3. Kirjuta jutuke vihikusse.

Töövihik II, harjutused 160, 161, 162.

KES ON KÕIGIST RUMALAM?

V. Ossejeva.

Elasid ükskord ühes peres poisijõmpsikas Jüri, tüdrukutirts Mari, koer Krants, part Pauliine ja kanapoeg Tipa.

Läksid nad kord kõik õue ja istusid maha: poisijõmpsikas Jüri, tüdrukutirts Mari, koer Krants, part Pauliine ja kanapoeg Tipa.

Vaatas Jüri paremale, vaatas vasakule, ajas pea selga. Igav! Võttis ja sikutas Marit patsist. Mari süda sai täis, tahtis Jürile tagasi tasuda, kuid näeb – poiss on suur ja tugev.

Lõi selle asemel Krantsi. Krants kiunatas, solvus, ajas hambaid irevile. Tahtis tüdrukut hammustada, kuid – Mari on talle perenaine, ei teda tohi puutada.

Rapsas selle asemel part Pauliinet sabast. Part läks ärevusest kohevile, hakkas oma sulgi siluma. Tahtis juba kanapoeg Tipat nokaga lüüa, kuid mõtles ümber.

Seal küsib temalt Krants: „Miks siis sina, part Pauliine, Tipat ei löö? Tema on sinust nõrgem.“

„Ma ei ole nii rumal kui sina,“ vastab Krantsile part.

„On minust rumalamaid,“ räägib koer ja osutab Marile.

„Ka minust on rumalamaid,“ ütleb Mari ja vaatab Jüri poole.

Jüri pööras ka pead, kuid temast edasi ei olnud kedagi.

Mõistus mehe peas, mitte mehe peos.

I

Nüüd, kus Tiina oli juba teise klassi õpilane, jättis ema poeskäigud päris tema hooleks.

Tiinale meeldis poes käia. Järjekorras seistes arvas ta juba kokku, mis ostud maksavad.

„Pudel piima 46 kopikat,“ arvutas Tiina. „Päts leiba 14 kopikat. Kokku tuleb 60 kopikat.“

Ja kui siis müüja küsis: „Mida sulle, väike tüdruk?“ ütles Tiina uhkelt: „Pudel piima ja päts leiba. Kokku 60 kopikat.“

Aga ise vaatas ringi: kas ikka kõik näevad, kui hästi tema arvutada oskab.

II

Kui Tiina ühel päeval jälle poodi läks, tuli tema taha seisma naabermaja Pille. Pille oli alles kuueaastane. Koolitarkusest ei teadnud ta midugi midagi.

„Küll Pille alles imestab, kui näeb, kuidas ma kõik kokku liidan,“ mõtles Tiina. Ja asus samas arvutama.

Varsti kuulutas ta üle kogu poeruumi: „Mulle pudel kefiiri, pool kilo suhkrut ja üks munaseep. Kokku 81 kopikat.“

Järgmisena tuli ostukord Pille kätte.

„Palun pakk võid ja pool leiba,“ küsis Pille. „Aga mis see maksma tuleb, seda ma ei ole veel õppinud arvutama.“

„It-tit-it,“ itsitas Tiina ukse juures. Ta tahtis kuulda, mida poetädi selle peale ütleb.

„Pole viga,“ ütles poetädi. „Selle eest oled õppinud ilusasti küsima.“

- 1) Missuguse õppetunni sai Tiina kaupluses?
- 2) Kuidas käitub viisakas laps söögilauas, tänaval, sõidukeis, kinos?
- 3) Missugused käitumisreeglid on kirja pandud õpilaspiletis?

JUTUSTAV, KÜSI- JA HÜÜDLAUSE.

Jutustavad laused.

Vasta küsimustele:

1. Millest koosneb jutuke?
2. Millest koosneb lause?
3. Millest koosneb sõna?

Harjutus 117. Sea laused niisugusesse järjekorda, et saaksid jutukese. Kirjuta harjutus vihikusse.

Em a a b i l i n e.

Emal oli Vellost palju abi.

Seda nägi väike Vello.

Esiteks Vello pesi ja kuivatas nõud.

Emal oli kiire.

Kohe läks ta emale appi.

Pärast pühkis ta tolmu ja kastis lilli.

Kõikides neis lausetes j u t u s t a t a k s e millestki. Need laused on j u t u s t a v a d laused.

Missugune märk on jutustava lause lõpus?

Pea meeles: jutustava lause lõpus on punkt (.).

Harjutus 118. Kirjuta vihikusse viis jutustavat lauset.

Pealkirjaks:

A b i s t a n e m a.

Töövihik II, harjutused 163, 164

TREPIL.

M. Pöder.

Kai, Malle ja Jüri elasid ühes majas. Jüri kõige kõrgemal – viiendal, Malle teisel ja Kai esimesel korrusel.

Kui Jüri kooli või õue läks, jooksis ta alati trepist alla sellise kiiruga, et hoia alt. Iga käänujuures tegi ta suure hüppe, nii et terve maja kajas vastu. Ja ukсед – need aina paukusid, kui Jüri välja läks või sisse tuli.

Nii oli see tänagi. Jüri jooksis jälle suure müraga trepist alla. Ta möödus parajasti Malle uksest. See avanes ja Malle rääkis hästi vaikselt ukse vahelt: „Meie ema on haige, ole hea poiss, püüa hästi tasa treppidest käia.“ Jüri punastas ja jäi päris ehmunult seisma. Siis läks ta vaikselt ja pikkamööda edasi.

Esimesel korrusel kohtus ta ka Kaiega. Kai avas parajasti väga vaikselt ukse ja pani selle niisama vaikselt kinni. Jüri imestanud nägu nähes seletas ta: „Mu isa magab. Ta oli täna öösel tööl.“

Veel tasemini väljus Jüri Kaie kõrval majast.

- 1) Kuidas suhtus Jüri Malle ja Kaie õpetusse?
- 2) Miks ei tohi trepikojas, majahoovis ja tänaval kära teha?
- *3) Millest tunneme ära teiste suhtes hoolimatu inimese?

Töövihik II, harjutused 165, 166

I

Niipea kui Tiina kuuleb mõnd tundmata sõna, küsib ta ilmingimata, mida see tähendab. Talle tehakse sõna tähendus selgeks ja ta jätab selle endale meelde. Ühest sõnast ei saanud Tiina aga mitte kuidagi aru. See sõna oli täiesti lihtne ja tavaline – „kohe“. Eks ole imelik? Just selle sõna pärast juhtuski pahandus.

Tiina ärkas pühapäeva hommikul, pani ennast kuidagiviisi riidesse ja hakkas nukkudega mängima. Ema ütles talle: „Tüt-reke, tee kõigepealt voodi korda, pese ennast ja alles siis hakka mängima.“ Tiina vastas seepeale: „Kohe!“ ja mängis edasi. Kui palju ema palvet ka kordas, Tiina ütles ikka „kohe“ ja „kohe“.

Natukese aja pärast lausus ema: „Sõidame täna õige loomaaeda! Ilm on ilus.“ Kui Tiina seda kuulis, pöörles ta lausa vurrkannina mööda tuba: „Oi, ema, see on tore! Sööme ruttu ja lähme!“ „Kohe!“ vastas ema rahulikult ja läks kööki.

Tiina jooksis nüüd toa ja köögi vahet. Kord palus ta, et ema kleiti triigiks, kord jälle, et patsipaela seoks, siis päris, kas hommikusöök varsti valmis saab. Emal polnud aga kiiret, ta vastas ikka: „Kohe!“

Tiina solvus ja hakkas nutma. „Miks sa nutad?“ küsis isa.

„Ma palusin ema nii mitu korda, aga tema ütleb muudkui „kohe“.“

„Aga „kohe“ tähendab ju meie peres „pärast“!“

„Kes sulle seda ütles?“ imestas Tiina.

„Sinu korrastamata voodi, laialipillatud mänguasjad ja eilsest saadik koristamata raamatud . . .“

Tiina vaatas ringi, hõõrus rusikaga pisarad ära ja ütles: „Isa, ma kohe . . . kohe teen kõik ilusasti korda!“

Ja Tiina tegi kõik kiiresti korda. Nii saigi ta teada, mida tähendab „kohe“.

- 1) Miks on lool niisugune pealkiri?
- 2) Mida arvad Tiinast?

Küsilauseid.

Minu ema on hea.

Kes on hea?

Kelle ema on hea?

Missugune on minu ema?

Esimene lause on jutustav lause. Kolm järgmist lauset on küsilauseid.

Pea meeles: küsilause lõppu kirjutame küsimärgi (?).

Harjutus 119. 1. Loe küsimused eelmise lugemispala lõpust.

Vasta neile.

2. Koosta küsilauseid lugemispala „Kohe“ kohta.

Harjutus 120. Kirjuta vihikusse viis küsilauseid õppimise ja kooli kohta. Pealkirjaks:

Küsilauseid.

Töövihik II, harjutused 167, 168.

TIINA, RIINA JA UUED SÖNAD.

J. Rannap.

I

Ema sidus räti pähe.

„Nüüd on küll niimoodi, et mina pean poodi minema. Sa, Tiina, ole hea laps, vaata seni Riina järele.“

Tiina tõmbas suu viltu. Ta oli just vene keelt õppinud. Uued sõnad ei jäänud kuidagi talle meelde. Seetõttu oli Tiina tuju väga paha. Pahameelega ta ütleski: „Aga ema, ma ei saa ju siis vene keelt õppida. Sa tahad, et ma vene keeles kahe saan.“

Ema ei öelnud midagi. Ta seisis uksele ja vaatas oma vanaema tütarit pika pilguga. Selle pilgu all hakkas Tiinal häbi. Ta teadis väga hästi, et vene keele sõnu õppida on aega küll ja küll.

Vaikselt tõusis Tiina püsti ning läks Riina juurde.

II

Riina askeldas juba raamaturiiuli ees. Ta oli end riiuli najal püsti ajanud ja pidas parajasti aru, mida sealt pihku kahmata. „Riina, ei tohi raamatuid võtta,“ tõmbas Tiina väikese õe riulist eemale. Riina mänguasjad olid suures kastis. Tiina võttis sealt kummist kassi.

„Tut koška,“ tuletas vanem õde meelde sõna, mida hetk tagasi oli õppinud. „Koška, koška.“

„Aitäh!“ ütles Riina ja sirutas käe välja.

„Tut kukla,“ ütles Tiina neegrinukku võttes. „Kukla, kukla.“

„Aitäh!“ ütles Riina ning ajas teise käe õieli.

Nii sai väike õde mõlemasse kätte asjad. Ta lalises rahulevalt. Ilmselt ootas ta, mis edasi saab. „Nüüd paneme nuku istuma,“ ütles Tiina. „Tut . . .“ Seal see siis oli. Jälle oli meelest läinud, kuidas vene keeles „tool“ on. Tiina jooksis laua juurde ja vaatas järele. „Tut stul,“ ütles ta siis. „Stul, stul, stul. Näe, Riina, tut stul.“

Kui ema poest tagasi jõudis, oli enamik asju üks kord juba kastist välja võetud ning tagasi pandud. Nüüd tehti seda teist korda. Ema jäi uksele laste mängu vaatama.

„Tead, ema, üllatust!“ ütles Tiina. „Mul jäid vahepeal vene keele sõnad ise pähe. Ja Riinale jäid ka. Riina, Riina! Aitäh „kukla“, aitäh!“

Röömsalt nohisedes surus väike õde mõlemad käed mänguasjade kasti ja ulatas Tiinale kummist karu.

1) Kuidas sõnade õppimine õde hoides paremini edenes?

2) Kuidas sina endast väiksemaid hoiad?

*3) Iseloomusta Tiinat selle ja eelmise pala põhjal.

Harjutus 121. Pane tähele, missugune märk on mõistatuste lõpus. Lahenda mõistatused.

Üks uks minna,
viis kambrit käia?

Neli hobust tallis,
viies jookseb ümber talli?

Harjutus 122. Kirjuta vihikusse neli mõistatust. Pealkirjaks: Mõistatusi.

Emake, emake,
küll sa oled tark ja hea.
Sinust ma targemat
ega paremat ei tea.

ENE ARVE EMALE.

Ene käis emaga õmblustöökojas uue mantli järel. Ta nägi, kuidas emale esitati arve, millele oli märgitud voodri, nõopide ja töötasu hind. Emal maksis arve järgi kassasse raha ja sai uue mantli kätte.

Kodus tuli Ene mõttele ka oma töö eest arve koostada. Veidikese aja pärast oligi arve emale valmis. Niisugune see oli:

Mida teinud	Raha
Puid kööki kandnud 5 korda	5 kopikat
Kartuleid koorinud 6 korda	6 kopikat
Poest leiba toonud 4 korda	4 kopikat
Nõusid kuivatanud 5 korda	5 kopikat
Kokku:	20 kopikat

Ene pani arve ema töölauale. Ema naeratas Ene arvet lugedes, kuid ei lausunud sõnagi.

Järgmisel hommikul leidis Ene laualt 20 kopikat ja samuti arve. Enel oli raha üle hea meel. Ta pani selle ära ja hakkas siis ema arvet lugema:

Mida teinud	Raha
Hea ja armsa kodu eest	Ei midagi
Söögi ja riiete eest	Ei midagi
Ravimise ja rohtude eest	Ei midagi
Kokku:	Ei midagi

Pisarad kippusid vägisi silmadesse, kui Ene ema koostatud arvet luges. Ta haaras kiiresti raha ja jooksis ema juurde.

- 1) Miks Ene ema juurde jooksis?
- *2) Tuleta meelde laule, luuletusi emast.

Harjutus 123. Koosta lugemispala „Ene arve emale“ kolme esimese lause kohta suuliselt küsimusi. Vihikusse kirjuta küsimusi järgmiste lausete kohta. Sõna küsilause alguses kriipsuta alla.

Ene pani arve ema töölauale.
Ema naeratas Ene arvet lugedes.

Pealkirjaks:

K ü s i l a u s e d .

KAHEKÖNE.

H. Mänd.

„Kuhu lähed?“
„Puutööringi.“
„Mis sa teed seal?“
„Jalapinki.
Naistepäevaks
selle pingi
vanaemale
ma kingin.
Aga kuhu sina lähed?“

„Mul on aega väga vähe.
Jooksen mööda poode ringi,
raske leida õiget kinki.“

EMAKESELE.

A. Oengo-Johanson.

Ema, kallis ema,
oled nõnda hea,
panen sinu sülle
oma väikse pea.

Käsi nõnda pehme,
nõnda selge silm,
süda hell ja avar,
armurikas ilm.

Ema, kallis ema,
kui saan suureks kord,
küll siis sinu hoole
tasun tuhatvõrd.

Missugune kingitus kõige suuremat rõõmu valmistab?

Töövihik II, harjutused 169, 170.

8. MÄRTS

LILLED.

Lilledel täna
kõik pungad löid valla.
Hommik õitele värvi kallab.
Alpikann praegu
on punasest punasem,
krookus näib
päikesekollasest kollasem.

Minagi tõttan,
lilled käes.
Täna ju märtsikuu
kaheksas päev.

ÜLLATUS.

Jutusta piltide järgi, millise üllatuse valmistasid lapsed emale ja vanaemale?

Töövihik II, harjutused 171, 172.

MÄRTS.

J. Oro.

Muutlik ilmastiku meel,
tuul on tihti jahe veel,
niiskuse ja udu tooja,
siiski ennustamas sooja.

Kaugel küll veel lind ja lill,
kasemahl ja pajupill,
aga kraavis voolab vett,
õhus tundub kevadet.

H ü ü d l a u s e d .

Harjutus 124. Loe laused nii, nagu nõuab lause lõpus olev märk.

Tere hommikust! Tere õhtust! Nägemiseni! Aitäh! Palju õnne!

Tule siia! Pese käed puhtaks! Ava aken!

Ära jookse tänavale! Ei tohi tulla!

Oi, kui ilus! Küll on tore!

Pea meeles: hüüdlause lõppu kirjutame hüüumärgi (!)

Harjutus 125. Moodusta antud sõnadest hüüdlauseid. Pealkirjaks:

H ü ü d l a u s e d .

1. kohe tuppa tule
2. see vii kiri posti
3. sõiduteele enne astumist vasakule vaata
4. osta marki palun mulle kümme
5. raamat huvitav see läbi loe

Harjutus 126. Kirjuta suur algustäht, kuhu vaja. Lause lõppu kirjuta õige märk.

kuhu sa lähed ma lähen kooli mine ruttu klassi mis sa teed ma kirjutatan tõuse püsti ära kolista tooliga seisa sirgelt palun ulata mulle vihik kui vana sa oled ma olen kaheksa tule tahvli juurde võta kriit ja kirjuta

Töövihik II, harjutused 173, 174, 175.

PÄIKE JA LUMIKELLUKE.

Muinasjutt.

I

Talvetaat sammus mööda maad. Kõmpis ja kõmpis, kuni ära väsis, kuid koju puhkama minna ei tahtnud. Kutsus oma ustavad abimehed, kärelda pakase ja jäise tuule, ning ütles neile:

„Kuule, tuuleit, vuhise üles taevasse, aja kokku nii mustad pilved, kui veel saad, ja kata nendega päike kinni. Sina, pakasepoiss, poe aga hangepõhja ja ütle lilledele ja rohule, et ärgu nad katsugu kasvada ja õitseda. Sel aastal ei lase ma tulla ei kevadet ega suve ega sügist! Kuulsite?“

„Uu-uu-uu!“ ulgus tuul ja pühkis minema.

Otsekohe läks ilm hämaraks.

„Pr-rr-rr!...“ lõgistas pakane hambaid ja puges lumevaiba alla. Sügaval maapõues magasid magusasti talveund rohi ja lilled.

„Pr-rr-rr!“ lõgistas pakane veelgi valjemini. Lilled võpatsid ja avasid silmad.

„Talvetaat käskis öelda, et ükski ei tohi tänavu nina mullapöüest välja pista,“ paukus pakane. „Ei tule sel aastal kevadet, suve ega sügist. Kuulsite?“ ähvardas ta neid oma jäise sõrmega. Siis pööras selja ja kadus.

II

Lilled poetasid pisarpärleid. Kas tõesti ei saa nad enam iialgi näha päevalgust? Ega näe liblikaid enda ümber lendlemas? Kas ei tule mesilased õiekannudest mett koguma? Ja lapsed ei korjagi lilli kimpu ega punu neist kirjused pärgi?

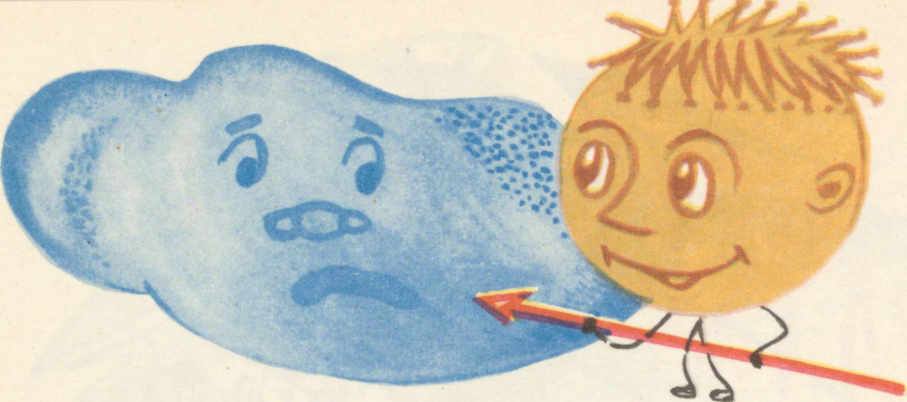
Väike valge lumikelluke oli ainus, keda talvetaadi ähvardused ei kohutanud.

„Sõbrad, rohulibled, lilled,“ ütles ta, „ärge kartke tigidat taati. Ta on küll võimas, kuid on temast võimsamaid!“

„Kes, kes on võimsam?“ pärisid lilled üksteise võidu.

„Päike, kes muu!“ vastas lumikelluke. „Sellepärast ma ei kardagi. Ma kutsun kohe päikese.“

Ja vapper lumikelluke ajas enda sirgu ning purustas lume-kooriku.

III

Päike võitles üleval taevas suure-suure pilvega. Pilvelahmakas oli tugev, aga päike oli veel tugevam. Ta tungis oma tulekiirtega läbi pilve ja vaatas sealt alla maa peale.

„Päike, päike!“ hüüdis lumikelluke täiest jõust.

Päike märkas teda ja küsis: „Aga kus on siis teised lilled ja rohulibled?“

„Nad ei julge välja tulla,“ vastas lumikelluke. „Kardavad talvetaati. Ta ei mõtlegi sel aastal lahkuda.“

„Või nii,“ puhkes päike naerma. „Ütle neile, et nad ei kardaks. Me saadame kohe kevadele sõna, et ta kiirustaks. Varsti on talvel lõpp.“

„Oi, kui tore!“ rõõmustas lumikelluke ja tilistas oma valget kellukest, et ta sõbrad teda lume alla kuuleksid.

Päike kutsus sooja lõunatuule ja saatis temaga sõnumi teele: „Kevad, kallid, tule juba rutem! Sind ootavad pikisilmi lilled, lapsed, liblikad, putukad ja mutukad.“

mutukas – pisike loom, putukas

Iga inimest aitad,
olgu suur ta või väike,
iga putukat paitad –
ole kiidetud, päike!

Töövihik II, harjutused 176, 177.

KEVADE HÄÄLED.

Kased seisid alles raagus ja kuldnokamajakesel valendas veel lund. Paljad oksad kiikusid tuule käes ja peksid üksteist. Pungad okstel olid väikesed ja kuivad. Aga nad tahtsid kasvada.

„Kas võib?“ küsis üks pung teiselt.

„Ei või!“ vastas teine. „Lumi on veel maas ja ilm on külm.“

„Millal siis võib?“

Pung õõtsus koos oksaga.

„Küll tuul ütleb.“

Lumi kattis veel maad ja õhk oli külm. Maa sees lume all lamasid kõrvuti kaks terakest. Nad olid kõvad, külmad, aga nemadki tahtsid kasvada.

„Kas võib?“ küsis üks terake teiselt.

„Ei!“ vastas teine. „Maa on veel külmanud.“

„Millal siis võib?“

Terake kuulatas ja vastas:

„Küll vesi ütleb.“

Ka kalad jões ja järves jää all ootasid, millal võib tõusta veepinnale ja sääski püüda.

Kõik ootasid: pungad okstel, terakesed maa sees, kalad vees, — ootasid päeva, millal võib alata uut elu.

Ja see päev tuli. Soe päike naeratas selgest taevast kõigile. Lumi sulas.

„Kas tunned,“ ütles kasepung, „kui soe on õhk? Nüüd võime paisuda ja puhkeda.“

„Kas kuuled?“ ütles terake. „Ojakesed juba vulisevad. Nüüd võime idaneda ja kasvada.“

- 1) Leia laused, milles kirjeldatakse kevade esimesi tunnuseid:

*2) Antud sõnu kasutades koosta jutuke:

„Esimesed kevadekuulutajad“.

päevad pikenevad, soojemalt, jääpurikad, katuseräästas, tilguvad, jää, laguneb, sulab, üha jõudsamini, lumeta laiike, veenired, ojakesed, vulisevad, suurvesi, pajupõõsad, pehmed roosakad tibukesed, kärbes, talveunest, peagi, puhkevad, saabuvad.

LUMEMEMME REIS.

Rootsi muinasjutt.

Ühe kooli õuel seisis lumememm. Ta seisis otse akna all ja nägi kõike, mis klassiruumis tehti. Ta vaatas pealt, kuidas õpetaja näitas õpilastele pilte väga ilusatest ja toredatest asjadest, mis leiduvad laias maailmas.

„Kui hea on ikka lastel, et nad saavad õppida!“ mõtles lumememm. „Ja kui nad suureks kasvavad, võivad nad kõike seda ilusat ise näha. Mina aga pean röömu tundma sellest vähesestki, et on külm ja et ma ära ei sula. Ma ei saa kunagi minna suurde ja laia maailma.“

Päike paistis ikka soojemalt ja soojemalt ja ikka suuremad higipisarad langesid lumememme palgeilt. Ta tundis, et ta on väga haige.

„Nüüd ma suren,“ ütles ta ühel ilusal helevalgel päeval ja vajus ohtes kokku.

„Sa ei sure, lumememm!“ naeris päike. „Sa ainult sulad! Ja nüüd võin ma sulle midagi lõbusat näidata.“

Otse kooliaia alt voolas mööda ojake. Röömsalt vulisedes haaras ta kaasa lumememme, kes oli nüüd muutunud veeks. Kuid meie nimetame teda ikkagi lumememmeks, sest algul ta ju oli see.

Nii sai lumememmest üks osake lõbusalt vulisevast ojast. Ja ta jooksis vulisedes üle kivide, hüppas alla koskedest ja ruttas läbi metsade ja aasade. Lumikellukesed vaatasid ennast veepeeglist ja üks vallatu oravapoiss viskas kuusekäbi lainetele ujuma. See oli nii lõbus, et lumememm hakkas naerma.

„Nüüd reisin ma laia maailma!“ mõtles ta. Ja tal oli õigus.

Millised olid lumememme mured ja röömud?

KOMA LAUSES.

K o m a e t j a s e s t e e s .

Harjutus 127. Loe harjutus. Jälgi, missuguste sõnade ees on koma.

Leili läheb koolimajja tagasi, **sest** täna on tähekeese koon-
dus. Ta ruttab, **et** mitte hilineda. Aili koondusele ei tule, **sest**
ta on haige. Leili lubas, **et** külastab Ailit pärast koondust.

Harjutus 128. Kirjuta harjutus vihikusse. Sõnad **sest** ja **et** kir-
juta värviliselt ning pane nende ette koma.

Urmas nägi aknast et sõbrad juba lähevad. Ta jooksis õue
sest ei tahtnud teistest maha jääda. Õues märkas ta et kin-
daid polnud. Kiiresti lippas ta kindaid tooma sest õues oli
külm.

Harjutus 129. Pane koma, kuhu vaja.

Kati lahendas ülesannet. Ta kiirustas sest tahtis ruttu õue
lipata. Ta ei kontrollinud oma arvutusi sest see oleks veel aega
viitnud. Peaasi et saaks õue! Järgmisel päeval sai Kati üles-
ande lahendamise eest kolme sest töös oli mitu hooletusviga.
Nüüd Kati kahetses et ta eelmisel päeval nii hooletult oli tei-
nud.

VÄIKE LAISK JA SUUR LAISK.

H. Mänd.

Ennevanasti elasid Sänikaela külas Venimuse talus kaks kalameest – Väike Laisk ja Suur Laisk. Ühel hommikul ärkasid nad üles, Väike Laisk haigutas ja ütles: „Kui õige magaks veel natuke.“ „Miks natuke?“ arvas Suur Laisk, „magame parem palju.“

Ja nad magasid edasi. Ärkasid alles siis, kui teised lõpetasid päevatöö. Haigutasid jälle, ringutasid ja tundsid, et kõht on tühi. Väike Laisk ütles: „Kui õige sööks natuke.“ Suur Laisk arvas: „Miks natuke, sööme parem palju.“ Väike Laisk pani vee pisikese pajaga keema, Suur Laisk suure pajaga. Kuid kapis oli ainult kaks kuivanud silku. Väike Laisk pistis oma silgu pisikesse patta, Suur Laisk suurde patta. Hakkasid pärast sööma. Väike Laisk sai pisut kõhusoppi, aga Suurel Laisal jäi ainult vesi lusikale.

Nii nad elasid, kuni Väike Laisk muutus peenikeseks kui pilbas, aga Suur Laisk õhukeseks nagu õlekõrs. Hakkasid arutama, mida ette võtta. Väike Laisk ütles: „Kui õige töotaks natuke?“ „Miks natuke?“ arvas Suur Laisk. „Töötame parem palju.“

Väike Laisk võttis aerud, Suur Laisk võrgud ja läksid koos teistega kalale. Käisid ühel päeval, oli päris tore. Käisid teisel päeval, meeldis veel rohkem. Ja pikapeale said Väikesest Laisast ja Suurest Laisast **VÄIKE VIRK** ja **SUUR VIRK**.

- 1) Kuidas laisad virkadeks muutusid?
- *2) Leia palast sama tähendusega sõnad:

muiste	sõnas	haaras
virgusid	asetas	üsna
lausus	tillukese	enam
kostis	asusid	aegamööda

Proovi pala nende sõnadega jutustada.

TIKK JA TAKK EHITASID MAJA.

M. Rannu.

Tikk ütles: „Mina ehitan maja.“ Takk ütles: „Mina ehitan ka.“

Tikk kaevas suure augu ja teatas: „Siia tuleb vundament.“ Takk pani sinna telliskivid ja hooples: „See on maja alus.“ Siis ladusid Tikk ja Takk neli kõrget müüri ning panid neile katuse peale. Tikk ütles: „Minu maja on valmis.“ Takk ütles: „Minu maja on valmis.“

Sinna tuli üks mees, kes hüüdis imestunult: „Aga teie majal pole ju aknaid!“

„Me teeme . . .“ venitas Tikk. — „Aknad!“ hüüdis Takk. Tikk ja Takk raiusid müüridesse augud ja kuulutasid: „Need on aknad.“

Sinna tuli teine mees, kes hõikas imestunult: „Aga kus on teil uks?“

„Me teeme . . .“ lausus Tikk. — „Uksed!“ teatas Takk. Nad võtsid kangid ja hakkasid raiuma majasse ust. Tikk ühte ust. Takk ühte ust. Tikk raius ukse ja üks sein kukkus kokku. Takk raius ukse ja maja langes ümber.

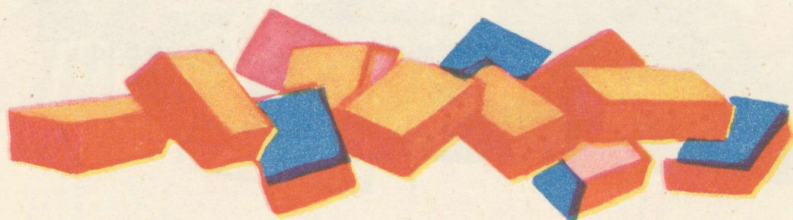
„Sina oled süüdi!“ kurjustas Tikk. — „Sina oled süüdi!“ tigetses Takk.

Tuli kolmas mees, kes sõnas: „Mõlemad olete süüdi. Autojuht juhib autot, pagar küpsetab saia, pottsepp laob ahju. Enne õpi, siis tee. Nõndaviisi!“

1) Leia lause, milles väljendub jutustuse peamõte.

*2) Otsi palast sama või ligilähedase tähendusega sõnu (näiteks: kuulutas – teatas).

Mõtle selliseid sõnapaare ka ise.

RIIDEVABRIKUS.

Näärivana tõi Epule ilusa ruudulise kleidiriide. Vanaema uuris riidet siit ja sealt ning lausus: „See on ju nagu sinu ema kootud kohe!”

Epu ema töötab riidevabrikus. Epp palus ema jutustada, kuidas nii ilusat riidet tehakse, aga ema ütles: „Eks tule vaatama!”

Epp läks ja võttis kaasa ka teised oma klassi oktoobrilapsed.

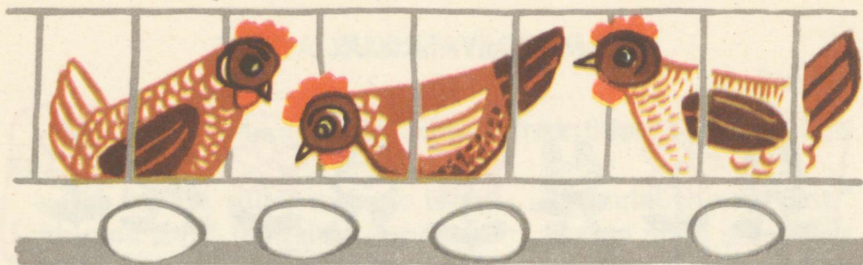
Ematöötas suures saalis, mis oli täis kümneid ja kümneid masinaid. Kudujad nimetavad neid telgedeks. Algul olid lapsed üllatunud, sest ühegi telje taga ei näinud nad kangrut istumas. Süstikud aga liikusid välkkiirelt niitide vahel edasi-tagasi.

Epu ema ütles, et need on automaatteljed – need töötavad ise. Kangrutel tuleb ainult kärmesti liikuda ühe juurest teise juurde ja vaadata, et niidid ei katkeks. Mida parem kangur, seda suuremal arvul telgedel ta töötab.

Epu ema töötab kahekümnel teljel, mis koovad päeva jooksul 700 meetrit kangast. Epp püüdis arvutada, mitu last sellest riidest endale kleidid saaksid. Tuli välja, et riidet jätkuks kolme-saja viiekümnele lapsele.

Loe laused ja leia lünkadesse sõnad:

..... valmivad saapavabrikus.
..... kootakse riidevabrikus.
Masinad abistavad
Kõik usinasti.

KANALAS.

H. Jõgisalu.

I

Sass ja Jass käisid vanaemal kanalas abiks: iga päev päev pärast kooli tunnikese.

Tööd jätkus: alusturvast ümber kaevata, ahju kütta, juurvilja lahti lõigata, mune korjata ja pakkida. Loetud munad läi vanaema arvelaual kokku ja kirjutas kastid raamatusse.

Kord küsis Sass: „Kas sellest on kasu ka, et me Jassiga siin tööl käime? Ehk ei maksagi teistega nii palju jännata?“

„Eks mul ole kergem. Ja küll kanad töövaeva tasuvad, ärge seda kartke!“ muigas vanaema pudrusegajat tööle pannes.

„Millal nad maksavad, tahaks näha saada?“ usutles Jass.

„Kas sa siis ei tea, millal on palgapäev: kuu lõpul, kui töö näha ja kokkuvõtte tehtud.“

II

Ühel õhtul, kui töö parajasti käis, astus esimees kanalasse. „Jõudu!“ soovis ta nii valjusti, et kuked jäid kuulatama.

„Jõudu tarvis!“ oli vanaema nõus ja andis külalisele kätt.

Esimees raputas kämmalt ka Sassil ja pistis viis pihku Jassile. „Tulin vaatama, mis imet siin tehakse. Raamatupidaja rääkis, et sel kuul tuleb kana kohta viis muna rohkem. Olete terve rajoonis esimesed!“

„Pole siin imet midagi, ju kanad maksavad võlga!“ kostis vanaema. „Mul tublid abimehed. Küll need viis muna on poiste vaeva eest!“

- 1) Mida tähendab vanasõna „Lehm lüpsab suust, kana muneb nokast“?
- 2) Mõistata! Eest kui ora, keskelt kui kera, tagant lai kui labidas?
- *3) Jätka loetelu: Mis või kes on kolhoosis?
 Hooned: elumajad,
 Inimesed: lüpsjad-karjatalitajad,
 Loomad: lambad,
 Masinad: traktorid,

K o m a a g a , k u i d , v a i d j a s i i s e e s .

Harjutus 130. Loe laused. Jälgi, missuguste sõnade ees on koma.

Minu ema töötab farmis, **aga** isa on traktorist. Ka mina tahan traktorit juhtida, **kuid** olen veel väike. Kui kasvan suureks, **siis** saab minust kindlasti traktorist. Minu vend Kalle ei taha saada traktoristiks, **vaid** autojuhiks.

Harjutus 131. Kirjuta harjutustest 127 ja 130 vihikusse sõnad, mille ette kirjutatakse koma. Pealkirjaks:

N e n d e s õ n a d e e e s o n k o m a .

Pea meeles: sõnade et, sest, aga, vaid, kuid, siis ees on koma.

Harjutus 132. Kirjuta kolm lauset sõnadega **et, sest, aga**. Pealkirjaks:

K o m a l a u s e s .

Töövihik II, harjutused 178, 179.

KALURIKÜLAS.

Väike Peep on esimest korda tädil kalurikolhoosis külas. Hommikul jookseb Peep koos tädipoeg Jannoga kohe randa. Seal ripuvad võrgud vabedel.

„Kas sa, Peep, tead ka, millest need võrgud on tehtud?“

„Miks ei tea! Siin on hulk auke ja need on nõõriga kokku seotud.“

- 1) Leia võimalikult rohkem sõnu, mis on seotud merega ja meremeeste tööga.
- *2) Mõistata! Vees seisab, maa peal ei seisa?
Metsas kasvab, rannal sünnib, vees elab, tormis sureb?

Harjutus 133. Lõpeta laused ja kirjuta koma, kuhu vaja.

Jaak ootab tundide lõppu et Koduteel ta ei
kõnni vaid Sõiduteed ei saa ta kohe ületada sest
. Kui auto on möödas siis Kodus ootab
ema et

Töövihik II, harjutused 180, 181.

MAJAKAVAHI POEG.

H. Sergo.

I

Õösel oli merel pime ja taevas must. Ei kuud ega ühtki tähte. Ja säärasel valgusest ilmajäetud veel sõitis laev. Laeva juhtsilal valvav tüürimees teadis, et meres on kaljusaar, mille vastu laev puruks võib minna, kuid ta teadis ka, et sellel saarel põleb majakas, mis kaugele paistab ja õigel ajal hoiatab. Niikaua kui majakat näha pole, võib julgesti edasi sõita. Ootamatult hakkas majakas plinkima otse laeva ligidal. Hädavaevu jõudis laev kõrvale põigata ja varitsevast saarest ohutult mööda minna. Mis oli siis juhtunud, et tuletorni enne näha polnud ja see just viimasel hetkel hoiatas?

II

Kaljusaarel – tuletorni jalamil – seisis väike maja, kus elas kuueaastane Aarne oma isa ja emaga. Isa pidas majakavahi ametit. Õhtuti süütas ta tornis tule, öösiti valvas ja hommikuti kustutas. Aarne voodi oli akna all, millest majaka helgid kätte paistsid ja pimedal ajal vahetevahel kogu põrand valgeks löid. Need sähvatused aga Aarnet ei seganud, ta oli nendega juba harjunud.

Selsamal ööl, mil merel sõitis suur laev, ärkas Aarne, tegi silmad lahti ja vaatas ringi. Pimedus, ei ainsatki helki. „Isa, majakas ei põle!“ hüüdis poiss hirmuga, sest ta polnud enam nii pisike, et poleks teadnud, mispärast tuletorn kogu aeg põlema peab.

Isa oli päeval paadiga suurelt maalt toitu toomas käinud ja reisist väsinuna öösel tukkuma jäänud. Samal ajal tekkis majakas väike rike. Nüüd, kui Aarne hõikas, ehmus isa unest üles ja kõrvaldas kiiresti vea. Tuletorni hoiatav silm hakkas uuesti pilkuma.

Majakavahil oli oma pojast rõõmu. Aarne polnud vähem uhke, et isa aidata sai. Kuid mida nad kumbki ei teadnud, oli see, et nad sel ööl suure laeva ja mitmekümne meremehe elu päästsid.

plinkima – korrapäraste vaheaegade tagant vilkuma

- 1) Mille poolest on meremehe töö ohtlik?
- 2) Kuidas päästis Aarne laeva?

Koma lauses loetelu puhul.

Harjutus 134. Loe harjutus. Koma kohal peatu.

H o m m i k.

On hommik. Tänaval sõidavad **trammid, bussid, veoautod, sõiduautod, mootorrattad ja motorollerid. Mehed, naised, poisid ja tüdrukud** ruttavad. **Tehased, vabrikud, kauplused, raamatukogud ja koolid** ootavad neid. Peagi **mürisevad, undavad, pöörlevad ja tiirlevad** kõikjal masinad. Tööpäev on alanud.

1. Loetle, mis sõidavad tänaval.
2. Loetle, kes ruttavad.
3. Loetle, mida teevad masinad.
4. Missugune sõna on kahe viimase loetletava sõna vahel?

Töövihik II, harjutus 182.

Pea meeles: kui lauses mitu sõna vastavad samale küsimusele, on see loetelu. Loetelus eraldatakse sõnad üksteisest komaga. Sõna ja ette koma ei panda.

Harjutus 135. Kirjuta lausele algus.

- ruttavad kooli.
- sõidavad tänaval.

Töövihik II, harjutus 183.

Teerull ähkis ja puhkis, puhkis ja ähkis, aga ise liikus õige aeglaselt edasi. Temast kihutas mööda „Volga“.

„Volga“ hüüdis teerullile:

„Oh sind, laiska! Ära parem asjata kütust raiska! Nii pik-kamisi küll sõita ei tasu, sellest pole ju peaaegu üldse kasu.“

Teerull ei vastanud midagi.

„Volga“ aga jõudis varsti sinna, kus parandati teed. Ja seal oli välja pandud suur märk – „Läbisõit keelatud!“ „Volga“ jäi kurvalt seisma ega osanud midagi peale hakata. Viimaks jõudis teerull talle järele.

Nüüd aga ütles teerull „Volgale“:

„Oled küll kange kihutaja, kuid siin on hoopis minu abi vaja. Sest minu amet on teid rajada, et sina saaksid mööda neid ringi ajada.“

Teerull asuski kohe usinasti teed tegema. Aga „Volga“ keeras ringi ja sõitis tagasi, endal laternad häbi täis.

- 1) Missuguse õppetunni teerull „Volgale“ andis?
- *2) Mis põhimõttel on sõnad tulpadesse jaotatud?

tee-ehitaja

– teerull

maaler

– pintsel

kalur

– võrk

treial

– tööpink

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

Jätka ise!

Töövihik II, harjutused 184, 185.

VÄIKE VIGURIJUTT.

A. Pervik.

Elas kord sepp. Ta oli nii hea puusepp, et polnud teist sellist müürseppa, kes oleks nii hästi oma ametit osanud kui see pottsepp.

No oli tema alles soss-sepp!

Ükskord hakkas see soss-sepp maja ehitama. Ei saanud hakkama. Kutsus teised sepad appi. Müürid ladus kingsepp, seinad raius püttsepp. Ukse meisterdas sadulsepp, aknad pani ette plekissepp. Ahju tegi kellassepp, pliidi müüris kullassepp. Aga katuse jaoks päris seppa ei leidunudki: katuse pani peale rätsep.

No tuli sellest alles maja!

Mida arvad sellest loost?

Töövihik II, harjutused 186, 187.

TEGUSÕNA (kordamine).

Harjutus 136. Loe harjutus mitmuses. Missugune on tegusõnade lõpp nüüd?

Kõik töötavad.

Kalur püüab kalu. Mürsepp laob müüri. Maaler värvib seinu. Ehitaja ehitab maja. Teetöoline sillutab teed. Kangur koob riiet. Õmbleja õmbleb kleiti. Rätsepp teeb ülikonda. Kingsepp parandab kingi. Müüja müüb kaupa. Postiljon toob posti. Õpetaja õpetab lapsi. Kokk keedab toitu. Koristaja koristab ruume.

Harjutus 137. Kirjuta eelmisest harjutusest seitse esimest lauset nii, et kasutad sõna **sa**, ja ülejäänud laused nii, et kasutad sõna **te**.

Näiteks: Sa püüad kalu.

Missugune on tegusõna lõpp **sa** puhul?

Missugune on tegusõna lõpp **te** puhul?

Töövihik II, harjutused 188, 189, 190, 191, 192.

KAVAL-ANTS JA VANAPAGAN.

Eesti muinasjutt.

Sulast palkamas.

Vanasti olnud ühel saunamehel haruldaset nupukas poeg, nimega Ants. Tema kavaluse pärast hakatud teda Kaval-Antsuks kutsuma. Korra läinud ta metsa äärde kõndima, heitnud kraavi kaldale pikali ja uinunud magama. Parajasti juhtunud sealt Vanapagan mööda minema. Vanapagan näeb magavat Antsu ja hõikab: „Poiss, laiskvorst, mis sa magad?“

Ants karanud jalule ja vastanud: „Mis ma pean siis tegema, kui tööd pole!“

„Või sul pole tööd? Tule mulle sulaseks!“

„Miks mitte, kui aga kaubale saame,“ vastab Ants.

Jõudu katsumas.

Koju jõudes ütleb Vanapagan uuele sulasele: „Kuule, Ants, olen su küll sulaseks kaubelnud, aga kas sul on ka küllalt jõudu ja jaksu rasket tööd teha? Oleks tarvis su jõudu järele katsuda.“

Ants seletama: „Jõudu on mul küll palju rohkem kui sul. Mu seitsmekümneaastane vanaisagi on sust hulga tugevam.“

„Ei ma seda usu!“ vastab Vanapagan.

„Kui ei usu, siis mine proovi järele! Mu vanaisa elab siin lähedal, Murru metsas kuusetihnikus.“

„Vii mind otsekohe sinna!“ käsib Vanapagan. Tähendatud kohale, paksu padriku juurde jõudes hõikab ta: „Vanamees, tule välja jõudu katsuma!“

Tihnikus imetas emakaru parajasti poegi, isane istus pesa äärel. Hüüdu kuuldes tormas isakaru padrikust vihase mõminaga välja ja otsekohe vanakollile kallale. Vanapagan hüüab: „Kulla mees, anna aega! Ega nõnda ruttu ole! Hakkame ikka sülitši! Ära kriimusta küüntega!“

Aga ei pane karu teise juttu tähelegi, sasib Vanapagana ümbert kinni ja pigistab nii, et kondid ragisevad. Tõmbab küüntega teise riided ja näogi lõhki. Lugu ähvardas Vanapaganale üsna täbaraks minna. Viimaks pääses teine karu käest putkama. Antsu juurde jõudes sõnas ta: „Ei oleks võinud arvatagi, et vanamehel nii palju jõudu on! Enesel paks talvekasukas seljas!“

padrik – tihe, raskesti läbitav mets, metsatihnik;

täbar – halb, kehv

Võidu õmblemas.

Vanapagan hakkab Antsuga võidu õmblema. Niidi nõelasilma panemisega Vanapagan hädas. Ants annab nõu niit kolme sülla pikkuseks panna, siis pole nii palju nõelasilma panemist.

Vanapagan nii teebki. Iga kord, kui nõelaga riidest läbi on pistnud, jookseb õue.

Ants õmbleb lühikese niidiga. Palju enne tööga valmis kui Vanapagan.

Võit jälle Antsu.

süld – vanaaegne pikkusmõõt (ligikaudu 2 meetrit)

Järve viimas.

Ants istub Võrtsjärve kaldal ja punub viisupaelu. Vanapagan tuleb ka sinna ja küsib: „Mis sa, Ants, nende nõoriga tegema hakkad?“

Ants seletab: „Tahtsin selle va järverisu kokku kiskuda ja teelt eest ära vedada. Iga kord, kui Tartumaal käin, tee ilmatu ring ümber järve!“

Vanapagan Antsu paluma: „Pai Antsuke, jäta järv alles! Siit olen alati suuri latikaid püüdnud. Kui järve ära viid, kust siis veel kalu saan!“

Ants aga vastu: „Siis jätan järve alles, kui mulle tünnitäie kulda tood.“

Vanapaganal ei aita muu nõu, kui peab varakambrisse kulla järele minema.

Ants koristab kulla koju. Naerab et küll.

viisk – puukoore ribadest punutud jalats

KUI MA ÜKSKORD SUUREKS SAAN.

Milliseid elukutseid tead veel nimetada?
Jutusta, kelleks tahad sina saada.

SPUTNIK.

Isa on Triinule jutustanud, et taevas on palju mitmesuguseid tähtkujusid. Triin oskab üles leida Suure Vankri ja Sõela ja Põhjaneela.

Ühel õhtul, kui ta oli Suure Vankri üles leidnud, vilksatas üks täht just Suure Vankri alumistest ratastest välja. Triin jäi seisma ega uskunud oma silmi. Ei või olla! Isa oli öelnud, et need tähed seisavad alati paigal. Nüüd aga pidas üks täht vajalikuks minema lipata.

„Isa, vaata, miks see täht Suurest Vankrist ära läks!“ hüüdis Triin.

Isa vaatas üles, luges kõik Suure Vankri tähed kokku ja naeratas.

„Tead, Triin, see, mida sa täheks pead, ei olegi täht, vaid hoopis sputnik. Sputnikuid saadavad üles inimesed, et nende abil välja uurida, kuidas saaks nendele vilkuvatele tähtedele lennata. Kas sa, Triin, tead, kuidas nimetatakse inimesi, kes lendavad suurtel kosmoselaevadel?“

„Need on kosmonaudid.“ Ja Triin oli uhke, et teadis ütelda Juri Gagarini ja German Titovi nime. Aga kosmonaute on veel palju rohkem.

„Enne inimest käisid niisamasugustel sputnikutel üleval maailmaruumis koerad Laika, Belka ja Strelka. Nemad olid esimesed elavad olevused kosmoses,“ ütles isa Triinule.

Õhtul, kui Triin magama heitis, palus ta, et ema ei tõmbaks kardinaid akna ette. Ema teadis juba, miks Triin seda palub. Ta silitas Triinu pead ja soovis talle head ööd. Triin vaatas kaua aknast välja, et ehk näeb veel kord sputnikut mööda lendamas. Aga juba jõudis Une-Mati uneterad ta silmadesse puistata ja Triin jäi magama.

Mida sa tead kosmoselendudest?

SIPSIKU REIS KUULE.

E. Raud.

I

„Mida me täna mängime?“ küsis Anu.

„Mängime raketti,“ ütles Mart.

„Aga kuidas me seda mängime?“ küsis Anu.

„Teeme kõigepealt raketi valmis, eks siis näe,“ ütles Mart.

Nad said ema käest ühe vana kingakarbi ja kleepisid punase paberiga üle. See oligi raket.

„Aga selle raketi seest ei näe ju välja,“ ütles Anu.

„Tuleb aken teha,“ arvas Mart.

Siis nad löikasisid raketile akna sisse ja küsisid ema käest natuke paberit, mis moosipurkide peale käib. Sellest läbipaistvast paberist kleepisid nad aknale ruudu ka veel ette, et õhk raketist välja ei pääseks. Sest isa ütles, et maailmaruumis polegi õhku ja et sinna tuleb sellepärast õhk ise kaasa võtta – muidu ei saa ju hingata.

„Nüüd on valmis,“ ütles Mart.

„Ilus punane,“ ütles Anu.

Ja korraga ütles peenike hääl: „Ma tahan selle raketiga kosmosesse sõita.“

See hääl tuli Anu mängunurgast ja see oli Sipsik, kes niimoodi rääkis.

„Kas sa tahad kuu peale lennata?“ küsis Anu Sipsiku käest.

„Võib ka kuu peale,“ ütles Sipsik.

Aga parajasti oli päev ja kuud ei olnud taevas. Ja nii jäid nad kõik kolmekesi õhtut ootama.

II

Õhtu jõudis viimaks kätte, aga kuud ei olnud ikka veel. Ja siis nad pidid voodisse heitma, ja ikka veel polnud kuud näha. Ja siis nad jäid magama.

Aga öösel ärkas Mart üles ja esimene asi, mida ta nägi, oli kuu. See oli suur kuu ja paistis otse aknast sisse. Nüüd puges Mart kiiresti teki alt välja ja läks Anu voodi juurde.

„Tõuse üles!“ ütles Mart Anule. „Kuu on taevas.“

Anu ärkaski kohe. Ja kahekesi koos ajasid nad üles ka Sipsiku. Siis panid nad Sipsiku raketi sisse ja läksid tasakesi ukse juurde. Öö oli jahe ja neil olid ainult öösärgid seljas. Aga nad ei hoolinud sellest.

„Me peame talle hea kiirenduse andma,“ ütles Mart.

„Jah,“ ütles Anu. Ja siis ütles ta veel: „Head nägemist, armas Sipsik!“

Mart võttis hoogu ja viskas raketi sinnapoole, kus oli kuu. Siis tulid nad tagasi tuppa ja heitsid magama.

III

Kui Mart ja Anu hommikul ärkasid, panid nad kiiresti rii-desse ja jooksid aeda. Nad tahtsid vaadata, kas ehk Sipsik juba kuu pealt tagasi ei ole. Ja mis sa ütled – oligi tagasi! Ta oli juba raketist väljagi roninud ning magas kahe lillepeenra vahel.

„Vaene Sipsik,“ ütles Anu. „Sa oled nüüd küll vist väga väsinud.“

„Ei ole midagi,“ ütles Sipsik. „Ma sõitsin ju raketiga.“

„Mismoodi kuu peal on?“ küsis Mart.

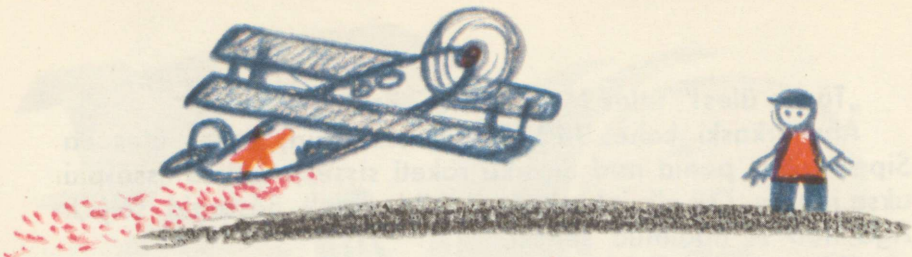
„Seal on mäed ja orud,“ ütles Sipsik. „Aga puid ega rohtu ega lilli ega midagi seal ei kasva. Ja seal pole ühtegi merd ega järve ega jõge. Seal ei ole üldse vett. Inimesi ei ole seal ka ja loomi ammugi mitte.“

„Aga kas see on tõsi, et seal on väga kerge hüpata ja joosta?“ küsis Mart.

„On küll tõsi,“ ütles Sipsik. „Inimene jõuaks seal kas või maja katusele-hüpata, kui seal maju oleks.“

Anul ja Mardil oli väga hea meel, et nad nüüd teadsid, mismoodi kuu peal on. Nad viisid Sipsiku tuppa ja panid ta mängunurka puhkama.

Milliseid pilte võid pala kohta joonistada?

UUE OTSIJAD.

J. Rannap.

„Teate,“ ütles tähejuht Rein ühel päeval teise klassi oktoobrilastele. „Pioneerid uurivad praegu, mis meie kodukandis uut ja head on tehtud. Teie võiksite meid õige aidata.“ Reinul oli plaan olemas, kuidas aitamine käiks. Igaüks joonistab paksule paberilehele, mis tema arvates uus ja hea, aga pärast köidetakse need lehed albumiks.

Lapsed hakkasid kohe arutama, mida keegi joonistab.

„Mina joonistan kolhoosi uue klubi ja filminäitamisaradi,“ ütles Mart.

„Mina kombaini ja autosid,“ pakkus Mati.

Sedamaid tahtsid kõik uut klubi, kombaine ning autosid joonistada. Rein vangutas pead: „Vähe mõtlete. Teeme õige ühe pisikese matka. Ehk lähevad siis silmad rohkem lahti.“

II

Varsti marssis kümmekond hea ja uue otsijat mööda põllupeenart kolhoosi keskuse poole. Äkki jäi Liina seisma: „Mina märkasin midagi!“

Võsa tagant paistis kolhoosi uus laut. „Seal lüpstakse elektrilüpsimasinaga,“ seletas Liina. „Ja heinad viib traktor lakka. Ja muudki tööd tehakse masinatega. Mina tean, minu ema on seal brigadir.“

Edasi viis matkarada mööda metsa raiutud sihti. Siin tuli Urmal midagi meelde. „Elektriga töötavaid masinaid märkate, aga elektri enda unustate. Just nagu see ei olekski uus ja hea.“

Urmal oli õigus. Ainult kuidas seda elektrit joonisel kujutada?

III

Kui matkajad koolimajja tagasi jõudsid, ei olnud enam kedagi, kes poleks teadnud, mida joonistada. Albumisse pidi tulema veel pilt uuest tärklisevabrikust ja uuest kauplusest. Ja sööklast keset küla ning ripp sillast Teivasjões. Aga Peeter ja Priit kippusid vägisi riidu, sest kumbki tahtis lennukit joonistada, mis kevadel-sügisel kolhoosipõldudele väetist külvas.

Lõpuks jäi ainult albumi kaas kaunistada.

Teate, mis sinna otsustati kleepida?

Lenini pilt.

- 1) Mida uut on tehtud sinu kodukandis?
- 2) Kes selle eest hoold on kandnud?
- 3) Miks otsustasid oktoobrilapsed oma albumi kaanele Lenini pildi kleepida?

Harjutus 138. Kirjuta puuduvad komad.

L e n i n.

Lenin oli laste sõber. Ta hoolitses selle eest et kõik lapsed elaksid hästi. Tihti viibis ta laste hulgas sest ta armastas neid. Varsti on Lenini sünnipäev. Lenin on küll surnud kuid tema töö elab.

Töövihik II, harjutused 193, 194.

ULJANOVITE PERES.

V. Sidorovi ja A. Uljanova järgi.

I

Meie juht Vladimir Iljitš Uljanov (Lenin) sündis 22. aprillil 1870. aastal Volga kaldal Simbirski linnas. Tema auks pandi sellele linnale hiljem uus nimi, Uljanovsk.

Lenin kasvas väga üksmeelses perekonnas.

Lapsepõlves mängis väike Volodja kõige rohkem õde Ol-gaga, kes oli temast poolteist aastat noorem. Nad mõlemad olid väga elavad ja vallatud, armastasid mängida ja joosta.

Lugema õppis Volodja viieaastasena. Tema ja õde Olga armastasid väga lugemist ja lugesid meelsasti lasteraamatuid ning ajakirju, mida isa sai suurel hulgal.

Üheksa ja poole aastaselt astus Volodja gümnaasiumi esi-messe klassi. Ta oli andekas ja õppis meelsasti. Isa aga õpetas teda koolitööd täpselt ja hoolikalt tegema. Volodjale jäi tava-liselt kõik juba klassis meelde, sest ta kuulas tähelepanelikult. Kodus tarvitses ainult natuke korrata.

II

Õhtuti kostis Uljanovite majast lõbusat saginat. Lapsed olid õppimise lõpetanud ja vallatlesid. Nüüd võis ka malet mängida. Kõige kangemad maletajad olid Volodja, vanem vend Saša ning isa.

Eriti lõbus oli Uljanovite peres laupäeviti, sest siis andsid lapsed välja oma ajakirja. Et see ilmus igal laupäeval, oli ta nimeks „Laupäevak.“ Ajakirjale tegid kaastööd kõik lapsed. Volodja õppis alles esimeses klassis, kuid ta ei tahtnud suurematest maha jääda. Temagi kirjutas jutukesti oma koolist ja sõpradest.

Õhtul kogunesid kõik söögituppa, kus ajakiri esimesest kuni viimase leheküljeni ette loeti.

Sageli istus ema õhtuti klaveri taha. Muusikat armastasid Uljanovite peres kõik. Volodjale meeldisid eriti reipud, lõbusad viisid.

III

Käitumises oli perekonnas kõigile eeskujuks Saša, kes oli tähelepaneliku, lahke, aga õiglase ja kindla iseloomuga. Volodja armastas oma vanemat venda Sašat väga ja jäljendas teda. Mida Volodjalt iganes küsiti: kuidas ta tahab mängida või kas läheb jalutama, kas ta soovib lõunaks putru võiga või piimaga – ta ei vastanud kohe, vaid ootas, kuidas Saša vastab.

Saša eeskujul, tema alatisel tasakaalukusel ning püsivusel oli suur mõju kõigile teistele lastele, eriti Volodjale. Volodja oli lapsepõlvest peale väga äge. Esialgu jäljendas ta Saša rahulikkust, pärastpoole hakkas ta juba teadlikult oma ägedust talitsema. Hiljem ei märganud enam keegi, et ta äge oleks.

üksmeelne – sõbralik, ühel nõul olev;

gümnaasium – keskkooli nimetus vanasti;

reibas – elav, väle, rõõmus

1) Jutusta Uljanovite pere elust.

2) Loe ja kirjuta vihikusse:

Õpp-da, õ--ida, -p-i-a!

Õ-i nii, n-gu õ--is Lenin!

Töövihik II, harjutused 195, 196.

Poiss tuli külast. Ta kandis tühja korvikest. Tee oli talle tuttav: põld, jõeke, sild üle jõe. Silla tagant tõusis rada mäkke. Mäel suurte puude all seisis valge sammastega maja.

Üsna selle maja lähedal jõudis poiss järele mehele, kes kandis sinist särki. Poiss ütles talle: „Siin majas elab Lenin.“

Võõras lükkas sonimütsi oma kõrgelt laubalt kuklasse, pilutas päikese käes silmi ja vaatles poissi.

„Linnast,“ mõtles poiss ja lisas: „Meie kant on väga kuulus. Siia sõidab sageli linnarahvast.“

„Koht on hea,“ nõustus sinise särgiga mees. Nad astusid kõrvuti edasi. Poiss ütles: „Ma tahaksin kord Leninit näha.“

„Mispärast?“

„Kuidas mispärast! Et teada saada, missugune ta õige on.“

„Harilik. Räägitakse, et üsna minu moodi. Lihtsalt võimatu vahet teha.“

„Kuidas nii – võimatu vahet teha?“

Võõras heitis pea kuklasse ja naeris lõbusalt: „Tähendab, ei ole sarnane?“

Poiss silmitses tema särki. „Kas siis Lenin käib sinise särgiga? Tema käib musta kuuega...“

Niiviisi juteldes olid nad märkamatuult jõudnud suurte puude juurde, mille taga seisis sammastega maja. Sinise särgiga mees jäi seisma. „Kuidas su nimi on, poiss?“ küsis ta. „Kuhu sa lähed?“

„Mu nimi on Miša. Lähen sovhoosist kapsaid tooma.“

„Noh, siis läheb sinu tee otse edasi, mina aga pööran siit ära. Head tervist, Miša.“

Poiss läks üksinda edasi. Tee ääres peenra juures seisis naine rehaga. Kui poiss temale lähemale jõudis, toetus naine rehavarrele ja küsis: „Millest sa seal Leniniga rääkisid?“

Poiss tahtis tagasi joosta. Kuid Lenin oli juba läinud.

pilutama – silmi pilukil hoidma

Miks tahtis poiss tagasi joosta?

Kellega? Millega?

Harjutus 139. Loe harjutus. Jälgi sõrendatud kirjaga trükitud sõnade lõppe. Missugustele küsimustele vastavad need sõnad?

Isaga Tallinna.

Teet sõidab täna isaga Tallinna. Vanaisa viib nad hõbusega suurele teele, sest kohvriga on raske pikka maad käia. Seal sõidavad nad bussiga pealinna. Teedule meeldib sõita trammiga ja trollibussiga. Ka elektriringiga on hea sõita. Möödunud suvel oli Teet Tallinnas vennaga. Siis käis ta isegi laevaga sõitmas.

Töövihik II, harjutus 197.

Pea meeles: kui sõna vastab küsimusele kellega? või millega?, siis on ta lõpus -ga.

Harjutus 140. Kirjuta küsimuse asemele sobiv sõna. Sõnad leiad alt sulgudest. Lõpp **-ga** kirjuta värviliselt.

Millega?

Rein joonistab (millega?). Pärast värvib ta pildi (millega?).
Reinu pildil sõidab kosmonaut (millega?). Rein teeb tööd (millega?).
Ta on oma (millega?) rahul.

(pildiga, vesivärvidega, pliatsiga, lauluga, kosmoselaevaga).

Töövihik II, harjutus 198.

KEVADE TULEK.

O. Saar.

Kevad hõikas:
„Tulen! Ahoi!“
Võsasse põikas,
pajukoort lõikas
ja pilli löi.

Ülane kuulis –
ja vidutas silma.
Sinilill kuulis –
tuli uurima ilma.
Kuldnokk kuulis –
ja trillerit löi.

Kevad kõigile
rõõmu tõi.

põikama – (teelt) kõrvale pöörduma;
vidutama – kissitama, pilutama

Töövihik II, harjutused 199, 200.

LUMIVALGUKE.

Muinasjutt.

I

Elasid kord eit ja taat. Elasid, elasid ja jäid vanaks. Aga neil polnud ainustki väikest tüdruku ega pisikest poissi. Ja see kurvastas neid väga.

Kord talvel sadas laia lund. Lapsed jooksid õues ja mängisid: sõitsid kelguga ja pidasid lumesõda. Viimaks veeretasid suuri lumepalle ja hakkasid lumememme tegema.

Taat vaatas neid ja ütles eidele: „Kuule, eit, kas ei läheks meiega välja, värskete lumele kõndima?“

Eit vastas: „Olgu peale, eks me lähe siis pealegi vanas eas lõbutsema. Teeme endale lumest tütreke — Lumivalgukese.“

Ja hakkasidki eit ja taat lumepalle veeretama. Ühest pallist sai keha, teisest pea, kolmandast jalad ja käed. Söest said silmad ja valmis see eide-taadi tütreke oligi.

Kuid vaata ometi: silmad pilgutavad, huuled naeratavad, käed liiguvad . . . Ja hakkaski Lumivalguke tasapisi astuma. Ta tuli eide-taadi juurde tuppa ja oli nagu päris tütreke kunagi. Küll eite-taati olid nüüd rõõmsad!

Lumivalguke kasvas jõudsasti, oli eidele-taadile kõigiti abiks ja toeks ning laulis ilusaid laule. Ainult soojust ta ei sallinud. Kui eit pani ahju küdema, läks Lumivalguke õue ja istus lumehange. Öösel magas ta külmas esikus.

II

Tuli kevad. Päike sulatas lume ja aasal õitsesid lilled. Lumivalguke aga ei tundnud sellest rõõmu. Teised lapsed läksid päikesepaistele mängima, kuid Lumivalguke istus varjulisse nurka ja laulis kurba laulu:

„Tule, tule, tule, tule, tuulekene!

Too meile lund ja too meile külma!“

Kord kutsusid lapsed Lumivalgukese aasale mängima. Lumivalgukesel oli küll halb olla kuuma päikese paistel, aga ta mängis siiski kaasa.

Jõudis õhtu, päike läks looja ja lastel hakkas jahe. Nad tegid aasale tule ja hakkasid üle lõkke hüppama. Hüppasid, hüppasid ja viimaks jõudis kord ka Lumivalgukese kätte.

„Miks sa ei hüppa?“ küsisid tütarlapsed. „Kas kardad?“ Ja hakkasid naerma.

Lumivalguke võttis südame rindu ja hüppas . . .

Ja oligi kadunud.

Ainult valge aurupilveke keerles lõkke kohalt üles, ikka kõrgemale – teiste pilvekeste juurde.

Harjutus 141. Esita pala „Lumivalguke“ mõlema osa kohta kaks küsimust. Kirjuta need küsimused vihikusse.

Pealkirjaks:

L u m i v a l g u k e .

Töövihik II, harjutus 201.

LINDUDE KEVAD.

M. Raud.

Lõõritades lendas lõo
üle nurme nõo;
laskus alla keset kesa,
tegi sinna pesa.

Sauna taga kasvab saar.
Rõõmus rästapaar
lendas sinna, vaatas kongi —
oma jagu ongi!

Västri, väike väle lind,
küllap tunnen sind:
teised nii ei lenda, rända
ega viska hända.

Vaadad üles, silmil käed,
mida kuuled, näed?
Kriiga-kruuga üle mere
tuleb kurepere.

Mustad tiivad, valge rind,
lendab pääsulind.
Eks ta homme peale hakka —
pesa laudalakka.

Rukkiräak on alles teel,
ööbikutki pole veel.
Aga mets ju seda nägu —
varsti tuleb kägu.

nurm — aas, heinamaa; händ — saba

TIKK JA TAKK KAEVAVAD MAAD.

M. Rannu.

Onu ütles: „Ma lähen aeda maad kaevama.“

„Meie ise . . .“ ütles Tikk. — „. . . kaevame maad!“ lõpetas Takk.

„Hästi,“ nõustus onu. „Siin on labidad.“

Tikk võttis labida ja Takk võttis labida. „Teeme kartuli-põllu,“ arvas Tikk. — „Teeme,“ nõustus Takk.

Tikk ja Takk kaevasid. Nad olid kibedasti ametis. Aga varsti nad väsisid. „Teeme parem porgandipeenra,“ ütles Tikk. — „Teeme,“ nõustus Takk.

Tikk ja Takk kaevasid nüüd porgandipeenart. Töö oli raske. „Oota!“ ütles Tikk. — „Mida?“ imestas Takk. — „Kaevame parem augu,“ pakkus Tikk. — „Kaevame,“ nõustus Takk.

Tikk kaevas auku ja Takk kaevas auku. Varsti sai auk valmis.

Onu tuli aeda. „Kuidas töö edeneb?“ küsis onu.

„Hästi!“ vastasid Tikk ja Takk. „Auk on valmis.“

„Milleks?“ üllatus onu.

„Istutame põõsa,“ ütles Tikk. — „Ja kastame ka,“ lisas Takk.

Onu raputas pead ja ütles: „Töö pole mäng. Kui rätsep hakkab õmblema kuube, ei tee ta sellest seelikut. Kaevad maad kartulite jaoks, siis ära istuta sinna põõsast. Iga asi olgu omal kohal. Nõndaviisi.“

1) Miks onu poiste tööga rahule ei jäänud?

2) Leia rühmitamise põhimõtte ja jätkta ise:

kaevama,
külvama,
kobestama,
- - - - -

labidas,
reha,
kastekann,
- - - - -

MILLESSE? KUHU?

Harjutus 142. Loe harjutus. Jälgi sõrendatult trükitud sõnade lõppe. Millisele küsimusele vastavad need sõnad?

M ä n g i m a s.

Valli mässib nuku tekisse ja paneb ta van krisse. Vello tõstab karu d a u t o sse. Sõidetakse esikusse ja tagasi. Kui jalutuskäik tehtud, tõstab Valli supi ta l d r i k u sse ja pakub nukule ja karule süüa.

Pärast mängu panevad Valli ja Vello asjad tagasi k a s t i d e s s e ja s a h t l i s s e.

Pea meeles: kui sõna vastab küsimusele kuhu?, mil-
lesse?, siis on ta lõpp harilikult -sse.

Harjutus 143. Kirjuta antud sõnad sobivate paaridena vihi-
kusse. Lõpp -sse kirjuta värviliselt. Pealkirjaks:

K u h u ?

vesi	– pesasse
jänes	– taevasse
päike	– ojasse ehk ojja
taskurätik	– albumisse
haige	– põõsasse
harjutus	– taskusse
pilt	– haiglasse
lind	– vihikusse

Töövihik II, harjutus 202.

MESILASED KEVADEL.

I

Kevadine päike äratas mesilase tarus talveunest. Mesilind hõõrus käppadega une silmist, äratas seltsimehed unest. Rühkisid teised siis kõik üheskoos vaatama, kas lumi ja jää on läinud ning külm põhjatuul põgenenud.

Mesilinnud näevad, et päike paistab heledasti, ilm on ilus ning soe. Tulid siis suminal tarust välja, otse lähema õunapu juurde ja küsisid: „Kas sul, õunapuuke, on juba ka midagi meie tarvis? Kogu talve oleme pidanud tublisti nälgima!“

„Kahjuks pole mul teile veel midagi pakkuda,“ kostis õunapu, „tulite natuke vara. Mu õied on alles pungades varjul. Kat-suge õnne kirsipuu juures!“

II

Mesilased lendasid kirsipuule: „Kulla kirsipuuke, kas sul ei ole vahest juba mõnd õiekest näljaste mesilaste tarvis?“

„Tulge, kallikesed, homme vaatama!“ vastas neile kirsipuu. „Täna pole mul veel ühtegi õiekest. Kui nad aga avanevad, siis olge terved tulemast!“

III

Mesilased lendasid edasi tulbi juurde, aga sealtki ei leidnud nad õietolmu ega magusat. Silmasid aga siiski veel aia ääres põõsa all tillukest lillakat õiekest: see oli kannike. Tema avas mesilastele lahkesti oma õie, mis paari päeva eest oli avanenud. Sealt said mesilased hulga magusat mahla ja toitvat õietolmu. Mesilinnud imesid isukalt kõhud täis, võtsid veel kaasagi ja lendasid siis rahulolevaina tarru tagasi.

taru – mesipuu

MAILAUL.

H. Mänd.

Nüüd juba mitmes öö on soe,
tuul kõnnib kikivarvul,
võilille rõõmsaid nutte poeb
maast lugematul arvul.

Luht rohetab ja kirendab
ja paisub varsakabi
ja jõgi kuldsest virvendab,
ka temal talv on läbi.

Kõik mutukad ja putukad
on ärevil ja jutukad,
et kevad võidu sai.

Ja tuhat väikest muusikut
nüüd hõiskab eemal kuusikus:
käes mai! käes mai! käes mai!

nutte – nuppe

- 1) Leia luuletusest kauneid väljendeid.
- *2) Koosta järgmisi sõnu kasutades jutuke „Kevad on käes!“
Kuldne päike, soojalt, viimased lumeriismed, voolavad
vulinal, pungad, puhkenud, hiirekõrvad, kevadlilled,
rändlinnud, kirjud liblikad, lendlevad, täpiline lepatriinu,
usinad mesilased, sumisevad, lapsed, rõõmsalt.

Rahvatarkust:

*Luik viib lumek'se, kurg toob kena kevade,
kuldnokk kutsub loomad laudast, kägu hoiab karja,
lõoke toob lõuna sooja, pääsuke päeva sooja,
ööbik öö sooja.*

VALMISTUME MAIPÜHADEKS.

Jutusta pildi järgi, kuidas valmistatakse maipühadeks koolis.

SÕPRADE JUURDE.

O. Saar.

Taevas on sinine,
taevas on lai,
Kust küll õhupall
taevasse sai?
Punane pallike
tuule käes kiigub –
kõrgele, kaugele
edasi liigub.
Külatab lapsi
kauguste taga,
tervisi neile
kõigile jagab.
Taevas on sinine,
taevas on lai.
Meil on pidupäev –
tööraha mai!

- 1) Kuidas tähistatakse maipühi sinu kodus? kodukolhoosis?
- *2) Mida oled lugenud või raadiost kuulnud maipühade tähistamisest teistes maades?

Töövihik II, harjutused 203, 204.

MILLAL ON MEIL PIDUPÄEV.

E. Mašovskaja.

Millal on meil pidupäev?
Siis, kui käes
oktoobripäev.
Siis, kui algab aasta uus,
särama lööb nääripuu.
Samuti on pidupäev
maikuu esimene päev.
Pidu meil,
kui päike paistab,
ema terve,
pead meil paitab,
kui on uni kõigil hea
ja kui sõda,
kurja sõda
enam kartma me ei pea.

- *1) Mida oled lugenud või kuulnud Suurest Isamaasõjast?
- 2) Miks me ei taha enam kunagi sõda?
- 3) Kirjuta loosungid:
El-gu r-hv--te -õpru-!
E- --alg- en-m -öd-! (a, i, s)

Töövihik II, harjutused 205, 206.

KORDAMINE.

Harjutus 144. Kirjuta vihikusse kaks jutustavat, kaks küsi- ja kaks hüüdlauseid maipühadest või võidupäevast. Pealkirjaks:

Lauseid.

Harjutus 145. Kirjuta sulgudes olevad sõnad õigesti.

A i a s.

Väikesel (Mart) on (aed) oma maatükk. Selle kaevab ta (labidas) ümber. Mart tegi oma (maatükk) peenrad. Seal kasvatab ta (kurk, porgand ja lill). Mart armastab (lill). Iga päev tuleb ta (aed), toob (kastekann) (vesi) ja kastab peenraid.

Töövihik II, harjutused 207, 208.

Harjutus 146. Kirjuta iga sõrendatult trükitud sõna järele küsimused.

J u k u k ä e d.

Pärast esimest tundi kontrollib õpetaja laste puhtust. Ta vaatab kõigi käsi ja kõrvu. Viimaks jõuab õpetaja Juku pingi juurde. Poiss peidab oma käed selja taha. Kõik taipavad, et need on pesemata. Juku ise läheb kõrvuni punaseks. Kiiresti jookseb ta kraani juurde.

Näiteks: Pärast esimest tundi kontrollib (mida teeb?) õpetaja (kes?) laste (kelle?) . . .

Vasta küsimustele:

1. Mitu lauset on harjutuses?
2. Mitmest sõnast koosneb viies lause?
3. Mitu sõna on jutukese kõige lühemas lauses?

Töövihik II, harjutused 209, 210.

ÕIS PUHKEB ÕIE KÕRVAL.

Kased on kikkis ja kägugi kukub,
sinilill väike, mis sina veel

tukud?

Tõuse, mu sõbrake, üles nüüd
juba,

käes on sul ammugi õitsemisluba.

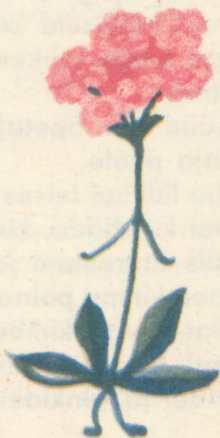

Kes need aasal õõtsuvad,
siis kui tuuled lõõtsuvad?
Need on nurmenukad kallid,
kaela ümber soojad sallid.

Kullerkupp, kullerkupp,
päiksekullaline nupp.
Miks sa lahti õit ei tee,
mis sul on seal nupu sees?

Päesusilmi tuhandeid
õitseb niiskel aasal,
kes küll siia külvas neid?
Tuul sai seemned kaasa,
niidu peale kandis,
kaste juua andis,
päike paitas päid.
Saigi aas nii lilli täis.

ÜLASEKIMP.

H. Jõgisalu.

I

Kui ilmad ilusaks läksid ja kevad päriselt käes oli, hakkasid lapsed otse läbi metsa koolis käima. Ühel päeval, kui üheskoos kooli mindi, ütles Jass: „Korjame ülaseid ja viime õpetajale! Ehime klassi nii ilusaks, et mitte kellelgi ilusamat ei ole!“

See oli tore ettepanek ja üksteise võidu hakati lilli noppima. Natukese ajaga oli Jassil peo valgeid ülaseid täis ja teises käes veel kollaseid ka; Mannil, Madisel ja Kaiel samuti kimbud, aga kõige rohkem ikka Sassil: sõrmed ei ulatunud ümbert võtma.

„Küll nüüd võib õpetajal hea meel olla!“ ja lapsed ruttasid koolimaja poole.

Nii palju lilli kui teises klassis ei olnud kusagil.

Aga vaat kus häda, kuhu nad panna?

Otsiti siis suuremaid ja väiksemaid anumaid. Aga tee mis tahad – Sassi kimpu polnud kuskile panna. „Anna õpetajale!“ soovitati. Sass peitis kimbu seniks lauasahtlisse.

Klass sai tõesti teistmoodi: igal pool ülased – õpetaja laual, akendel ja pinkidel.

Õpetaja üllatus oli nii suur, et ta ei osanud esialgu midagi ütelda. Vaatas ja imestas. Kuid hea meel tal polnud.

„Lapsed, kes siis niimoodi teeb?“ lausus ta vaikselt. „Milleks ilma mõtlemata murda ja noppida. Mis sest, et ülaseid on palju, aga kõige ilusamad on nad ikkagi metsa all. Tuppa piisab väikesestki kimbust!“

Tõstis siis lauvalt vaasi, võttis sellest rohkem lilli välja kui sisse jättis, ja näitas: „Vaadake, kui ilusad õrnad õied ja lehed on ülasel! Aga neil peab vaasis ruumi olema, ega seda muidu ei näe!“

Lapsed nägid nüüd isegi, et ülastel on õrnad õied ja lehed, aga keegi polnud osanud neid tähele panna. Ülased, mis pinkidel topsikestes olid, palus õpetaja koju viia, sest klassi piisab ühest kimbukesest küll.

Ainult Sass piilus lauualaekasse: mis pidi tema oma kimbuga tegema? Paistis, et õpetajale pakkuda enam ei sobinud ja koju oli ta alles eile viinud niisama suure peotäie.

Ülased aga närtsisid . . . Kahju hakkas!

- 1) Miks õpetajal lillede üle rõõmu ei olnud?
- *2) Jutusta pala kokkuvõtlikult, vastates igale küsimusele ainult 2–3 lausega:
Kuidas lapsed tahtsid õpetajat rõõmustada?
Missuguse vea nad tegid?
Mis neile alatiseks meelde jääb?

Harjutus 147. Kirjuta palast „Ülasekimp“ kolm viimast lauset vihikusse ja poolita sõnad sidekriipsuga. Pealkirjaks:

P o o l i t a m i n e .

Töövihik II, harjutused 211, 212.

ISEVÖTUPOEKE.

E. Kuus.

I

Taevas punetas koit. Noor mesilane lendas suminal üle aasa. Metsa serval märkas ta kollast maja. Maja oli tibatilluke, kujult ümarik ja seisis pika samba otsas. Mesilane teadis:

„Tuules kiikuv kojake, all toeke,
see on isevõtupoeke.“

Kõik ukсед olid alles kõvasti kinni. Mesilane maabus poe rohelisel palkonil ning jäi ootama. Õige varsti kostsid samud, mesilase juurde ilmus sipelgas. Too lausus vurre liigutades:

„Tere hommikust, teie juba platsis?“

„Jah, ruttasin, et esimene olla.“

„Arusaadav,“ noogutas sipelgas. „Mina jälle tõttasin kontrollkäigule, sest olen korralvalvur.“

Ta veeretas mõned tülikamad kastetilgad jalust ära, kobas suletud luuke asjatundlikult. Siis ronis poe katusele ja kadus silmist.

Niipea kui päikese hele ketas üle puulatvade kerkis, avanesid poe ukсед ja luugid. Mesilane kavatses just oste teha, kui midagi niisugust juhtus, et ta pahameelest võpatas. Vuhh! Kihutas keegi pika ninaga mardikas temast mööda otse poodi sisse. Ja oleks tulija seal viisakalt talitanud! Ei, ta rebis riu-litel kotte puruks, et kiiremini õie kullatolmu taskutesse ajada. Ta tühjendas hoolimatult mesineste potte, hammustades need lihtsalt katki.

„Miks te ette kipute?“ tõreles mesilane. „Miks kallist kraami rikute?“

Mardikas vaatas selja taha. Näinud vaid mesilasnoorukit, kostis ta: „Teen, mida tahan,“ näitas keelajale oma pikka nina ning sättis kokkuahnitsetud noosiga lendu tõusma.

Noor mesilane oli küll pisut arg, kuid häbematust ta ikkagi ei talunud.

„Korravalvur!“ hõikas ta. Ise kargas võõra juurde ega lasknud tal tiibu lahti voltida.

Samas jõudiski sipelgast korravalvur joostes kohale. „Tubli!“ kiitis ta mesilast. „Nii ei päästa kelme ka nende tiivad.“

III

Näis, et poodi kogunev putukarahvas võib nüüd rahulikult kaupa valida. Mesilane vajab tolmu vaha valmistamiseks, nes-tet mee jaoks. Liblikas rüüpas lonksu juua, lepatriinu puhkas siin niisama jalgu. Kõik olid poekesele tänulikud.

Korraga aga tõusis uus ja veel suurem ärevus:

„Päästke end! Päästke end! Hiiglane tuleb! Kohe kisub ta kogu meie poe tükkideks!”

Jah, maa müdises, ligines Malle. Ent tema ei kiskunud midagi tükkideks. Ta kummardus, võttis poekesest lõhna ja veel seda, mida ükski putukas sealt leida ei osanud – ilu. Tüdrukukese silmad särasid rõõmust, kui ta hüüdis:

„Oi, kullerkupp!”

koit – varahommikune aeg; **palkon** – rõdu;

neste – õiemahl; **sättima** – seadma; **noos** – saak

1) Mida oskas Malle lillekesest leida?

2) Missugused lilled Mallet metsas ja koduaias veel rõõmustavad?

*3) Mõttele, mille järgi jaotaksid antud sõnad 2 tulpa. Jätka ise loetelu: sinilill, tulp, ülane, maikelluke, nartsiss, roos.

Harjutus 148. Kirjuta pildi asemele õige sõna.

Esimesed õied.

Kevad toob kaasa esimesed . Lumest pistavad

oma pead välja . Pöösaste all õitsevad

 ja . Kraaviserval röö mustavad

meid Heinamaal hakkavad õit-sema

 ja ning

Harjutus 149. Loe harjutus 148 ainsuses.

Harjutus 150. Kirjuta harjutusest 148 vihikusse lillenimed ainsuses ja mitmuses. Kirjuta lille nime ette sõna, mis vastab küsimusele **missugune?**

Pealkirjaks:

Ainsus ja mitmus.

kirju õis kirjud õied

Harjutus 151. Leia sõnastikust sõnade **õel**, **piibeleht** ja **här-dalt** tähendused. Kirjuta nende sõnadega laused. Pealkir-jaks:

Laused.

Töövihik II, harjutused 213, 214.

PIIBELEHE-NEITSI.

A. Kitzberg.

I

Õö läbi, õhtust hommikuni oli valanud vihma nagu oavarrest. Puud, põõsad ja kõik rohuliblekesed olid kaelani märjad ja mõnes kohas metsa vahel heinamaal seisis vesi loikudes. Väike lillehaldjas, piibelehe-neitsi, veel pisem kui kõik põialpoisid ja päkapikumehed, põlvitas suure kivi peal märjas rohus ja nuttis. Mispärast ta vaeseke nuttis? Vihm oli ta maja üle ujutanud! Nüüd kükitas ta siin külma kivi peal ega teadnud, kuhu öömajale minna.

„Vana tige, õel vihm!“ kaebas ta.

Seda kuulis liblikas, kes parajasti mööda lendas. „Mis see vihm sulle paha tegi?“ küsis ta kaastundlikult.

„Näe, vaata!“ ütles piibelehe-neitsi, näidates oma pisikese sõrmekelega veelombile, millest ainult roheline piibelehe tipp välja paistis. „Siin seisis minu lillemajake. Elasin selles rahulikult ja rõõmsasti. Läve ees seisid valged õiekellukesed, viis tükki ühe varre küljes. Kes tuppä tahtis, pidi enne helistama. Kui ilus see oli! Maasikamarja õie-neitsid teadsid seda ja tulid mulle sagedasti külaliseks, üks ja teine järgemööda, igaüks tahtis kellukesi helistada. Siis avasin ukse ja lasksin nad tuppä. Ruum oli küll kitsas, üle kahe meid sinna ei mahtunud, aga lõbus oli seal.

Oh minu vaene, vaene majake! Vesi ei alane ja ega mina enam sinna ei saa!“

Uuesti hakkas piibelehe-neitsi härdalt nutma.

II

Liblikal oli temast hale meel; ta oleks heameelega hädalist aidanud. Liblikas mõtles natuke ja hüüdis korraga: „Nüüd ma tean! Eile nägin suurt mailille metsas vana tamme all, seitse lumivalget õiekellukest pika varre küljes.“

„Kas tamme all ei ole pime?“ küsis lilleneiu.

„Ei ole! Mitte sugugi pole pime!“ seletas liblikas. „Tamm on vana, tal ei ole palju oksa, igalt poolt pääsevad päikesekiired läbi.“

„Siis lähen küll sinna,“ otsustas piibelehe-neitsi, „aga ma ei tunne teed.“

„Istu mu tiibadele, ma viin su sinna,“ vastas lahke liblikas. Piibelehe-neitsi istus liblika kukile ja nad tõusid lendu.

III

Varsti olid nad tamme all.

Piibelehe-neitsi hüppas liblika seljast maha, ütles: „Täna väga!“ ja astus kohe suure maikellukese poole. Aga oh õnnetust! Maja ei olnud lahti. Nüüd alles tuli talle meelde, et ilusal majal juba ise oma elanik võiks olla.

„Aga ära vaatama peame ometi,“ mõtles ta ja helistas. Kõik seitse kellukest kõlisesid nii heledasti, et piibelehe-neitsi lausa ehmatas. Ennäe! Roheline leht avas enda ja välja vaatas piibelehe-kuningapoeg, kuldkroon käharatel juustel. Piibelehe-neitsi kokkus nõnda, et ta sõnagi suust välja ei saanud.

Liblikas hakkas nüüd kokkunud tüdrukukese eest rääkima. „Aulik prints,“ ütles ta, „me ei teadnud, et teie elate siin! Väikese lilleneiu, kes seal teie ees väriseb, leidsin kivil nutmas. Vihm oli uhtnud tema majakese veega üle. Mina rääkisin talle sellest majast siin ja tõin ta siia. Aga meie kumbki ei teadnud, et siin elab juba keegi.“

„Ärge muretsege,“ ütles piibelehe-prints ja astus majast välja. „Sa oled viisakas tüdruk ja meeldid mulle. Teeme pulmad, siis võid väga hästi elada minuga ühes majas.“

Väike lilleneiu ei saanud imestuse ja rõõmu pärast sõnagi suust. Aga kuningapoeg ei oodanudki kaua vastust, vaid jooksis kohe pulmi korraldama.

IV

Kui liblikas nägi, et asjaga on tõsi taga, lendas ta lähedale heinamaale ja kutsus rohutirtsud ning heinaritsikad pulma. Ta palus neid ka pulmalugude mängimiseks pillid kaasa võtta. Kõik olid kohe valmis tulema. Pikas rongis tulid nad liblika järel ja mängisid lustilist pulmamarssi.

Ja siis viis kuningapoeg nooriku majja. Piibelehe-neitsil oli nüüd jälle kodu ja maja, seitsme õiekellukesega läve ees, ilusam veel kui enne.

Leia tegevuse aeg:
koht:
tegelased:
meeldivamad laused:

Harjutus 152. Kirjuta küsimuse asemele sobiv sõna.

Maikellukesed.

Ühel kevadisel pühapäeval käisin (kellega?) maikellukesi (mida tegemas?). (Mis?) kasvasid (missuguse?) kivi ümber. Seal oli (missuguseid?) lilli palju. Korjasin kimbukese (mida?) ka vanaemale. (Kellel?) oli (missuguste?) lillede üle hea meel.

Töövihik II, harjutused 215, 216.

LINNUPESA.

J. Liiv.

I

Tillukese kadaka all aianurgas kulu ja sambla sees oli linnupesa. Väike kuueaastane Anni oli selle praegu leidnud ja vahtis nüüd suuril imestavail silmil linnupoegi. Ta tahtis kumarduda ja neid kollanokalisi poegi ligemalt vaadata.

„Ai!“

„Vaata ette, laps, mina olen majahoidja!“

„Ah, onu Kadakas ning majahoidja, miks sa nii valusasti torkad!“

„Ära pane pahaks, väike suhkrusuuke, mu amet nõuab seda. Linnuema ei ole praegu kodus ja ta nutaks, kui keegi ta väikestele haiget teeks. Ole hästi ettevaatlik, et sa vallatust ei tee!“

„Küll ma oskan! — Oh, kui karvased te olete!“

„Tsirr, tshh, prrr! Kas sa meie ema nägid? Kas sa meie usse töid?“

„Ei näinud. Mis te ussidega teete?“

„Ussid on meie maiusroog.“

„Vaata, kus mul ussimokad! Kes siis usse sööb!“

„Kas sina ei söö? Mis see elu siis veel maksab, kui usse ja tõuke süüa ei saa!“

„Mina süüa saia ja piima. Kuidas te ometi võite usse süüa!“

„Nad on väga head. Pealegi saate teie, inimesed, sellest suurt kasu. Kui meid, linnukesi, ei oleks, siis ei saaks te ainultki õuna ega marja: ussid sööksid kõik ära. Ema ütles meile, et väike Teistre Peeter on möödunud suvel kaks linnupesa lõhkunud ja ühe linnuema tapnud . . .“

„Huu, mis hirmus! Kas need olid teie sugulased?“

„Seda teab ema. Me pole temalt küsinud. Meie koolitundi es ei võeta niisuguseid asju ette.“

„Soo-oh, kas teil on ka koolitunnid?“

„Ikka. Meie ei käi küll koolis, meid õpetab ema kodus.“

II

„Mis te õpite? Kas teie ka lugemist õpite nagu meie Liisi?“

„Ei õpi, seda ei ole meil vaja. Me õpime laulmist.“

„Või üksi laulmist! Kus on teie kooliraamatud? Meie ema laulab noodist.“

„Meie ei laula noodist. Meile õpetab emake omi viise. Need on väga ilusad. Teie, inimesed, ei saa üksi nii ilusaid viise teha. Seepärast on meie laul inimestele ka väga meelepärane.“

„Oh, kui head te olete! Kas te võiksite mulle ka natuke laulda?“

„Ei, meie hääl on veel nõrk. Meil on ainult kaks esimest takti selged: Tsäkk-tsäkk,
tsäkk-tsäkk.“

„Oh, kui ilus! Ma annan oma nuku selle eest teile.“

„Meie nukku ei taha. Kui sa aga hea laps tahad olla, siis mine ära oma nukuga mängima ja jätta meid üksi. Meie ema kardab sind. Ta mõtleb, et sa niisama kuri oled kui Teistre Peeter, ega julge meile usse tooma tulla. Küll me siis pikemalt räägime ja rohkem laulame, kui juba suured oleme.“

kulu – eelmise aasta kuivanud rohi; **tõuk** – röövik

1) Mispärast palusid linnud Annit ära minna?

*2) Koosta jutuke „Meie väikesed sulissõbrad“. Kasuta seejuures järgmisi sõnu:

saabuvad, sulissõbrad, kevadhommikuti, lauluga, röömustavad, kõrgel sinitaevas, lõõritab, vilistab, vidistab, kukub, laksutab, kasulikud, aiakaitsjad, palju kahjulikke, putukaid, tõuke, põrnikaid, hävitavad, tänuks, meisterdame, pesakaste, kaitseme.

PUUKE.

Lapsed istutasid tee äärde puukese. Ta oli veel väike. Puu ajas juured maasse ja hakkas kasvama.

Poiss läks temast mööda, katkus lehe, muljus selle kokku ja viskas maha. „Mispärast ma rebisin?“ mõtles ta. „Ah, sellest pole ju midagi, mis tähendab üks leheke! Puul on lehti palju.“

Tuli teine poiss, murdis oksakese ja mõtles: „Mis tähendab oksake! Puul on neid neli.“

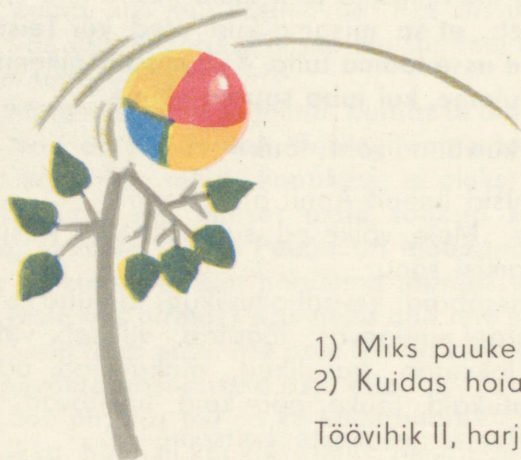
Tüdruk jooksis palliga, pildus seda õhku, aga pall langes pauhti! otse puukesele ja murdis ladva.

„Küll on paha lugu,“ kurvastas tüdruk, „aga pole viga, ega ta sellepärast veel sure. Kasvab uus latv!“

Tuli kits, näris tüki koort. Jalgrattur peatus, aetas jalgratta puukese najale. Puuke hakkas värisema. Tuli poiss uue noaga. „Proovin õige,“ mõtles ta, „kas on hea nuga.“ Ta löikas oksakese. „Hea terav nuga.“

Puuke kuivas ära.

Tulid lapsed, kes olid ta istutanud. „Mis see tähendab?“ ütlesid nad. „Siin ei taha puud kasvada. Vist on meil halb maa.“

- 1) Miks puuke kuivas?
- 2) Kuidas hoiad sina loodust?

Töövihik II, harjutused 217, 218, 219.

Mööda metsa jooksis jänes. Äkki kuulis ta rohukõrrelt peenikest häält: „Sa võiksid natuke ette vaadata, vana sõber, nii võid sa teise surnuks tallata!“

Alles nüüd märkas jänes rohutirtsu, kes ronis kõrre otsa. „Kus mul asjamees!“ naeris jänes üleolevalt. „Kuhu sinu sugune ka ronib?“

„Sinna kõrge künka otsa püüan hüpata, seal paistab päike hästi soojalt,“ vastas rohutirts. „Tee on küll kaunis pikk, aga kui ma hüppan vahetpidamata edasi, küll ma siis ka kohale jõuan!“

„Asjata vaev!“ pilkas jänes. „Vaata, kuidas joostakse!“ hüüdis ta ja tegi paar tiiru ümber kuuse. „Tunnen oma kergeid jalgu, olen nendega mitugi korda jahikoera eest ära lipsanud. Noh, kas proovime, kumb enne künkale jõuab?“

„Proovime,“ nõustus rohutirts. „Vaata, et ma veel enne sind seal ei ole!“ lisas ta naljatades.

Jänes pistis kiiruga minema. Teel vaatas ta tagasi. Kui ta nägi rohutirtsu kaugel eemal hüppavat, lausus ta naerdes:

„Küll rohutirts on aga rumal! Tema tahab minuga võidu joosta! Niisuguse mehega võib veel nalja teha ja teel pisut puhatagi.“

Ja heitiski jänes pikali ning jäi magama. Rohutirts aga hüppas vahetpidamata edasi ja jõudis künkale. Kui jänes üles ärkas ja teda seal nägi, ehmatas ta väga. Küll kahetses jänes, aga kõik oli juba hilja.

- 1) Võrdle jänest ja rohutirtsu.
- *2) Millised antud vanasõnadest sobivad jänese, millised rohutirtsu kohta:
 - Ära hõiska enne õhtut!
 - Kes hoolega püüab, see kaugele jõuab.
 - Tee tegemise ajal, maga magamise ajal.
 - Omad vitsad peksavad kõige valusamini.

KELLEL NELI KAUNIST KLEITI.

U. Leies.

Kellel neli kaunist kleiti?
Nurmel neli kaunist kleiti:
sügis käsib halli kanda,
talv tal valge lubas anda,
kevad kingib rohelise,
suvi kirju, õielise.

- 1) Mis meeldib sulle sügisel? talvel? kevadel? suvel?
- 2) Missugune aasta aeg meeldib. sulle kõige rohkem?
Miks?
- *3) Lõpeta laused:
Ülane õitseb kevadel.
Heina tehakse
Kelguga sõidetakse
Kartuleid nopitakse
Maasikal käiakse
Puude lehed langevad

Tuleta meelde lugemispalad, millega need laused si-
sult seotud on. Näiteks: Ülane õitseb kevadel. – „Üla-
sekimp“, lk.134).

I

Ema tahtis pesu pesta. Ta ei teadnud aga, milline ilm homme tuleb. Emal saatis väikese Peebu vanaisa juurde küsima, mida ilmanäitaja homsest ilmast arvab. Peep läks.

Vanaisa juures selgus kurb lugu. Ilmanäitaja oli seinalt maha kukkunud ja katki läinud.

„Pole viga,“ trööstis vanaisa Peepu. „Läki parem ämblikke vaatama. Ka nemad võivad meile öelda, milline ilm homme on.“

Peep ja vanaisa otsisid kõik nurgad läbi, kuid ei leidnud ainustki ämblikuvõrku ega ämblikku.

„Noh, pole viga,“ ütles vanaisa, „läki siis pääsukesti vaatama; ka nemad võivad meile öelda, missugune ilm homme on.“

Pääsukesed olid parajasti kõrgele, kõrgele õhku lennanud. Seal keerlesid nad ruttu sinna-tänna ja sädistasid, et aina lust oli kuulata.

„Noh, nüüd on teada, milline ilm homme on,“ lausus vanaisa.

„Aga vanaisa, kes sulle seda ütles?“ päris Peep imestunult.

„Kui pääsukesed ja lõokesed rõõmsasti kõrgel õhus lendavad, kui ämblikud võrke ei koo, vaid peitu on pugunud, tuleb ilus ilm. Ka suitsu järgi võime öelda, milline ilm tuleb.“

„Suits tõuseb korstnast otse üles,“ hüüdis Peep.

„See on ka hea ilma tunnus,“ lausus vanaisa. „Ka sääsed sõdivad rõõmsalt õhus – täna on märgata kõiki ilusa ilma tunnuseid. Ema võib homme julgesti pesema hakata.“

Peep lippas koju ja jutustas emale, mida ta vanaisalt oli kuulnud.

Ja tõesti, järgmiseks päevaks tuli ilus ilm ning pesu kuivas ruttu.

tunnus – tundemärk

1) Kuidas vanasti ilma ennustati?

2) Jäta meelde rahvatarkust:

Kui lõoke pilvepiiril lõõritab, siis tuleb ilus ilm.

Kui pääsukesed risti-rästi lendavad, siis on piksevihm tulemas.

Läheb päike selges taevas heledasti punades looja, on järgmisel päeval ilusat ilma loota.

On hommikul paks kaste maas, tuleb päikesepaisteline päev.

Kui pilved kiiresti lendavad, siis muutub ilm.

KÖNELEVAD SELJAKOTID.

J. Rannap.

I

Uhel päeval ütles tähejuht Rein:

„Noh, nii, sõbrad-sellid! Varsti teeme ära selle telgis magamisega matka, millest juttu oli. Ainult enne peab vist pisekese proovi korraldama, et kuulata, mida seljakotid kõnelevad.“

Mikk ja Antu naersid laginal, Mart turtsus tasa kaasa. Miljal enne on seljakotid kõnet pidanud! Suurel sõbral oli nähtavasti naljatuju.

Rein vaatas teiste rõõmu isemoodi muigega. Siis ütles: „Jäeb siis nii. Pärastlõunal saame siin õues kokku. Ja juba täies varustuses. Proovimatka teeme Kiku kuusikusse.“

Kui matkajuht määratud ajal õue ilmus, toimetasid reisi-mehed viimaseid toimetusi. Mikk maadles tekiga. See ei tahtnud kuidagi seljakotti kallatud kraami otsa mahtuda. Antul oli kampsuniga niisamasugune lugu. Ainult Mart laskis muretult vilet. Tema oli vist muist vajalikke asju tuppa unustanud. Seljakotis paistis ruumi ülegi jäävat.

II

Rein kõige ees, läks rivi liikvele. Ei saadud kuigi kaugele. Varsti Mikk hõikama: „Pidage kinni, poisid!“

Temal-mehel asi tõsine: joogikruus puurib puusakonti. Kuidas sihukese kiusamise vastu abi leida?

Tuli kruus kotisopist välja võtta ja mujale panna. Muu nõu ei aidanud. Minnakse, minnakse. Varsti uus kisa: „Pidage, poisid!“ Sedakorda Antul häda: supilusikas läbi kotiselja tor-kima hakanud . . .

III

Läks aega mis läks, lõpuks jõuti ikka proovimatka sihtpunkti. „Kes see ütles, et matkapambud ei kõnele!“ istus pioneer Rein esimesena jalgu puhkama. „Kaks seljakotti jagasid täna ohtralt õpetust. Kui nüüd kuulaks, mis kolmandal öelda, võiks vist hakata koju tagasi minema.“ Matkajuhi soov on seaduseks. Mardil tuli kotisuu krooknööri lahti tõmmata. Mikku-Antut kummardasid uudishimulikult lähemale.

Kõige all lebas mitmekordselt kokkupandud tekk. See oli seljakoti selle külje polstriks, mis vastu turja toetus. Siis tulid kampsun, sokid, käterätik. Nende vahelt vaatasid kruusid-kaunid. Seebikarp paistis taskust välja.

„Kas on raske arvata, mida Mardi seljakott kõneleb?“ küsis Rein. Mikk ja Antu ainult nohisesid.

Mida rääkis Mardi seljakott?

Harjutus 153. Täida lüngad. Loetelu puhul kasuta koma. Puuduvad sõnad leia pala „Kõnelevad seljakotid“ abil.

M a r d i s e l j a k o t t .

Mardi oli õigesti pakitud. Kõige all oli Siis tulid Nende vahele olid peidetud ja Mardi oli mugav kanda.

Harjutus 154. Kirjuta sulgudes olevad sõnad õigesti.

(Laps) nägid põllu ääres ilusat (jõgi). Siin võeti seljast (seljakott) ja asuti (jõgi) kaldale laagrisse. (Poiss) tõid lähedal asuvast (mets) kuivi (oks). (Tüdruk) hakkasid (lõke) tegema. Rein tõi allikast (ämber) (vesi). Nüüd pandi pada (lõke). Asuti (telgid) üles seadma. Peagi istusid kõik (lõke) ümber ja jõid (kruus) maitsvat teed.

LUGU PEIDETUD PABERITUUTUST.

Z. Przyrowski.
(loe: Pšõrovski)

I

Suvevaheajal on paljud lapsed linnast ära sõitnud. Need lapsed, kellest ma teile tahan jutustada, olid aga päevad läbi pargis mänguväljakul. Seal sõid nad ka oma kaasavõetud eine. Iga laps oli oma leiva paberisse keeranud. Kui lapsed täna hakkasid oma leiba sööma ja mune koorima, ütles pioneerijuht:

„Keerake raasukesed ja munakoored jälle paberisse ja visake suurde prügikasti, mis seal risttee kõrval seisab.“

Kõik lapsed tegid nii, ainult Jaana toimis teisiti. Ta mõtles: ma olen nii palju jooksnud ja mu jalad valutavad. Peidan oma paberituutu siinsamas tee äärde põõsasse. Mis sellest ikka on, kui ma natuke teistmoodi teen? Siia põõsa alla seda keegi ju ei näe.

II

Jaana paberituutut ei näinud tõesti keegi. Pioneerijuht kiitis lapsi. Nad olid mänguplatsi ilusasti ära koristanud. Siis lahkusid nad pargist.

Ei läinud aga kaua aega mööda, kui tuli joostes Pontu. Ta jõudis selle põõsa kohale, mille all oli paberituutu. Ja jäi seisma. Ohoo, siin lõhnab midagi . . . Pontu pistis nina maa ligi. Tõepoolest, lõhn tuleb põõsast!

Natukese aja pärast lebas paberituutu rohul. Pontu nuuskis. Paberi sees oli olnud singivõileib. Kui koer enam midagi ei leidnud, rebis ta paberi puruks. Raasukesed ja munakoored pudenesid välja. Koer jooksis edasi.

Aga kõrgelt olid paberit ja raasuke si mǎrganud juba varblased. Kõige enne lendas rohule vana varblane. Talle jǎrgnes varblasteparv. Nad hakkasid nokkima.

Kuid varblased ei saanud kaua oma saagi juures istuda. Kaks hakki ajasid nad minema ja tormasid ise paberi kallale. Nad hakkasid seda teineteise kǎest ǎra kiskuma.

„Naak, naak, minu!“

„Naak, naak, minu!“

Paberist jǎid ainult ribad jǎrele.

Siis lendasid hakid minema.

Sellega lugu veel ei lõppenud. Oli hakanud hǎmarduma. Kui pǎris pimedaks lǎks, tulid aukudest vǎlja hiired.

„Viiks, viiks, vasemale, piiks, piiks, paremale. Midagi lǎigib rohu sees, midagi lǎigib, midagi lõhnab nagu peki jǎrele!“
Oma ninakestega tegid nad kindlaks, mis see oli.

III

Kui lapsed jǎrgmisel hommikul jǎlle parki tulid, ei tundnud nad oma mǎnguplatsi enam ǎra. Muru oli paberitükki-dega üle kǔlvatud. Pioneerijuht ǔtles pahaselt:

„Keegi peab olema eile pǎrast meid siin kǎinud. Keegi, kes ei oska ilusaid haljasalasid puhtana hoida. Kuidas võib ometi paberit niimoodi murule laiali pilduda?“

Ka Jaana hǔidis nǎrdinult:

„Igaǔks peab ju ise enda jǎrelt ǎra koristama!“

Ta jooksis pǎõsa juurde ja otsis oma paberituutut, kuid seda seal enam ei olnud. Vaikselt ja hǎbi tundes tuli Jaana tagasi.

nǎrdinult – pahaselt, kurvalt

1) Miks Jaana hǎbi tundis?

2) Kuhu tuleb panna trammipiletid ja paberitükid tǎnaval, pargis, vǎljal?

Tǔõvihik II, harjutused 220, 221.

SÕNAKUULMATUD KARUPOJAD.

Ungari muinasjutt.

Kord elasid karuisa, karuema ja kaks karupoega Urik ja Mõmmik — karude lapsed. Isa ja ema ei lubanud poegadel kunagi ilma loata koopast lahkuda. Metsas jalutamas käisid nad ikka vanade karude seltsis.

Kord läks karuisa kodunt kaugemale marjule, kuna karuema läks jõe veet tooma. Enne minekut lausus ema: „Vaadake, et te koopast ei lahku, mängige ilusti ja ärge tülitsege omavahel!“

Vaevolt oli ema läinud, kui Urik ütles vennale: „Mõmmik, lähme jalutama; vaatame õige, mis seal metsa taga on.“ Mõmmik aga vastas: „Mis sa ometi räägid! Ema ei lubanud ju meil õue minna!“ — „Ema ei saa midagi teada — me tuleme ju otsekohe tagasi,“ mangus Urik.

Ja karupojad lippasidki kodunt minema.

II

Korruga seisis nende ees mingi suur ja kõrge asi, millest tõusis taeva poole paks suitsujuga.

See oli talumaja, mille korsten suitses.

Karupojad tahtsid maja lähemalt vaadata ja liginesid ettevaatlikult aiale, mis piiras õue ja viljapuuaeda. Seal tundsid nad korruga magusat lõhna. Urik ütles vennale: „Seisa siin, ma lähen vaatan, mis siin nii hästi lõhnab, võib-olla leian ehk mett.“

Ta ronis üle aia. Peagi seisis ta mesipuu juures ja asus kohe selle kallale.

Mesilased istusid vaikselt mesipuus ega teadnud mingisugust paha aimata. Nähes aga rahurikkujat ja oma suurimat vaenlast, hakkasid nad ärevalt sumisema, lendasid üksteise järel mesipuust välja ja nõelasid valusasti karupoega.

Urik ei olnud kunagi varem mesilasi näinud ja hakkas suure häälega karjuma: „Ai, ai, Mõmmik, aita, siin on hirmsad sääsed, nad hammustavad valusasti!“

Seda kuuldes ehmus ka Mõmmik ja hakkas ulguma.

III

Õues oma kuudi ees lamas talu koer ja mõnules parajasti päikesepaistel. Kuuldes aga karupoegade kisa, tormas ta nende kallale. Ka koera polnud karupojad veel näinud. Selle vihane nägu, kole hääl ja teravad hambad kohutasid neid väga ja nad pistisid metsa poole punuma nii kiiresti, kui nende kohmakad jalad võtsid. Koer ikka klähvides ja hammustades nende kannul.

Seal nägid nad endi ees siledat teed. See oli jõeke. Ka jõe polnud nad veel näinud ja astusid paha aimamata selle pinnale. Korraga kadus aga kõva pind nende jalgade alt ja nad vajusid üle pea vette.

Veepinnale kerkides hüüdis Urik: „Uju, Mõmmik, uju! Muidu upud!“ Ja mõlemad hakkasid käppadega siplema ning jõudsid viimaks suure vaevaga teisele kaldale, ise läbimärjad ja Urikul nina üleni paistes.

IV

„Jookseme nüüd ruttu koju,“ hüüdsid karupojad, „muidu saab ema teada, et me kodunt ära olime!“

Nad jooksid kiiresti, aga koju jõudes nägid nad karuema koopasuul seismas.

Emal oli väga pahane ja sasis neid vihaselt kõrvust. Karupojad nutsid ja lubasid mitte kunagi enam loata koopast lahkuda. Nad jutustasid nüüd emale, et nad tahtnud ainult näha, mis on metsa taga. Nüüd nad aga teavad, et seal on kurjad sääsed, hirmsa häälega tigidad loomad ja teed, mis teevad naha märjaks. Nüüd teavad nad ka, et nende kodus on palju parem olla ja nad ei mõtlegi enam siit lahkuda.

Emal hakkas lastest kahju. Ta tohterdas nende haavu, pani Uriku paistetanud ninale niisket sammalt ja jahedat mulda. Ise aga istus ta nende kõrvale ja laulis neile unelaulu, kuni nad uinusid.

Kui karuisa koju tuli, jutustas ema talle kõik, mis poegadega oli juhtunud, ja palus lapsi mitte enam karistada, sest nad olid oma sõnakuulmatuse tõttu juba küllalt kannatada saanud.

Miks juhtus karupoegadega õnnetus?

Harjutus 155. Kuidas öelda teisiti?

jänes – pikk-kõrv	karu –
orav –	rebane –
hunt –	kass –

Harjutus 156. Kirjuta allakriipsutatud sõna asemele mõni teine sobiv sõna.

M u t i o n u p i d u .

Mutt kutsus loomad külla. Tulid jänes nudi sabaga ja orav kikkis kõrvaga. Karu sammus taarudes. Hunt piilus enne põõsast, kui lagedale ilmus. Külaliste hulgas kõndis pikanokaline kurg. Ainult rebane jäi hiljaks. Ta jäi metsaservas koerte kätte. Suure hädaga pääses reinuvader põgenema.

Töövihik II, harjutused 222, 223.

PILLIROOS.

E. Enno.

Kui tuleb õhtu, vaikib roog,
sest magama läks tuulehoog.
Siis suplema läeb isand konn,
sest et see väga mõnus on.

Ja mis on mõnus ühele,
on mõnus see ka teisele.
Nii – kes kord õhtul loigul käis –
see nägi: konni vesi täis!

Siin silps ja sulps, seal sull-sull-sull!
Veepinnal mulli kõrval mull.
Roolehelt alla hüppab üks,
teist vette lükkab teine – müks!

Ja kui on mõnel isu täis,
läeb kuhugi, kus kindlam näis, –
ja kostab krooks! ja krooks! ja krooks! –
Et vihma tuul ei homme tooks!

TRIIN JA PÄIKE.

E. Raud.

I

Triin ärkas hommikul üles ja jooksis kohe õue. Ilm oli väga ilus. Taevas paistis päike.

„Tere hommikust, Triin,“ ütles päike. „Mis me täna teeme?“

„Mina lähen maasikale,“ ütles Triin. „Aga mis sina niikaua teed?“

„Kui sa maasikale lähed, siis on ka minu töö teada,“ vastas päike. „Pean hakkama maasikaid punaseks värvima.“

Nii nad tegidki.

Päike värvis oma kiirtega maasikaid punaseks, Triin aga korjas nad korvi.

Viimaks oli korv kuhjaga täis ja Triin viis maasikad koju.

„Aitäh,“ ütles ta päikesele. „Sa oled väga hea.“

II

„Mis siis edasi saab?“ küsis päike.

„Minul on tarvis nuku kleit puhtaks pesta,“ ütles Triin. „Aga mis sina tegema hakkad?“

„Eks minul tule siis kleit ära kuivatada,“ ütles päike.
Ja nii nad ka tegid.

Triin pesi kleidi puhtaks ja riputas nõõrile. Päike aga sirutas oma kiired välja ja kuivatatas kleidi ilusasti ära.

„Aitäh, päike,“ ütles Triin. „Sa oled väga hea.“

III

„Mis meil siis täna veel ees seisab?“ küsis päike.

„Ma tahtsin merre suplema minna,“ ütles Triin. „Aga mis sina vahepeal tegema peaksid, seda ma tõesti ei tea.“

„Kuidas nõnda?“ ütles päike. „Kui sa supelda tahad, siis pean ju mere soojaks paistma, et sa ei külmetaks.“

Ja päike paistiski oma kiirtega mere soojaks, nii et Triin võis kohe kaua aega vees ringi sulistada. Viimaks tuli Triin kaldale ja ütles:

„Aitäh, päike. Sa oled tõesti väga-väga hea.“

Siis varsti saigi päev otsa, nii Triinul kui päikesel. Ja nad läksid magama, et hommikul uuesti kokku saada.

- 1) Kuidas päike Triinu abistas?
- *2) Joonista jutustuse kohta mõttes 3 pilti ja koosta kava.

Töövihik II, harjutus 224, 225, 226.

ALANUD ON SINU PÄEV.

J. Kaidla.

Luhal lill teeb silmad valla,
lepatriinu lendu läeb.
Aga justkui taevast alla
lõoke lõõrilaulu kallab:
küll on tore suvepäev!

Kuhu kõige enne minna?
Kuhu panna külge käed?
Tuhat tahtmist täidab rinna –
joosta siia, joosta sinna!
Alanud on sinu päev!

SÕNASELETUSI.

A

ahenema – kitsamaks muutuma

areldi – aralt, kartlikult

B

blond – heledajuukseline

brünett – tumedajuukseline

E

eelistama – paremaks pidama

ehmes – ebe, udusulg

etem – parem

G

gümnaasium – keskkooli nimetus vanasti

haldjas – kaitsevaim

H

halin – kaebamine, kurtmine

halisema – kaebama, hädaldama

haprake – õrnake

helge – õnnelik, rõõmus

hurjutama – kurjustama, tõrelema

häirima – rahu rikkuma, segama

hämmelduma – imestuma, segadusse sattuma

händ – saba

härnas – tundlik, hale, pehme südamega

I

igiroheline – alati roheline

iidne – igivana, põline, muistne

J

julm – halastamatu

jultunud – häbematu

K

kari – kaljurahn, kivine madalik

kobama – ettevaatlikult puudutama

kohmetuma – häbelikuks muutuma

koit – varahommikune aeg

kong – puur

kosmos – maailmaruum

kosmonaut – kosmoselendur

kulu – eelmise aasta kuivanud rohi

käbe – virk, tragi

kärss – nina seal, siilil jne.

L

lakk – laepealne, pööning
laup – otsaesine
leem – supp (eriti supivedelik)
liiatigi – pealegi veel, ammuigi veel
lipsama – salaja, vargsi läbi minema
lobjakas – sula lumi
lunima – nuruvalt, pealekäivalt paluma, manguma

M

majakas – tuletorn
mesineste – õiemahl, nektar
muiste – muistsel ajal, vanasti
mutukas – pisike loom, putukas

N

neste – õiemahl
nobe – kiire, väle
noos – saak
nurm – aas, heinamaa
nutikas – arukas, kaval, nupukas
nut (nutte) – nupp (nuppe)
nördinult – väga pahaselt, kurvalt

O

osutama – näitama
otsmik – otsaesine

P

padrik – tihe, raskesti läbitav mets
pakatav – avanev, puhkev
palee – loss
palkon – väike (katuse) rõdu
pigem – ennem
piht – selja keskosa
piibelegt – maikelluke
pilutama – silmi pilukil hoidma
plinkima – korrapäraste vaheaegade tagant vilkuma
purakas – suur
purre – palk (laud) üle jõe või oja
põgus – kiire, lühiajaline
põikama – teelt kõrvale pöörduma
põõnutama – magama, lesima

R

raev – pöörane, metsik viha
ripsama – järsku haarama, krapsama
rehkendamine – matemaatika
reibas – elav, väle, rõõmus
retk – teekond, matk, sõit
ruske – pruunikas
ruuge – tumekollane, helepruun
rästapaar – kuldnokepaar

S

slaalom – takistustega laskumine mäest suuskadel
sputnik – Maa kunstlik kaaslane
sume – tume ning pehme, hämar ning mahe
suurustama – kiitlema, hooplema
sõge – taipamatu, rumal
sõitlema – tõrelema, riidlema
sättima – seadma, korraldama
sündsam – sobivam

T

taamal – tagapool, eemal, kaugemal
taanduma – taganema, tagasi tõmbuma
talletama – koguma, hoiule panema
taltsas – vagusaks muudetud
talutama – kõndimisel toetama
tarduma – liikumatult paigale jääma
taru – mesipuu
tohtu – määratu, väga suur
triller – kahe naaberheli kiire vaheldumine
tukastama – korraks kergelt uinuma, tukkuma jääma
turi – selja ülaosa
tõrjuma – eemale ajama, peletama
tõuk – röövik
täbar – kehv, halb
tüssama – petma, valetama

U

uhhius – väga uus, tuliius
ukerdama – (kummargil) vaevaliselt midagi tegema
upitama – üles aitama

V

vadima – kiiresti liikuma, jooksmas
vidutama – kissitama, pilutama
viisk – puukoore ribadest punutud jalats
voorderdama – seestpoolt katma
vundament – maja alus
värvu – varblane

Õ

õhetama – hõõguma, punetama
õudne – hirmuäratav, kole

A

ähmane – tuhm, segane, halvasti läbipaistev

Ü

ühtepuhku – kogu aeg, sageli
üksmeelne – sõbralik, ühel nõul olev
üpris – üsna, väga

SISUKORD.

Lugemispalad.

UUDE AASTASSE.

V. Beekman
O. Saar

Uuel aastal 3
Kaksteist sõpra 4

PAKANE PAUGUB.

J. Rannap
R. Parve
J. Rannap
Eesti muinasjutt
H. Runnel
E. Raud
—
A. Jõgar
E. Sārgava

Hundibuss 7
Suusasõit* 11
Lihvitud suusad 12
Põhjatuul 15
Tuisupoisid* 17
Sipsik vaatab tihaseid 18
Orav ja tuul 22
Viisteist vihta* 24
Kaks külma 25

VANAEMA JUTUKERA.

—
O. Luts
Eesti muinasjutt
Muinasjutt
C. R. Jakobsoni järgi
L. Tolstoi
Hiina muinasjutt
—
E. Esop
Eesti muinasjutt
Eesti muinasjutt
—
Eesti muinasjutt
Vendade Grimmide muinasjutt

Karuteene 29
Pahur põrsas 30
Varsa hind 32
Kukk, kass, koer ja oinas 33
Hunt, sokk ja kapsad 36
Siil ja jänes 37
Väike hirv ja suur tiiger 39
Uus kuningas 42
Purikalimpsijad* 43
Perefütar ja vaenelaps 44
Vetevana heategu 47
Pöialpoiste töölaul* 51
Rikas vend ja vaene vend 52
Käabused 55

PUNANE KUKK KATUSEL.

M. Kesamaa
L. Tolstoi

Mida tegi tikuke!* 58
Vahva koer 60

VALVAB POSTIL SÕJAMEES.

L. Nekrassova

Meie kallis armee* 63

KALLIS KODU.

K. Merilaas
—
A. Roosnaallik

Kallis kuldne kodukene* 64
Seitse venda 65
Mõistatused 66

A. Tigane	Kummal on rohkem!	68
V. Ossejeva	Kes on kõigest rumalam!	70
J. Rannap	Tiina ja Pille	71
M. Pöder	Trepil	73
O. Buzen	Kohe	74
J. Rannap	Tiina, Riina ja uued sõnad	77
—	Ene arve emale	79
A. Oengo-Johanson	Emakesele*	81
RAHVUSVAHELINE NAISTEPÄEV.		
H. Mänd	Kahekõne*	81
O. Saar	Lilled*	82
TALVE SELG MURDUB.		
J. Oro	Märts*	84
Muinasjutt	Päike ja lumikelluke	86
—	Kevade hääled	89
Rootsi muinasjutt	Lumemme reis	91
KÕIKJAL TEHAKSE TÖÖD.		
H. Mänd	Väike Laisk ja Suur Laisk	93
M. Rannu	Tikk ja Takk ehitasid maja	94
—	Riidevabrikus	95
H. Jõgisalu	Kanalas	96
—	Kalurikülas	98
H. Sergo	Majakavahi poeg	99
E. Raud	Teerull ja «Volga»	102
A. Pervik	Väike vigurijutt	103
Eesti rahvajutt	Kaval-Ants ja Vanapagan	105
ME KOSMONAUDID OLEME.		
—	Sputnik	110
E. Raud	Sipsiku reis Kuule	111
V. I. LENIN.		
J. Rannap	Uue otsijad	114
V. Sidorovi ja A. Uljanova järgi	Uljanovite peres	116
A. Kononov	Poiss ja Lenin	118
SIND TERETAME, KULDAPÄIKE.		
O. Saar	Kevade tulek*	120
Muinasjutt	Lumivalguke	121
M. Raud	Lindude kevad*	123
M. Rannu	Tikk ja Takk kaevavad maad	124
—	Mesilased kevadel	126
TÕÕRAHYA KEVADPÜHA.		
H. Mänd	Mailaul*	128
O. Saar	Sõprade juurde*	130
VÕIDUPÄEV.		
E. Maškovskaja	Millal on meil pidupäev*	131
ÕIS PUHKEB ÕIE KÕRVAL.		
H. Mänd	Õis puhkeb õie kõrval*	133
H. Jõgisalu	Ülasekimp	134
E. Kuus	Isevõtupoeki	136
A. Kitzberg	Piibelehe-neitsi	140
J. Liiv	Linnupesa	144
—	Puuke	146
Muinasjutt	Jänes ja rohutirts	147

SUVELE VASTU.

U. Leies	Kellel neli kaunist kleiti*	148
—	Kas homme tuleb ilus ilm	149
J. Rannap	Kõnelevad seljakotid	151
Z. Przyrowski	Lugu peidetud paberituust	153
Ungari muinasjutt	Sõnakuulmatud karupojad	155
E. Enno	Pilliroos*	159
E. Raud	Triin ja päike	160
J. Kaidla	Alanud on sinu päev*	162

Kõnearenduspildid.

Õllatus	83
Kui ma ükskord suureks saan	109
Valmistume maipühadeks	129

Keeleõpetuse teemad.

k, p, t, s-i ja h kõrval	6
Häälikuühendid st, sk, ht, hk	6
Häälikuühendid ks, ps, ts	10
Silbitamise ja poolitamise kordamine	14
i ja j õigekiri	23
h sõna alguses	31
Suur algustäht nimedes	49
Aadress	62
Sõnalühendid	67
Jutustav, küsi- ja hüdlause	72
Jutustavad laused	72
Küsilauseid	76
Hüdlauseid	85
Koma lauses	92
Koma «et» ja «sest» ees	92
Koma lauses «aga», «kuid», «vaid» ja «siis» ees	97
Koma lauses loetelu puhul	101
Tegusõna (kordamine)	104
Kellega? Millega?	119
Millesse? Kuhu?	125
Kordamine	132
Sõnaseletusi	163

Эта ХИЙЕ, Леа МОКС. Книга для чтения и учебник родного языка для II кл., II часть. На эстонском языке. Художественное оформление и иллюстрации С. Вяляя. Издательство «Валгус». Таллин, Пярнуское шоссе, 10. Тоimetaja V. Parbo. Kunstiline toimetaja H. Keigo. Tehniline toimetaja E. Saaris. Korrektorid U. Karelaid ja E. Kask. Trükkida antud 4. VIII 1970. Vene NFSV Sovetški Tselluloosi- ja Paberikombinaadi ofsettpaber nr. 1, 60x84/16. Trükipoognaid 10,5. Tingtrükipoognaid 9,8. Arvestuspoognaid 9,21. Trükiarv 35 000. Tellimuse nr. 992. Trükikoda «Oktoober», Tallinn, Kreuzwaldi 24. Hind 24 kop.

See õpik kuulub
raamatukogule. Nr.

ÕPIKU KASUTAJAD

Õppeaasta	Õpilase ees- ja perekonnanimi	Õpiku seisund vastuvõtmisel	Hinne õpiku kasutajale
19../..	uus
19../..
19../..
19../..
19../..

24 kop.

A

30 682

78 306

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00348121 7